

Irma Tikkanen, Marja-Leena Rautiainen, Eliisa Kotro,
Mailis Korkiakangas & Marja Nives

Ulkomaalaistaustaiset palvelualalla

Koulutukseen hakeutumisen
ja työllistymisen esteet

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu

Ulkomaalaistaustaiset palvelualalla

Koulutukseen hakeutumisen ja työllistymisen esteet

Irma Tikkanen
Marja-Leena Rautiainen
Eliisa Kotro
Mailis Korkiakangas
Marja Nives

Julkaisusarja	C: Raportteja, 34
Vastaava toimittaja	YTT Anna Liisa Westman
Kirjoittajat	Irma Tikkanen Marja-Leena Rautiainen Eliisa Kotro Mailis Korkiakangas Marja Nives
Sivuntaitto Kansi	IHANKIVA Design Olga Pletcheva Nina Määttä
Kannen kuva	IHANKIVA Design

ISBN 978-951-604-094-6
ISBN 978-951-604-095-3 (pdf)
ISSN 1797-3848
ISSN 1797-3856 (pdf)

Juvenes Print Oy, Tampere

ALKUSANAT

Ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden koulutukseen hakeutumisen ja työllistymisen esteet palvelualalla (UTKE) -hankkeen ajatus syntyi matkailu-, ravitsemis- ja talousalan (MaRaTa) verkoston kokouksessa Laurea-ammattikorkeakoulussa syksyllä 2005. UTKE-hanke on opetusministeriön rahoittama hanke, jossa olivat mukana MaRaTa-alan koulutusohjelmat kuudesta ammattikorkeakoulusta. Pääkaupunkiseudulta mukana olivat Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia ja Laurea-ammattikorkeakoulu sekä alkuvaiheessa myös Haaga Instituutin ammattikorkeakoulu. Keski-Suomesta mukana oli Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Etelä-Savosta Mikkelin ammattikorkeakoulu ja Pohjois-Karjalasta hankkeen koordinaattorina Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Nämä ammattikorkeakoulut osallistuivat myös hankkeen rahoitukseen, josta haluamme lausua lämpimät kiitokset.

Hankkeessa olivat mukana seuraavat henkilöt:

- lehtori Tarja Chydenius, Laurea-ammattikorkeakoulu (31.7.2007 saakka)
- lehtori Eliisa Kotro, Mikkelin ammattikorkeakoulu
- koulutuspäällikkö Päivi Laalo-Hokkanen, Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia (31.12.2007 saakka)
- lehtori Marja Nives, Jyväskylän ammattikorkeakoulu (1.8.2007 alkaen)
- lehtori Marja-Leena Rautiainen, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu
- yliopettaja Irma Tikkanen, Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia
- yliopettaja Minna Tunkkari-Eskelinen, Jyväskylän ammattikorkeakoulu (31.7.2007 saakka)
- lehtori Mailis Korkiakangas, Laurea-ammattikorkeakoulu (1.8.2007 alkaen).

Hankkeen tavoitteena oli selvittää ulkomaalaistaustaisten henkilöiden työllistymisen ja koulutukseen hakeutumisen esteitä. Saatujen tulosten pohjalta voidaan kehittää restonomikoulutuksen valintakoetta ja opetusmenetelmiä niin, että ulkomaalaistaustaisilla henkilöillä olisi paremmat mahdollisuudet hakeutua koulutukseen ja päästä etenemään MaRaTa-alan työtehtävissä jopa esimiestasolle saakka. Hanke kuului opetusministeriön Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa (ESOK) -hankkeisiin.

Lämmin kiitos kaikille kirjoittajille ja toimitustyöhön eri vaiheissa osallistuneille sekä teille, jotka olette olleet mukana hankkeen toiminnassa.

Joensuussa, 17. marraskuuta 2008

Irma Tikkanen
Marja-Leena Rautiainen
Eliisa Kotro
Mailis Korkiakangas
Marja Nives

Tiivistelmä

ULKOMAALAISTAUSTAISET PALVELUALALLA KOULUTUKSEEN HAKEUTUMISEN JA TYÖLLISTYMISEN ESTEET

Hankkeen tarkoitus ja tavoitteet

Ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden koulutukseen hakeutumisen ja työllistymisen esteet palvelualalla (UTKE) -hankkeen tarkoituksena oli selvittää, mitkä ovat ulkomaalaisista alkuperää olevien matalasti koulutettujen ja matalapalkkaisissa palvelutehtävissä toimivien työntekijöiden jatko-opintoihin hakeutumisen esteet ja miten jo opiskelemissa olevat työllistyvät ja mitkä ovat työllistymiseen liittyvät esteet. Hankkeen tulosten avulla pyritään parantamaan matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla (MaRaTa) ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden työllistymistä ja jatkokoulutukseen hakeutumista poistamalla niitä esteitä, joita koulutuksessa on.

Teoreettinen keskustelu ja lähdeaineisto

Hankeraportin teoriaosassa tarkasteltiin ulkomaalaisten määrää Suomessa kansalaisuuden ja asuinpaikan mukaan. Lisäksi nostettiin esiin maahanmuuttajien opiskelua koskevaa lainsäädäntöä, koulutusta, työllistymistä ja kotoutumista. Lähdeaineistona käytettiin viimeisimpiä tilastotietoja ja aiheesta tehtyjä tutkimuksia.

Empiirinen aineisto ja tutkimusmenetelmät

Hankkeen tutkimuksellinen määrällinen ja laadullinen empiirinen aineisto kerättiin vuoden 2007 aikana. Määrällistä aineistoa kerättiin Etelä-, Keski- ja Itä-Suomesta ulkomaalaistaustaisilta opiskelijoilta, työharjoittelijoilta ja palvelualoilla työskenteleviltä henkilöiltä. Lisäksi laadullista aineistoa kerättiin haastatteleamalla työelämän edustajia, opiskelijoita ja maahanmuuttajien kotouttamisen parissa työskenteleviä asiantuntijoita. Kyselylomakkeella saatuja vastauksia kertyi 118 kappaletta, ja laadullista aineistoa saatiin teemahaastatteleamalla 13 henkilöä.

Tulokset

Yleisimpänä työllistymisen esteenä koettiin *kielivaikeudet*, lähinnä suomen kielen puutteellinen taito. Toisena työllistymisen esteenä koettiin *ammattilliseen pätevyyyteen liittyvät ongelmat*, kuten tutkintojen vastaamattomuus, keskenjääneet tutkinnot, pätevyden rinnastamisvaikeudet, täydentävien opintojen puute, osaamisen ja ammattitaidon puute, työkokemuksen puute, työkokemuksen vähäisyys, huono perehdytys työtehtäviin ja asennoituminen työolosuhteisiin. *Suomalaiseen työkuultuuriin liittyvät esteet* olivat moninaisia, kuten kantaväestön ja työelämän ennakkoluulot, työnantajien, työntekijöiden ja asiakkaiden asenteet sekä verkostojen ja kontaktien puute.

Työntekijästä johtuvina työllistymisen esteinä mainittiin perheenhoito, terveydelliset syyt ja henkilökohtaiset ominaisuudet. *Suomalaisen yhteiskunnan erilaisuudesta johtuvina tekijöinä* mainittiin toimeentulotuki, sosiaaliturva, yrityksen perustamisen esteet, alojen palkkaustaso ja tilapäisten työsuhteiden tarjonta.

Koulutukseen hakeutumisen esteinä mainittiin *suomen kielen taidon puute ja taloudelliset syyt*. Koulutustarjontaan liittyviä esteitä olivat tiedon puute koulutustarjonnasta, erilaisista koulutusväylistä tiedottamisen ja niihin ohjaamisen puute ja koulutuksen pitkäkestoisuus. Myöskään koulutuksen arvoa investointina tulevaisuuteen ei ymmärretä. Lisäksi mainittiin *perheeseen ja kulttuuriin liittyviä esteitä*.

Johtopäätökset ja tulosten hyödyntäminen

Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan ammattikorkeakoulutuksen valintaperusteita ja nykyistä tutkintoa kehittää esimerkiksi muotoilemalla valintakoe siten, että suomen kielen osaamisen puute ei ole este tulla valituksi. Nykyistä ammattikorkeakoulutusta restonomitutkinnon osalta voitaisiin kehittää siten, että suunnitellaan ammattikorkeakoulussa restonomikoulutus ulkomaalaistaustaisille henkilöille, joilla on jo aiempi ammattitutkinto MaRaTa-alalta. Tutkinnossa suomen kielen opintojen osuuden tulee olla laajempi kuin normaalissa restonomikoulutuksessa. Lisäksi restonomitutkintoon tulisi lisätä suomalaiseseen työkulttuuriin liittyviä opintoja. MaRaTa-verkoston toimijoiden tulee yhdessä miettiä, miten restonomikoulutusta voitaisiin ulkomaalaistaustaisille henkilöille tuottaa yhteistyössä siten, että toteutusvastuuta jaettaisiin eri ammattikorkeakoulujen kesken.

Tämän hankkeen tuloksilla tuodaan esiin ulkomaalaistaustaisten henkilöiden koulutuksen ja työllistymisen esteiden taustatekijöitä, minkä pohjalta eri tahoilla on mahdollisuus suunnitella näitä esteitä poistavia toimenpiteitä.

Avainsanat: este, koulutus, maahanmuuttaja, palveluala, ulkomaalaistaustainen.

Abstract

THE OBSTACLES OF APPLYING FOR POST-GRADUATE STUDIES AND EMPLOYMENT IN SERVICE INDUSTRIES CONCERNING WORKERS WITH A FOREIGN BACKGROUND

Purpose and Goals of the Project

The purpose and the goals in the project were to explore what obstacles workers with a foreign background and a low level education as well as the low salaried workers' working in service industry jobs face when applying for post-graduate studies. In addition, the aim was to examine the level of employment and the obstacles related to it. The results of the project will be used to strive to improve the employment rate of the workers with a foreign background working in tourism, catering and household industries and their applying for post-graduate studies by eliminating the obstacles that the education presently contains.

Theoretical Discussion and Source Material

The theoretical section of the report described the number of people with a foreign background in Finland as classified by their nationality and the place of living. Moreover, it described the existing legislation concerning the studies of immigrants, their education, their employment and familiarizing into the Finnish society. The latest official statistics and the studies related to the topic were used as the source material.

Empirical Data and Research Methods

Quantitative and qualitative empirical data in the study were collected in 2007. Quantitative data were collected from students, trainees and persons working in service industries all having a foreign background in Southern, Central and Eastern Finland. Moreover, qualitative data were collected by interviewing the representatives of companies, students and experts working in the jobs related to familiarizing the immigrants. A total of 118 questionnaires was received, and 13 persons were theme interviewed.

Results

Difficulties in languages, mainly insufficient skills in the Finnish language, were found as the most common obstacles for employment. *Problems related to professional competence* were perceived as the second obstacle for employment, such as the inconsistency of the degrees, unfinished degrees, difficulties in comparing competencies, the lack of complementary studies, the lack of competencies and professional skills, the lack of working experience, the low amount of working experience, unsatisfactory orientation for job tasks and attitudes to working conditions. *The obstacles related to Finnish working culture* were multiple, such as the prejudices of the original population and working life, the attitudes of employers, employees, and customers as well as the lack of networks and contacts.

The employment obstacles resulting from the employee included e.g. taking care of the family, health reasons and personal characteristics. Income support, social security, the obstacles to establish a company, the wage level in different industries, and the supply of temporary jobs were mentioned as some *distinct factors deriving from the Finnish society*.

The lack of skills in the Finnish language and economic reasons were mentioned as some obstacles to apply for education. *The obstacles related to the supply of educational services* were the lack of information related to the supply of educational services, the lack of guidance concerning different kind of education opportunities, and the length of education. Also the value of education as an investment for the future was not understood. Moreover, *obstacles related to family and cultures* were mentioned.

Conclusions and Utilization of the Results

Based on the results of the project, the principles of entrance and the existing degrees in the universities of applied sciences can be developed e.g. by planning the entrance exam so that the lack of the Finnish language is not an obstacle to become selected. The existing degree in Hospitality Management could be developed so that the degree in Hospitality Management is designed for persons with a foreign background, who already have a lower level degree in tourism, catering and household industries. The language studies in Finnish should be more extensive in the degree in Hospitality Management compared to the normal degree in the Hospitality Management. Moreover, the degree in Hospitality Management could include studies related to the Finnish working life and culture. The actors in tourism, catering and household network could together consider how the degree in Hospitality Management could be produced for persons with a foreign background in cooperation so that the responsibility to offer and implement the studies could be shared between the different universities of applied sciences.

The results of this project are considered to have importance when bringing forward the obstacles of post-graduate studies and employment of the people with a foreign background. Based on that, the different actors have the possibility to plan the actions to remove these obstacles.

Keywords: obstacle, education, immigrant, service industry, person with a foreign background.

SISÄLTÖ

ALKUSANAT

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	13
2 ULKOMAALAISET SUOMESSA	16
2.1 Käsitteet ja tilastotietoja	16
2.1.1 Keskeiset käsitteet	16
2.1.2 Ulkomaalaisten määrä Suomessa	17
2.1.3 Ulkomaalaiset kansalaisuuden mukaan	19
2.1.4 Ulkomaalaiset asuinpaikan mukaan	21
2.2 Ulkomaalaisten koulutus	23
2.2.1 Maahanmuuttajien opiskelua koskeva lainsäädäntö	23
2.2.2 Ulkomaalaisten koulutus tilastojen valossa	24
2.2.3 Kotoutuminen ja työllistyminen	25
2.3 Ulkomaalaisten työllistyminen	27
3 HANKKEEN TUTKIMUSOSIO	31
3.1 Kyselylomakkeen laadinta	31
3.2 Empiirisen aineiston hankinta	31
3.3 Määrällisen aineiston analysointi	33
3.4 Haastattelut	33
3.5 Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys	34
4 ULKOMAALAISTAUSTAISTEN HENKILÖIDEN KOULUTTAUTUMISEN JA TYÖLLISTYMISEN ESTEET	35
4.1 Vastaajien tiedot	35
4.1.1 Ikä, sukupuoli ja asuinkunta	35
4.1.2 Koulutus	36
4.1.3 Lähtömaa, Suomeen muuton vuosi ja ulkomaalaisasema	38
4.2 Vastaajien tulevaan koulutukseen liittyvät tiedot	41
4.2.1 Vastaajien kiinnostus Suomessa saatavaan koulutukseen	41
4.2.2 Esteet koulutukseen osallistumiselle	45
4.3 Vastaajien työllistymiseen liittyvät tiedot	46
4.3.1 Vastaajien työllistyminen	46
4.3.2 Työllistymisen esteet	49
4.4 Vastaajien kokemukset	51

5 ERI TOIMIJOIDEN KOKEMUKSIA	
ULKOMAALAISTAUSTAISISTA TYÖNTEKIJÖISTÄ	53
5.1 Asiantuntijoiden kokemuksia pääkaupunkiseudulla.....	53
5.2 Opiskelijoiden kokemuksia ammatillisesta opiskelusta Suomessa.....	58
5.3 Työelämän edustajien kokemuksia pääkaupunkiseudulla.....	61
5.4 Työnantajan kokemuksia Etelä-Savossa.....	62
5.5 Työnantajien ja maahanmuuttajien opettajan näkemyksiä ulkomaalaistaustaisten työllistymisestä Pohjois-Karjalassa	62
5.6 Työnantajan kokemuksia Keski-Suomessa	63
6 YHTEENVETO TULOKSISTA	65
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	68
LÄHTEET	70

LIITTEET

- Liite 1. Kyselylomake
- Liite 2. Kyselylomake (TYPALA/suomeksi)
- Liite 3. Kyselylomake (TYPALA/englanniksi)
- Liite 4. Teemahaastattelurunko sidosryhmille

TAULUKOT

- Taulukko 1. Ulkomaalaiset maakunnittain ja suurimpien ulkomaalaisryhmien osuudet (%) vuonna 2006
- Taulukko 2. Suomen ja ulkomaiden kansalaisten asuinpaikan jakauma maakunnittain vuonna 2006
- Taulukko 3. Työikäiset suomalaiset ja ulkomaiden kansalaiset koulutustason mukaan vuonna 2005
- Taulukko 4. Ulkomaalaiset opiskelijat Suomessa vuonna 2004
- Taulukko 5. Ulkomaiden kansalaisten pääasiallinen toiminta vuosina 1991 ja 2005
- Taulukko 6. Työllinen työvoima toimialoittain ja kansalaisuuden mukaan; keskiarvo 1996–1999, %
- Taulukko 7. Vastaajien sukupuoli ja asuinalue
- Taulukko 8. Vastaajien ikäluokka ja asuinalue
- Taulukko 9. Vastaajien koulutus ja asuinalue
- Taulukko 10. Suomessa suoritettu ammatillinen perustutkinto tai valmentava koulutus
- Taulukko 11. Vastaajien opiskelu alueittain
- Taulukko 12. Vastaajien lähtömaa ja nykyinen asuinalue
- Taulukko 13. Suomeen muuton vuosi alueittain
- Taulukko 14. Vastaajien ulkomaalaisasema alueittain
- Taulukko 15. Kiinnostus koulutukseen alueittain
- Taulukko 16. Matkailu-, ravitsemis- ja talousalan ammattikorkeakouluopinnoista kiinnostuneet
- Taulukko 17. Vastaajien kielitoiveet ikäluokittain
- Taulukko 18. Esteet koulutukseen osallistumiselle
- Taulukko 19. Työllistyminen majoitus- ja ravitsemisalalla alueittain

- Taulukko 20. Koulutustaan vastaavaa työtä etsivät ulkomaalaistaustaiset alueittain
Taulukko 21. Työllistymisen esteet alueittain
Taulukko 22. Työllistymisen ja koulutukseen hakeutumisen esteet vastaajaryhmittäin

KUVIOT

- Kuvio 1. Ulkomaalaisten määrän kehitys Suomessa vuosina 1990–2006
Kuvio 2. Suurimmat ulkomaalaisryhmät kansalaisuuden mukaan vuonna 2006
Kuvio 3. Suurimmat Suomen kansalaisuuden saaneet ryhmät vuosina 1991–2006
Kuvio 4. Työttömyysaste ulkomaiden kansalaisilla ja koko väestöllä vuosina 1999–2005
(%) työssäkäyntitilaston pohjalta
Kuvio 5. Vastaajien Suomessa suorittama tutkinto tai koulutus
Kuvio 6. Vastaajien lähtömaat
Kuvio 7. Vastaajien kiinnostus koulutuksesta Suomessa
Kuvio 8. Vastaajien kielitoiveet alueittain
Kuvio 9. Vastaajien työllistymiseen liittyvät tiedot
Kuvio 10. Vastaajien työllistyminen eri toimialoille
Kuvio 11. Kielivaikeudet opiskelussa ja työssä

1 JOHDANTO

Suomen hallitus on julkistanut Maahanmuuttopoliittisen ohjelman 19.10.2006 (Työhallinto 2006). Ohjelman perimmäisenä tavoitteena on tukea Suomen kansainvälistymistä, parantaa kansainvälistä kilpailukykyä ja yhtenä keinona vastata työvoiman ja koko väestön ikääntymisestä aiheutuviin haasteisiin. Ohjelman tavoitteisiin sisältyy ajatus aktiivisesta maahanmuuttopoliitikasta.

Keskeisenä lähtökohtana ohjelmalle on väestön ikärakenteen muutos. Väestön ikääntyminen ja työvoiman tarjonnan väheneminen vaikuttavat lähivuosina merkittävästi työvoiman määrään ja työmarkkinoiden rakenteisiin. Yhdistyneiden kansakuntien (YK:n) arvion mukaan Euroopan väestöstä yli 60-vuotiaiden osuus nousee vuoteen 2020 mennessä nykyisestä 23 %:sta 33 %:iin. Euroopassa väestö vanhenee nopeammin kuin muualla maailmassa, ja Suomessa ikärakenteen muutos tapahtuu useita muita Euroopan maita aikaisemmin. Vuosina 2004–2005 Suomen työmarkkinoilta on ikääntymisen takia jo alkanut poistua enemmän työvoimaa kuin sinne tulee. Suomen väestö ikääntyy niin, että vuonna 2030 Suomessa arvioidaan olevan 65 vuotta täyttäneitä yli 600 000 enemmän kuin nyt. Samana ajankautena työikäisten määrä vähenee yli 300 000 hengellä ja 0–14-vuotiaiden lasten määrä 70 000:lla. Lisäksi ikääntyminen aiheuttaa Suomessa alueellisesti kasvavia eroja väestön ikärakenteessa. Teollisuusmaiden väestökasvun hidastumisesta huolimatta maailman väestömäärän arvioidaan kasvavan puolitoistakertaiseksi seuraavien viiden vuosikymmenen kuluessa. Väestönkasvu on yhä nopeaa erityisesti Aasiassa ja Latinalaisessa Amerikassa. Kansainvälisen työjärjestön ILO:n arvion mukaan työvoiman määrä maailmassa lisääntyy seuraavien kymmenen vuoden aikana 500 miljoonalla henkilöllä. Kaikissa alhaisen syntyvyyden teollisuusmaissa yhä suurempi mielenkiinto kohdistuu työperusteiseen maahanmuuttoon. Työvoiman maahanmuuton avulla katsotaan osin voitavan lievittää työvoiman vähenemisen vaikutuksia työmarkkinoilla. (Työhallinto 2006.)

Väestön ikääntyessä tulevana vuosina työvoiman tarjonta Suomessa supistuu. Suomessa työvoiman saatavuuden odotetaan vaikeutuvan nopeammin kuin monissa muissa Euroopan maissa. Väestön väheneminen osuu keskeisesti työikäisiin ikäluokkiin. Työvoiman tarjonnan pienentymisellä on myös alueellisia ulottuvuuksia. Nuorempien, liikkuvien ikäluokkien supistuessa syntyy myös osaamisvajetta maan eri alueilla. Tulevaan työvoiman niukkuuteen ja osaamisvajeeseen vastaamiseksi tu-

lee muiden toimien ohella edistää myös työperusteista maahanmuuttoa. Työperusteista maahanmuuttoa edistettäessä huomioon tulee ottaa laajasti ulkomaalaisten tulo Suomessa toimivien yksityisen ja julkisen alan työnantajien palvelukseen, ulkomaalaisten elinkeinonharjoittajien maahanmuutto ja elinkeinotoiminnan edellytykset sekä myöhemmin mahdollisesti työmarkkinoille siirtyvät ulkomaalaiset, kuten opiskelijat ja perheenjäsenet. (Työhallinto 2006.)

Maahanmuuttopoliittisen ohjelman politiikkalinjauksissa mainitaan mm. seuraavat asiat:

- Lisätään työvoiman liikkumista koskevaa yhteistyötä erityisesti EU-maiden, lähi-alueiden sekä muiden Suomen kannalta merkittävien työvoiman lähtömaiden kanssa. Yhteistyön tarkoituksena on edistää hallittua maahanmuuttoa ja tukea Suomessa toimivien työnantajien rekrytointia.
- Yksinkertaistetaan työvoiman maahanmuuttoa koskevaa lupajärjestelmää.
- Edistetään maahanmuuttajien yrittäjyyttä.
- Parannetaan ulkomailla hankitun osaamisen tunnustamisjärjestelmää.
- Helpotetaan ulkomaalaisten opiskelijoiden ja tutkijoiden työmarkkinoille pääsyä.
- Kehitetään aikuisten maahanmuuttajien kotoutumista edistävää koulutusta ja opastusta siten, että se vastaa yksilöllisiin koulutustarpeisiin tehokkaasti.
- Parannetaan maahanmuuttajien opiskelumahdollisuuksia ottaen huomioon tarvittavat erityispalvelut. Parannetaan maahanmuuttajien mahdollisuuksia osallistua opetukseen. Erityinen huomio kiinnitetään lukiokoulutukseen, oppisopimuskoulutukseen, ammattikorkeakouluopintoihin valmentavaan koulutukseen, maahanmuuttajatyttöihin ja -naisiin sekä vieraskielisissä koulutusohjelmissä olevien suomen tai ruotsin kielen opetukseen.
- Edistetään kielellisesti ja kulttuurisesti vähemmistöön kuuluvien esteetöntä opiskelua korkeakouluissa. (Työhallinto 2006.)

Valtioneuvoston hyväksymässä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa (2003–2008) linjataan myös maahanmuuttajaoppilaiden ja -opiskelijoiden koulutusta. Kehittämissuunnitelman mukaan opetuksessa tulee panostaa erityisesti riittävään suomen tai ruotsin kielen hallintaan, mikä luo pohjaa jatko-opinnoille ja tukee kotoutumista. Oman äidinkielen säilyttämistä ja kehittämistä tulee tukea; tavoitteena on toimiva kaksikielisyys. (Opetusministeriö 2004.) Tavoite on yhdenmukainen maahanmuuttopoliittisen ohjelman tavoitteiden kanssa.

Ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden koulutukseen hakeutumisen ja työllistymisen esteet palvelualalla (UTKE) -hankkeen tutkimustehtävät määriteltiin seuraavasti:

Päätehtävät

- Mitkä ovat ulkomaalaista alkuperää olevien matalasti koulutettujen ja matalapalkkaisissa palvelutehtävissä toimivien työntekijöiden jatko-opintoihin hakeutumisen esteet?
- Minkälainen on jo opiskelemissa olevien työllistyminen ja millaisia ovat siihen liittyvät esteet?

Alatehtävät

Kuinka paljon Suomessa on ulkomaalaisia, ja mikä on heidän ulkomaalaislain mukainen statuksensa (luku 2.1.2)?

- Mikä on Suomessa olevien ulkomaalaisten kansalaisuus (luku 2.1.3)?
- Missä Suomessa olevat ulkomaalaiset asuvat (luku 2.1.4)?
- Minkälainen koulutus on Suomessa asuvilla ulkomaalaisilla (luvut 2.2.2 ja 4.1.2)?
- Miten Suomessa asuvat ulkomaalaiset työllistyvät (luvut 2.3 ja 4.3)?

2

ULKOMAALAISET SUOMESSA

2.1 Käsitteet ja tilastotietoja

Suomessa asuvat ulkomaalaiset kuuluvat ulkomaalaisstatuksensa mukaan eri ryhmiin. Keskeiset käsitteet kuvataan alaluvussa 2.1.1. Ulkomaalaisten lukumäärän lisääntymisestä kertovia tilastoja on koottu alalukuun 2.1.2.

2.1.1 Keskeiset käsitteet

Suomeen saapuvat ulkomaalaiset voidaan ulkomaalaislain mukaan jaotella eri ryhmiin. Ulkomaalaislaissa (L301/2004) tarkoitetaan

- *ulkomaalaisella* henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen;
- *unionin kansalaisella ja häneen rinnastettavalla* Euroopan unionin (EU) jäsenvaltion sekä Islannin, Liechtensteinin, Norjan ja Sveitsin kansalaista;
- *oleskeluluvalla* ulkomaalaiselle muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytkaista oleskelua varten myönnettävää lupaa toistuvasti saapua maahan ja oleskella maassa;
- *työntekijän oleskeluluvalla* ulkomaalaiselta vaadittavaa lupaa oleskella Suomessa tai suomalaisessa aluksessa, kun hänen tarkoituksenaan on sellaisen ansiotyön tekeminen, johon hänellä ei ole oikeutta muun oleskeluluvan nojalla tai ilman oleskelulupaa;
- *elinkeinonharjoittajan oleskeluluvalla* ulkomaalaiselta vaadittavaa lupaa oleskella Suomessa, kun hänen tarkoituksenaan on elinkeinon harjoittaminen;
- *pakolaisella* ulkomaalaista, joka täyttää pakolaissopimuksen 1 artiklan vaatimukset;
- *kansainvälisellä suojelulla* pakolaisasemaa tai suojelun tarpeen perusteella myönnettävää oleskelulupaa;
- *turvapaikalla* pakolaiselle turvapaikkamenettelyssä myönnettävää oleskelulupaa;
- *perheenkokoajalla* Suomessa oleskelevaa henkilöä, jonka Suomessa oleskelun perusteella ulkomailla olevalle perheenjäsenelle haetaan oleskelulupaa perhesiteen perusteella;

Palvelualalla tässä selvityksessä tarkoitetaan MaRaTa-alaa eli matkailu-, ravitsemis- ja talousalaa.

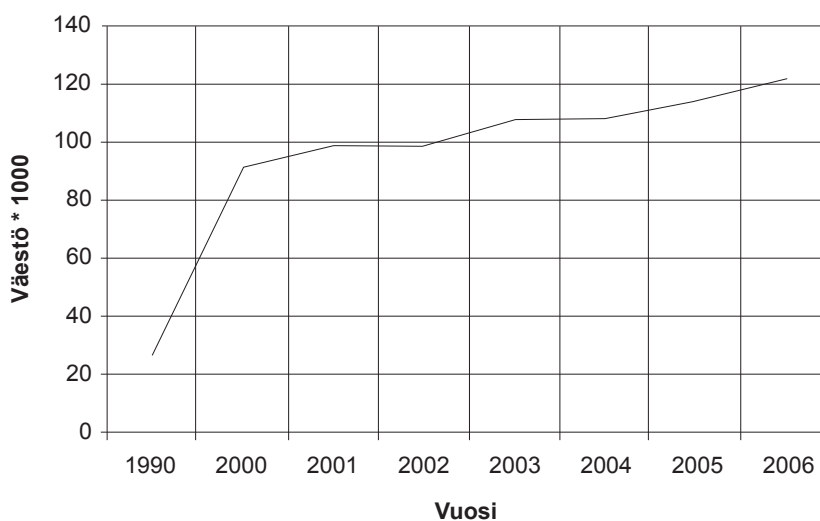
2.1.2 Ulkomaalaisten määrä Suomessa

Suomessa on asunut koko väestöön nähden vähän ulkomaalaisia, mikä johtuu ilmastollisista olosuhteista ja maantieteellisestä sijainnistamme. Ulkomaisten kansalaisten määrä kasvoi yli 20 000 henkilöön vasta 1980-luvun lopulla. Ensimmäinen varsinainen ulkomaalaisten muuttoaalto koettiin vasta vuonna 1990, kun inkeriläisille myönnettiin paluumuuttajan asema. (Tilastokeskus 2002.) Väestörekisterikeskuksen (2008) mukaan Suomessa asui 31.12.2007 yhteensä 132 708 ulkomaan kansalaista.

Vuodesta 1991 lähtien maahanmuuttajien määrää ovat lisänneet somalit, jotka saapuivat maahan turvapaikanhakijoina. Vuosina 1993–1994 turvapaikanhakijoita saapui entisen Jugoslavian alueilta. Viime vuosina ulkomaan kansalaisten määrän kasvuvauhti on hidastunut 1990-lukuun verrattuna. Osasyynä on Suomen kansalaisuuden saaneiden määrän voimakas lisäys. (Tilastokeskus 2002.)

Kun aiemmin Suomen kansalaisuuden oli saanut noin tuhat henkeä vuosittain, nousi 1990-luvun lopulla kansalaisuuden saaneiden määrä yli 4 000 henkilöllä. Vuonna 2002 Suomen kansalaisuuden sai 3 049 henkilöä ja vuonna 2004 määrä nousi 6 880 henkilöön. Lisäys johtui siitä, että 1990-luvun alussa tulleet suuret maahanmuuttajaryhmät saivat Suomen kansalaisuuden. Vuonna 2004 kansalaisuuksia myönnettiin enemmän myös nopeutuneen käsittelyprosessin vuoksi. Vuonna 2006 Suomen kansalaisuus myönnettiin 4 433 henkilölle. (Tilastokeskus 2007a, 6.)

Vaikka ulkomaalaisten prosentuaalinen lisäys oli 1990-luvulla suurta, on Suomen ulkomaalaisväestö kansainvälisesti verrattuna määrältään pieni. Vuosia ulkomaalaisten osuus koko väestöstä oli vain 0,3 %. Vuonna 2006 heidän osuutensa oli noussut 2,3 prosenttiin. Vanhoista EU-maista Suomessa on pienin ulkomaalaisten osuus; kaikista EU-maista vain muutamilla uusilla jäsenmailla osuus on pienempi. (Tilastokeskus 2007a, 7.) Kuviossa 1 näkyy ulkomaalaisten määrän kehitys Suomessa vuosina 1990–2006.

Kuvio 1. Ulkomaalaisten määrän kehitys Suomessa vuosina 1990–2006 (Tilastokeskus 2007a, 15)

Turvapaikanhakijoiden määrä on vähentynyt viime vuosina. Vuonna 2007 turvapaikanhakijoiden määrä väheni 38 % suhteessa vuoteen 2006, jolloin laskua oli ollut jo 35 % edelliseen vuoteen verrattuna. Vuonna 2007 hakijoita oli yhteensä 1434 henkilöä, vuonna 2006 hakijoita oli 2324 henkilöä ja vuonna 2005 yhteensä 3574 henkilöä. (Maahanmuuttovirasto 2008a.)

Hakijoiden vähenemisen lisäksi myös eri kansalaisuusryhmien määrä on laskenut hie-man vuosittain. Vuonna 2005 turvapaikanhakijat koostuivat 78 eri kansalaisuudesta, vuonna 2006 vastaavasti 75 kansalaisuudesta ja vuonna 2007 eri kansalaisuuksia oli 70. Euroopan Unioniin liittymisen myötä Bulgarian kansalaisten turvapaikkahakemukset ovat loppuneet lähes täysin vuonna 2007. Lukuun ottamatta Irakin kansalaisia kaikkien suurimpien kansalaisryhmien hakemusmäärät ovat vähentyneet viime vuosina. On havaittavissa, että viimeisen kolmen vuoden aikana kymmenen suurinta hakijaryhmää ovat pääosin olleet samoja. Vuonna 2007 suurimmat hakijaryhmät maittain olivat Irak (307), Venäjä (171), Serbia (142), Somalia (81), Iran (78), Turkki (74), Afganistan (70), Valko-Venäjä (47), Nigeria (41) ja Kongo dt (35). (Maahanmuuttovirasto 2008a.)

Vuonna 2007 tehtiin aiempia vuosia vähemmän Dublin-päätöksiä, joilla turvapaikanhakija käännytetään siihen EU:n vastuunmäärittämisasetusta soveltavaan valtioon, joka on Suomen sijasta vastuussa turvapaikkahakemuksen käsittelystä. Vuoden 2007 aikana ratkaistuista turvapaikkahakemuksista noin 16 % ratkaistiin Dublin-menettelyssä, kun kahtena edellisvuotena vastaava luku oli lähes 40 %. Dublin-päätösten osuuden pienene-miseen on vaikuttanut aiempien vuosien suuren hakijaryhmän, Itä-Euroopan romanien, jääminen EU:n laajenemisen myötä lähes täysin pois hakijoiden joukosta. Vuonna 2007 myönnettiin 67 turvapaikkaa, mikä merkitsee lähes kahden prosenttiyksikön kasvua vuoteen 2006 verrattuna. (Maahanmuuttovirasto 2008a.)

EU:n ja Euroopan talousalueelta tilapäisesti Suomeen töihin tuleva ei tarvitse työlupaa, joten tämä ryhmä jää maassaolon tilapäisyyden vuoksi myös työ- ja oleskelulupatilastoinnin ulkopuolelle. Tilastot tavoittavat tämän ryhmän vasta sitten, kun maassaolo muut-tuu pysyväksi. Kaiken kaikkiaan maahanmuutto Suomeen on paljon suurempaa kuin mitä muuttoliiketilastot paljastavat. (Kangasharju, Korpinen & Parkkinen 2003, 3.)

Vuonna 2007 tuli vireille 3076 kansalaisuushakemusta, kun vuonna 2006 niitä tuli 2888. Hakemusmäärät nousivat 6,5 %. Kansalaisuushakemuksissa samalla hakemuksella hakija voi hakea kansalaisuutta myös huollossaan oleville alaikäisille, Suomessa asuville lapsille, joten henkilömäärinä luvut ovat suurempia. Vuoden 2007 kansalaisuushake-musten sisältämien tietojen mukaan eniten hakijoita tulee Venäjältä (1857 henkilöä), seuraavaksi eniten Serbiasta (301 henkilöä), sitten Virosta (246 henkilöä), Irakista (244 henkilöä), Afganistanista (241 henkilöä), Somaliasta (207 henkilöä), Iranista (203 hen-kilöä), Turkista (130 henkilöä) ja Bosnia-Hertsegovinasta (80). (Maahanmuuttovirasto 2008b.)

Vuonna 2007 ratkaistiin 2 965 kansalaisuushakemusta, jotka koskivat 3 787 henkilöä. Myönteisiä päätöksiä tehtiin 2 631 eli 88,7 % ratkaisuista. Kielteisiä päätöksiä tehtiin 312 eli 10,5 % kaikista ratkaisuista. Loput (0,8 %) päätöksistä olivat raukeamis- tai peruuttamispäätöksiä. (Maahanmuuttovirasto 2008b.)

Maat, joiden kansalaiset hakivat eniten v. 2007 työperäisiä oleskelulupia, olivat Venäjän federaatio (2603 hakemusta), Ukraina (874 hakemusta), Kiina (334 hakemusta), Kroatia (263 hakemusta) ja Serbia (222 hakemusta) (Maahanmuuttovirasto 2008c).

Päätöksiä oleskelulupahakemuksiin tehtiin vuonna 2007 yhteensä 19 219, kun vastaava päätösmäärä vuonna 2006 oli 14 420 (kasvua 33 %). Myönteisten päätösten osuus kaikista oleskelulupapäätöksistä vuonna 2007 oli noin 90 % (vuonna 2006 noin 89 %). Myönteisiä päätöksiä tehtiin 17 204 kappaletta. Niiden perusteina olivat työnteko (5 274), elinkeinonharjoittaminen (65), suomalainen syntyperä (375), opiskelu (3815), perheside (4977), muu (2698). Vuonna 2007 ja 2006 ratkaistut oleskelulupahakemukset eivät välttämättä ole tulleet vireille ao. vuosina, vaan mukana on myös aikaisemmin vireille tulleita hakemuksia. (Maahanmuuttovirasto 2008a.)

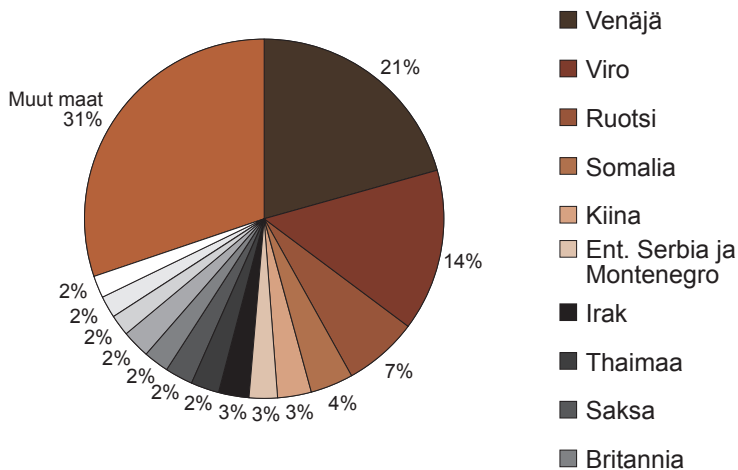
Oikeus tehdä ansiotyötä Suomessa määräytyy kansalaisuuden mukaan. Euroopan unionin jäsenvaltioiden kansalaiset saavat työskennellä Suomessa ilman työntekijän oleskelulupaa. Vastaava oikeus on myös Norjan, Islannin, Liechtensteinin ja Sveitsin kansalaisilla. Tšekin, Viron, Latvian, Liettuan, Unkarin, Puolan, Slovenian, Slovakian, Bulgarian ja Romanian kansalaisilla on rajoitukseton oikeus työntekoon Suomessa. Tiedot näiden maiden kansalaisten työnteosta voidaan ilmoittaa rekisteröitäviksi työvoimatoimistoon. EU-kansalaisen sekä Islannin, Liechtensteinin, Norjan ja Sveitsin kansalaisen on rekisteröitävä oleskeluoikeutensa, jos maassa oleskelu kestää yli 3 kuukautta. Rekisteröinti suoritetaan paikallispoliisin luona. (Työministeriö 2008a.)

Muiden kuin edellä mainittujen maiden kansalaisilta vaaditaan työntekijän oleskelulupa. Ulkomaalaisen tai hänen puolestaan työnantajan/toimeksiantajan on selvitettävä luvat, joita ulkomaalaisen työnteko Suomessa edellyttää tai poikkeukset niistä, joita ovat työntekijän oleskelulupa, elinkeinonharjoittajan oleskelulupa, muu oleskelulupa tai viisumi tai viisumivapaus. (Työministeriö 2008b.)

2.1.3 Ulkomaalaiset kansalaisuuden mukaan

Maahanmuuttajat voidaan jakaa eri ryhmiin esimerkiksi kansalaisuuden, työ- ja pakolaistaustaisuuden tai maassa vietetyn ajan perusteella. Selkein erotteleva tekijä on kansalaisuus. Esimerkiksi vuoden 2000 noin 16 900 maahanmuuttajasta noin 9 000 oli ulkomaan kansalaisia ja vajaa 8 000 suomalaisia. Ulkomaiden kansalaisista eniten muutti venäläisiä, virolaisia ja ruotsalaisia. (Kangasharju ym. 2003, 3.)

Suomessa asui vakinaisesti vuoden 2006 lopussa 5 155 216 Suomen kansalaista eli 97,7 prosenttia väestöstä ja 121 739 ulkomaiden kansalaista eli 2,3 prosenttia väestöstä. Ulkomaiden kansalaisten määrä lisääntyi vuoden 2006 aikana 7 887 henkilöllä. Suurimmat ulkomaalaisten ryhmät olivat Venäjän (25 326 henkeä), Viron (17 599 henkeä), Ruotsin (8 265 henkeä) ja Somalian (4 623 henkeä) kansalaiset. Kuviossa 2 ilmenevät suurimpien ulkomaalaisryhmien suhteelliset osuudet. Ulkomailla syntyneitä henkilöitä asui maassamme 187 910 henkilöä. (Tilastokeskus 2007a, 7.)

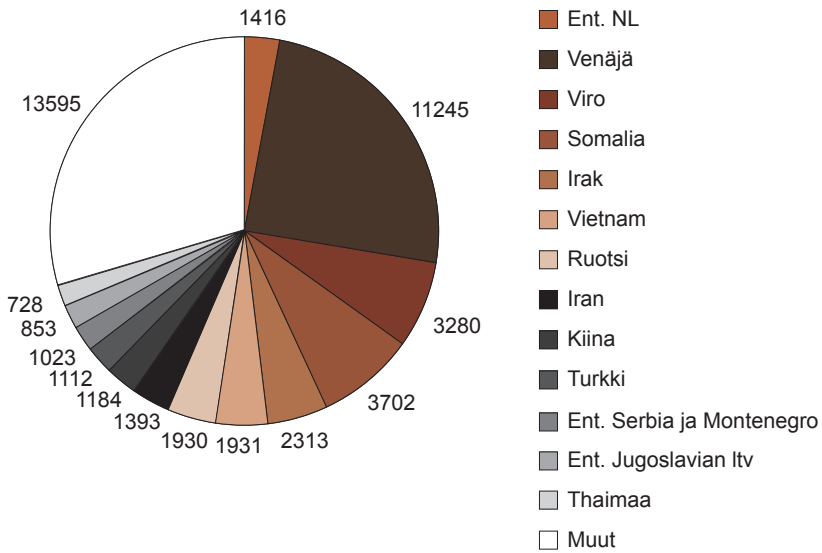
Kuvio 2. Suurimmat ulkomaalaisryhmät kansalaisuuden mukaan vuonna 2006 (Tilastokeskus 2007a, 9)

Kansalaisuusryhmiin vaikuttaa suoraan Suomen kansalaisuuden saaneiden määrä. Esimerkiksi vuonna 2006 Suomessa asui 4 623 Somalian kansalaista, mutta samanaikaisesti maassamme oli 8 990 somalin kieltä puhuvaa. (Tilastokeskus 2008a.)

Suomen kansalaisuuden saaneiden määrä laski vuonna 2006. Tilastokeskuksen mukaan Suomen kansalaisuuden sai vuoden 2006 aikana 4 450 Suomessa vakinaisesti asunutta ulkomaan kansalaista. Määrä on 1 250 vähemmän kuin vuonna 2005. Suomen kansalaisuuden saaneista naisia oli 2 550 ja miehiä 1 900. Kansalaisuuden saaneista oli alle 15-vuotiaita 1 300 ja 65 vuotta täyttäneitä 150. (Tilastokeskus 2007b.)

Vuonna 2006 Suomen kansalaisuuden sai 2 550 Euroopan maiden kansalaista, Euroopan Unioniin kuuluvien maiden kansalaisia oli kansalaisuuden saaneissa 500. Suomen kansalaisuus myönnettiin tuhannelle Aasian maiden kansalaiselle vuonna 2006. Suomen kansalaisuuden saaneista eniten oli venäläisiä (1 400) ja toiseksi eniten Somalian kansalaisia (450). Kolmanneksi suurin ryhmä Suomen kansalaisuuden saaneissa oli Irakin kansalaisia (400). (Tilastokeskus 2007b.)

Viimeisten 40 vuoden aikana Suomen kansalaisuuden saaneiden määrästä ilmenee, että vuosina 1966–1996 kansalaisuuden sai korkeintaan 1 500 henkilöä vuosittain. Vuoden 1998 aikana määrä nousi yli 4 000:een ja vuonna 2004 lähes 7 000:een. (Tilastokeskus 2006a.) Kuviossa 3 on esitetty Suomen kansalaisuuden vuosina 1991–2006 saaneet kansalaisuusryhmät ja niiden koot.

Kuvio 3. Suurimmat Suomen kansalaisuuden saaneet ryhmät vuosina 1991–2006 (Tilastokeskus 2007a, 17)

2.1.4 Ulkomaalaiset asuinpaikan mukaan

Taulukosta 1 ilmenevät Suomessa vuonna 2006 oleskelleiden ulkomaalaisten määrät maakunnittain ja suurimpien ulkomaalaisryhmien suhteelliset osuudet. Hankkeen toimijoiden sijaintialueita kuvaavat tiedot on lihavoitu. Ulkomaan kansalaisten osuus jää suurimmillaankin alle viiden prosentin maakunnan asukkaista.

Taulukko 1. Ulkomaalaiset maakunnittain ja suurimpien ulkomaalaisryhmien osuudet (%) vuonna 2006 (Tilastokeskus 2007a, 26)

Maakunta	Väestö henkilöä	Ulkomaan kansalaiset		Ulkomaan kansalaisten osuus (%) kansalaisuuksittain					
		henkilöä	%	Ruotsi	Venäjä ja ent. NL	Viro	Somalia	Muut	Yht.
Uusimaa	1 373 600	60191	4,4	3,9	15,7	17	6,5	56,9	100
Itä-Uusimaa	93 853	1 921	2	11,7	15,7	20,4	0,3	52	100
Varsinais-Suomi	457 789	11701	2,6	6,6	17,6	14,1	2,7	59	100
Satakunta	229 360	1 934	0,8	9,2	27,7	22,4	0,2	40,5	100
Kanta-Häme	169 952	2 139	1,3	4,7	20,9	28,3	0	46,1	100
Pirkanmaa	472 181	8 664	1,8	5,2	15,3	12,6	1,7	65,2	100
Päijät-Häme	199 235	3 812	1,9	4,4	38,5	16,3	0,2	40,7	100
Kymenlaakso	184 241	3 597	2	2,5	51,3	10,8	0,3	35,2	100
Etelä-Karjala	135 255	2 796	2,1	2,2	65,7	6,2	0,3	25,6	100
Etelä-Savo	159 492	1 984	1,2	4	36,7	11,7	0	47,6	100
Pohjois-Savo	249 498	2 166	0,9	5,8	35	12,7	0,5	46,1	100
Pohjois-Karjala	167 519	2 314	1,4	4,3	63,1	4,3	1,3	27,1	100
Keski-Suomi	269 636	3 452	1,3	7,9	27,8	9,8	0	54,5	100
Etelä-Pohjanmaa	193 585	1 149	0,6	18,5	17,3	26,7	0,1	37,4	100
Pohjanmaa	174 211	4 377	2,5	19,6	6,4	5	3	66	100
Keski-Pohjanmaa	70 672	686	1	19,1	15,3	14,4	0,1	51	100
Pohjois-Pohjanmaa	380 668	3 941	1	12,3	20,2	4,9	1,6	61	100
Kainuu	84 350	1 057	1,3	5,6	45,7	3,8	0,2	44,7	100
Lappi	184 935	2 115	1,1	26,2	20,5	4,4	0,2	48,7	100
Ahvenanmaa	26 923	1 743	6,5	58,5	2,1	5,6	0	33,9	100
Koko maa	5 276 955	121 739	2,3	6,8	21	14,5	3,8	54	100

Ulkomaiden kansalaisten alueellisessa jakautumisessa (taulukko 2) pääkaupunkiseudun merkitys korostuu. Ulkomaan kansalaisista 49,4 % asuu Uudellamaalla, Keski-Suomessa 2,8 %, Etelä-Savossa 1,8 % ja Pohjois-Karjalassa 1,9 %. Etelä-Savon työikäisille maahanmuuttajille tehdyssä kyselyssä noin kolmasosa vastaajista ilmoitti muuttavansa Helsinkiin tai muihin isoihin kaupunkeihin, ellei löydä työpaikkaa Etelä-Savosta (Galaktionova & Jalkanen 2007,15).

Taulukko 2. Suomen ja ulkomaan kansalaisten asuinpaikan jakauma maakunnittain vuonna 2006 (Tilastokeskus 2008c)

Maakunta	Ulkomaalaiset %	Suomalaiset %
Uusimaa	49,4	24,6
Varsinais-Suomi	9,6	8,6
Pirkanmaa	7,1	9,5
Pohjanmaa	3,6	1,7
Pohjois-Pohjanmaa	3,2	7,8
Päijät-Häme	3,1	4
Kymenlaakso	3	3,7
Keski-Suomi	2,8	5,5
Etelä-Karjala	2,3	2,7
Pohjois-Savo	1,8	5,1
Pohjois-Karjala	1,9	3,4
Kanta-Häme	1,8	3,4
Lappi	1,7	3,8
Itä-Uusimaa	1,6	1,3
Satakunta	1,6	4,7
Etelä-Savo	1,6	3,2
Ahvenanmaa	1,4	0
Etelä-Pohjanmaa	0,9	4
Kainuu	0,9	1,7
Keski-Pohjanmaa	0,6	1,3
Yhteensä	100	100

2.2 Ulkomaalaisten koulutus

2.2.1 Maahanmuuttajien opiskelua koskeva lainsäädäntö

Ulkomaalaislaki (L301/2004 3§) määrittelee sen, millä edellytyksillä ulkomaalaisten opiskelu voidaan katsoa työvoimapoliittiseksi aikuiskoulutukseksi (L1295/2002).

Maahanmuuttajan kotoutumista ja työllistymistä edistävän opiskelun tulee tapahtua pääasiassa suomen tai ruotsin kielellä taikka sen on sisällettävä riittävästi suomen tai ruotsin kielen opetusta, jotta se voidaan rinnastaa työvoimapoliittiseen aikuiskoulutukseen.

Työvoimapoliittiseen aikuiskoulutukseen voidaan 1. momentissa säädettyjen edellytysten täytyessä rinnastaa

- 1) perusopetus, jos maahanmuuttaja on sen tarpeessa;
- 2) ammatillinen koulutus ammatillisen tutkinnon suorittamiseksi tai ammattitaidon täydentämiseksi;

- 3) lukio-opinnot, jos puuttuva opintosuoritus tai aiempi opintomenestys on ilmeisesti esteenä jatko-opinnoille;
- 4) korkeakoulututkintoon johtava opetus, jos maahanmuuttaja osoittaa korkeakoulun antamalla todistuksella suorittaneensa vähintään puolet tutkintoon tarvittavista opinnoista ulkomailla ennen Suomeen muuttoaan;
- 5) täydennyskoulutus ja jatkokoulutus, jos ne ovat tarpeen virkaan tai tehtävään tarvittavan kelpoisuuden hankkimiseksi tai ammatinharjoittamisluvan saamiseksi taikka maahanmuuttajan työllistymisen edistämiseksi.

Maahanmuuttajan on haettava korkeakouluun ja osallistuttava mahdolliseen pääsykokeeseen samalla tavoin kuin muidenkin opiskelijoiksi pyrkivien. (A280/2006.)

2.2.2 Ulkomaalaisten koulutus tilastojen valossa

Suomalaisilla on ulkomaiden kansalaisia korkeampi yleinen koulutustaso (taulukko 3). Ulkomaiden kansalaisista jopa 62 prosentilla oli vain perusasteen koulutus, kun se suomalaisista oli 28 prosentilla. Ero on lähes päinvastainen keskiasteen koulutuksen saaneiden joukossa. Ulkomaiden kansalaisissa on myös korkean asteen koulutuksen saaneita. Tilastokeskuksen tutkintorekisterissä ei kuitenkaan ole täysin kattavia tietoja Suomeen muuttaneiden ulkomailla suoritetuista tutkinnoista.

Taulukko 3. Työkäiset suomalaiset ja ulkomaiden kansalaiset koulutustason mukaan vuonna 2005 (Tilastokeskus 2007a, 30)

Koulutusaste	Suomalaiset %	Ulkomaalaiset %
Perusaste	28	62
Keskiaste	43	21
Korkea-aste	29	17
Yhteensä	100	100

Maahanmuuttajissa on paljon koulutettuja henkilöitä. Esimerkiksi venäläisistä reilulla neljänneksellä on keskiasteen koulutus, samoin korkea-asteen koulutus on joka neljänellä. Pakolaisina tulleet poikkeavat selvästi muista maahanmuuttajista, sillä heillä on selvästi vähiten toisen tai korkea-asteen tutkintoja. (Tilastokeskus 2007a, 30.) Osa pakolaisista on tullut maista, joiden koulutusjärjestelmä poikkeaa länsimaisesta koulutusjärjestelmästä, mikä vaikeuttaa vertailua (Kangasharju ym. 2003, 15).

Suomessa asuvista ulkomaan kansalaisista vuosituhannen vaihteessa noin 12 % oli opiskelijoina, kun taas suomalaisista oli noin 10 % opiskelijoina. Tulos viittaisi siihen, että melko suuresta korkeasti koulutettujen määrästä huolimatta ulkomaan kansalaiset aiheuttavat kustannuksia koulutusjärjestelmällemme. (Kangasharju ym. 2003, 16.) Vuonna 2005 Suomessa asuvista ulkomaan kansalaisista opiskelijoita ja koululaisia oli yhteensä 11 743 eli noin 10 %. Vastaavasti suomalaisista opiskelijoita ja koululaisia oli 8 %. (Tilastokeskus 2007a, 23.) Taulukossa 4 on esitetty ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä eri kouluasteilla Suomessa vuonna 2004. Heitä oli 2,5 % kaikista opiskelijoista. Osa heistä oli Suomessa asuvia ulkomaalaisia ja osa ulkomailta Suomeen tulleita opiskelijoita. (Tilastokeskus 2006.)

Taulukko 4. Ulkomaalaiset opiskelijat Suomessa vuonna 2004 (Tilastokeskus 2006)

	Ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä	Ulkomaalaisten opiskelijoiden %-osuus
Lukio	1 820	1,5
Ammattikoulu	6 408	2,8
Ammattikorkeakoulu	3 765	2,9
Yliopisto	3 049	2,0
Yliopisto (jatkokoulutus)	1 624	6,7
Yhteensä	16 670	2,5

2.2.3 Kotoutuminen ja työllistyminen

Itä-Suomen maakuntien (Etelä-Karjala, Etelä-Savo, Kainuu, Pohjois-Karjala ja Pohjois-Savo) vuonna 2005 hyväksymän Itä-Suomi-ohjelman vision (2015) mukaan tavoitteena on ”globaalisti kilpailukykyinen ja avautunut osaamisen, yrittämisen ja elämisen Itä-Suomi, jolle Venäjän läheisyys on vahvuus”. Ohjelmaan sisältyvistä erilaisista hankkeista Etelä-Savon TE-keskus on vastannut makrohanke 14:n valmistelusta, jonka tavoitteena on tehdä Itä-Suomesta aktiivisen maahanmuuttopolitiikan pilottialue, jolle kohdennetaan maahanmuuttoa helpottavia ja muuttajien opiskelua, työllistymistä ja yrittäjyyttä edistäviä toimia. (Miettunen 2006.)

Itä-Suomen viidessä eri maakunnassa on tähän mennessä toteutettu useita hyviä hankkeita työperusteisen maahanmuuton kehittämiseksi ja toisaalta maassa jo olevan ulkomaalaistaustaisen väestön sitouttamiseksi suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään. Osassa itäsuomalaisista maakunnista työperusteisella maahanmuutolla on pitkät perinteet, osassa maakunnista tulevaan työvoimatarpeeseen ollaan vasta heräämässä. Myös ulkomaalaistaustaisen väestön määrä ja tätä kautta kokemus ulkomaalaisten kanssa tehtävästä työstä eroavat alueittain. (Miettunen 2006, 5.)

Ulkomaalaistaustaisen väestön ikärakenne poikkeaa merkittävästi koko väestön ikärakenteesta. Suurin osa (79,3 %) Itä-Suomen alueella vakinaisesti asuvasta ulkomaalaistaustaisesta väestöstä on parhaassa työiässä olevia. Ehdottomasti suurimman maahanmuuttajaryhmän Itä-Suomessa muodostavat venäläistaustaiset (5 114 henkilöä). Heitä on 52 % kaikista Itä-Suomessa asuvista ulkomaalaisista. Toiseksi suurin ryhmä ovat virolaiset (728 henkilöä) ja kolmantena ruotsalaiset (420 henkilöä). Seuraavaksi suurimpia, yli 200 henkilön ryhmiä muodostavat sudanilaiset, saksalaiset, turkkilaiset ja thaimaalaiset. Itä-Suomen ulkomaalaisväestöstä 56 % on naisia. (Miettunen 2006, 9.)

Koko Itä-Suomen alueella ulkomaalaisten työttömyysaste on 28 %. Ulkomaalaisten työttömyys on edelleen 2–3-kertaista maakuntien yleisiin työttömyyslukuihin verrattuna. Itä-Suomea koskevassa työnhakijatilastossa vuodelta 2005 oli 6 234 henkilöä, joista lähes puolet sijoittui Kaakkois-Suomeen, reilu tuhat Pohjois-Karjalaan ja vajaa 800 Etelä-Savoon. Eri ammattiryhmiin hakijat jakautuivat niin, että eniten oli ryhmässä ”muualla luokittelematon työ”, seuraavaksi teknisen, luonnontieteellisen, humanistisen ja taiteellisen työn ryhmässä. Vähiten työnhakijoita oli maa- ja metsätaloustyön sekä rakennus- ja kaivosalan tehtäviin. Palvelutyön hakijoita oli 641 henkilöä ja jokseenkin yhtä paljon oli hakijoita terveystyön ja sosiaalialan, hallinto- ja toimistotyön sekä teollisen työn aloille. (Miettunen 2006, 10.)

Rekrytointiongelmat ovat varsin yhtenevät koko Itä-Suomen alueella. Terveydenhoitoalan ammattilaisista on eniten pulaa. Myös metalliteollisuuden ja kuljetusalan työtehtäviin tarvitaan osajia lähes kaikilla alueilla. Jokaisessa maakunnassa on kausiluonteisesti kysyntää maatalous- ja puutarha-alan työntekijöille. Etelä-Savossa tarvitaan myös puhdistusalan työntekijöitä sekä kausiluonteisesti matkailu- ja kulttuurialan työntekijöitä. Matkailu-, ravitsemis- ja talousalan ammattilaisista, ravintolakokeista ja ravintolan tarjoilijoista oli pulaa vain Kainuussa. (Miettunen 2006, 11.)

Peräti 80 % Pohjois-Karjalan ulkomaalaisväestöstä on työikäisiä (15–64-vuotiaita). Toukokuun 2006 lopussa ulkomaalaistaustaisia oli Pohjois-Karjalassa työttömänä reilut 400. Työikäisen ulkomaalaisväestön työttömyysaste oli 33 % (koko väestön Pohjois-Karjalassa 13,7 %). Lisäksi työvoiman ulkopuolella mm. erilaisissa työvoimakoulutuksissa oli lähes 300 ulkomaalaista. Pohjois-Karjalan aineistossa tärkeimmiksi työllistymistä vaikeuttaviksi tekijöiksi nousevat kieliongelmat ja tutkintojen vastaamattomuus suomalaisiin tutkintoihin. Pelkällä venäjän kielellä ei Pohjois-Karjalassa pärjää ja englanninkielisiä työyhteisöjä on alueella varsin vähän. Ulkomaalaisten sijoittuminen suomalaiseen työelämään edellyttää usein aiemmasta ammatillisesta koulutuksesta huolimatta ammatillista, kieli- ja kulttuurisisältöistä täydennys- tai muutokoulutusta. Monella maahanmuuttajalla tutkinnot ovat jääneet kesken tai osa on erittäin huonosti koulutettu. Esimerkiksi Venäjältä muuttaa Suomeen paljon työssä oppineita, kuten esimerkiksi tehtaissa työskennelleitä. Pohjois-Karjalan toimijat pitävätkin kieli- ja kulttuurikoulutuksen sekä ammatillisten opintojen kehittämistä keskeisenä osa-alueena maahanmuuttajien työllistymisen kannalta. Täydennyskoulutuksia ja tutkintojen sisältöjen vertailuja tiettyjen tutkintojen osalta on toteutettu alueella onnistuneesti mm. PÄTEVÄ-projektin avulla. (Miettunen 2006, 41.)

Myös kantäväestön ja työelämän (työnantajat, työntekijät ja AY-liike) asenneilmastoon vaikuttaminen on erittäin tärkeää – ennakkoluuloja ulkomaalaistaustaisia kohtaan on edelleen paljon. Ennakkoluulot hälvnevät, kun maahanmuuttaja tekee työnsä hyvin ja kun hänen suomen kielen osaamisensa paranee. Asenteiden muokkaamista voidaan parantaa esimerkiksi uutisoinnilla ja lehtijutuilla. Pohjois-Karjalan toimijat toteavat, että maahanmuuttajien motivaatio tehdä töitä on korkea. He työskentelevät mielellään vaikka pelkällä harjoittelutuella. Suosittelevat merkitys on keskeinen maahanmuuttajan työllistymisessä. (Miettunen 2006, 44.)

Etelä-Savon TE-keskus teki tutkimuksen alueensa työikäisten maahanmuuttajien kotoutumisesta ja työllistymisestä vuosien 2006 ja 2007 vaihteessa (Galaktionova & Jalkanen 2007.). Kyselyyn vastasi 35 % alueen noin 1400 työikäisestä maahanmuuttajasta. Maahantulon pääasiallisia syitä ovat suomalainen puoliso, turvapaikanhaku, perhe- tai sukulaissiteet, työ ja paluumuutto.

Kyselyn tulokset antoivat realistisen kuvan maahanmuuttajien heterogeenisyydestä. Eri syistä ja erilaisin taustoin maahaantulleet ulkomaalaiset tarvitsevat kukin erilaisia palveluja Etelä-Savossa. Hallituksen maahanmuuttopoliittisen strategian mukainen työperusteinen maahanmuutto on vielä pientä Suomessa ja Etelä-Savossa (vähän alle tai yli 10 %). Suomeen ja Etelä-Savoon tullaan ts. muilla syillä kuin työn perässä. Etelä-Savon maahanmuuttajat ovat selkeä työvoimavaranto (jo olemassa olevat ja uudet tulijat) vaurauduttaessa työvoimapulaan. Maakunnan maahanmuuttajien työttömyysprosentti oli vähän alle 30 %. (Galaktionova & Jalkanen 2007, 23.)

Kyselyyn vastanneet maahanmuuttajat ovat keskimäärin koulutetumpaa väkeä kuin kantaväestö: ammatillinen tutkinto oli 30 %:lla, ammattikorkeakoulututkinto 9 %:lla ja tiedekorkeakoulututkinto 20 %:lla vastaajista. Etelä-Savossa maahanmuuttajilla ammatinimikkeitä esiintyy ainakin 128 kappaletta. Määrällisesti tavallisimmat ammatinimikkeet heidän oman ilmoituksensa mukaan ovat insinööri (30), opettaja (25), kokki (19), myyjä (17) lääkäri (14), ompelija (14), kirjanpitäjä (12), sairaanhoitaja (12), sähköasentaja (10) ja lastenhoitaja (7). (Galaktionova & Jalkanen 2007, 26; 28.)

Eteläsavolaiseen työelämään olivat parhaiten sijoittuneet 40–49-vuotiaat maahanmuuttajat. Ammattikorkeakoulututkinnon saaneet ovat työllistyneet hyvin (67 %), seuraavaksi parhaiten ammatillisen ja tiedekorkeakoulututkinnon suorittaneet (45 %). (Galaktionova & Jalkanen 2007, 24–25.)

Vastaajista 29 % oli työmarkkinoiden ulkopuolella työnhakijoina. Muita syitä työkäisten poissaoloon työmarkkinoilta olivat perheenhoito kotona, eläke tai sairausloma. Kysyttäessä tulevaisuuden suunnitelmia noin 75 % vastaajista arvioi olevansa työmarkkinoilla vuonna 2011, näistä joka viides omassa yrityksessä tai suunnitteli löytäneensä omatoimisesti työn. Noin 17 % ilmoitti opiskelevansa vuonna 2011. (Miettunen 2006.)

Kysyttäessä maahanmuuttajilta, ovatko he kokeneet huonoa kohtelua Etelä-Savossa ulkomaalaistaustansa takia, joka kolmas sanoi vaikeuksia ilmenneen: vihaisia katseita kadulla, syrjintää työpaikkojen täytössä tai siten, että suomalaiset eivät halua ystävystyä heidän kanssaan. Puolet vastanneista maahanmuuttajista ilmoitti kärsivänsä kommunikatiovaikeuksista suomalaisten kanssa. Suurin syy on suomen kielen puutteellinen taito, mutta vaikeudet saattavat johtua myös kulttuurieroista ja maahanmuuttajien uskalluksesta aloittaa keskustelua suomalaisten kanssa. Osa kertoi, etteivät suomalaiset halua puhua heidän kanssaan. (Galaktionova & Jalkanen 2007, 13.)

Vuosina 2001–2006 Etelä-Savon koulutuskuntayhtymän hallinnoimassa Kontakti-projektissa kehiteltiin maahanmuuttajien työllistymistä edistävä toimintamalli. Projektissa työskennelleet ohjaajat auttoivat ja neuvoivat maahanmuuttajia mm. työnhakudokumenttien teossa, työ- ja harjoittelupaikkojen etsimisessä ja kertoivat koulutusmahdollisuuksista. Maahanmuuttajien kannalta tärkeää on saada heidän aiempi osaamisensa ja koulutuksensa kartoitetuksi ja rinnastetuksi suomalaisen koulutuksen ja tutkintojen kanssa. (Miettunen 2006, 32.)

2.3 Ulkomaalaisten työllistyminen

Uusien maahanmuuttajien ensimmäiset työpaikat ovat usein ravintola- ja siivousalalla. Uran eteneminen muihin töihin vaatii Suomen yhteiskunnan apua. (Kangasharju ym. 2003, 3; Forsander, Ekholm & Hautaniemi 2000.)

Kangasharju ym. (2003, 18) totesivat seurannassa, joka koski vuonna 1996 Suomeen muuttaneita ulkomaan kansalaisia, että vielä vuonna 1999 heidän työllisyysasteensa jäi ulkomaalaisten keskiarvon alapuolelle. Tämä tarkoittaa, että integroituminen kestää kauemmin kuin neljä vuotta.

Vuonna 2005 ulkomaalaisista vajaa puolet kuului työvoimaan. Opiskelijoita oli noin kymmenen prosenttia ja eläkeläisiä viisi prosenttia. Noin kuudesosa ulkomaalaisista oli lapsia ja muita työvoimaan kuulumattomia oli viidesosa. (Taulukko 5.)

Taulukko 5. Ulkomaan kansalaisten pääasiallinen toiminta vuosina 1991 ja 2005 (Tilastokeskus 2007a, 23)

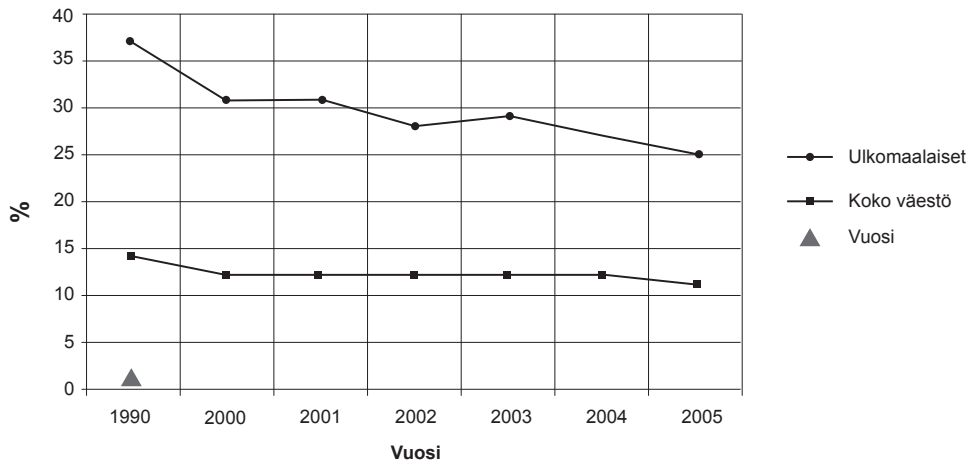
Pääasiallinen toiminta	Ulkomaalaiset 1991		Ulkomaalaiset 2005		Koko väestö 2005	
	henkilöä	%	henkilöä	%	henkilöä	%
Työvoima	16 756	44,6	54 811	48,1	2 570 151	49,1
Työllinen	12 668	33,7	40 978	36,0	2 288 774	44,0
Työtön	4 088	10,9	13 833	12,1	281 377	5,4
Opiskelijat	2 887	7,7	11 743	10,3	421 036	8,0
Muut	9 197	24,5	22 993	20,2	171 155	3,3
Yhteensä	37 579	100	113 852	100	5 238 231	100

Ulkomaalaiset poikkeavat valtaväestöstä erityisesti eläkeläisten ja ryhmän ”muu työvoimaan kuulumaton” suhteellisissa osuuksissa. Kun koko väestöstä karkeasti joka viides on eläkeläinen ja vain joka kahdeskymmenes muita työvoimaan kuulumattomia, ulkomaalaisilla suhde on päinvastainen. (Tilastokeskus 2007a, 23.)

Vuonna 2005 ulkomaan kansalaisista oli työllisiä 40 978 eli reilu kolmasosa. Työllisten suhteellinen osuus on hyvin erilainen eri kansallisuusryhmissä. Vähiten työllisiä on pakolaisväestöissä, joissa työttömien ja lasten osuus on suuri. Ruotsalaisista eläkeläisiä on neljännes, mikä on selvästi suurempi kuin muista kansallisuuksista. Myös yhdysvaltalaisien eläkeläisten suhteellinen osuus on muihin ulkomaalaisiin verrattuna korkea. (Tilastokeskus 2007a, 23.)

Ulkomaalaisten määrä kasvoi eniten juuri niinä vuosina, jolloin lama oli Suomessa syvimmillään. Lisäksi tuolloin Suomeen muutti paljon pakolaisia ja inkerinsuomalaisia paluumuuttajia, joita oli vaikea heti työllistää. Lähes kaikki ulkomaalaiset joutuivat heti työmarkkinoille tullessaan työttömiksi, mikä osaltaan vaikeutti heidän sopeutumistaan suomalaisen yhteiskuntaan. Ulkomaalaisen työvoiman osuus Suomen työmarkkinoilla onkin erittäin pieni – viime vuodet hieman päälle prosentin. (Tilastokeskus 2007a, 24.)

Työministeriön arvion mukaan vuonna 2006 ulkomaalaisista työttömyyttä oli eniten irakilaisilla (66 %), afganistanilaisilla (62 %) ja somaleilla (58 %) sekä iranilaisilla (54 %). Länsimaista tulleilla työttömyysaste on selvästi matalampi, Saksasta tulleilla (9 %), Norjasta ja Ruotsista tulleilla 10 %. Matalin työttömyysaste on Kiinasta tulleilla (8 %). Keskimääräinen ulkomaalaisten työttömyysaste oli 24 % vuonna 2006. (Tilastokeskus 2007a, 25.) Kuvioista 4 näkyy työttömyysasteen kehitys vuosina 1999–2005.

Kuvio 4. Työttömyysaste ulkomaisten kansalaisilla ja koko väestöllä vuosina 1999–2005 (%) työsäkäyntitilaston pohjalta (Tilastokeskus 2007a, 25)

Etelä-Savossa asuvilta maahanmuuttajilta kysyttiin, mikä auttaisi heitä parhaiten löytämään työpaikan, jos sitä etsii. Vastauksena oli suomen kielen taito, työvoimatoimisto ja oma aktiivisuus. (Galaktionova & Jalkanen 2007, 10.)

Lähes puolet kyselyyn vastanneista maahanmuuttajista oli asunut Suomessa yli viisi vuotta. Kolmannes vastaajista oli sitä mieltä, että sopeutuminen Suomeen vie vähemmän kuin yhden vuoden. Tämä toistui melkein kaikissa asumisaikaryhmissä. Myös ei vielä sopeutuneet -joukko (joka neljäs maahanmuuttaja) on samanaikaisesti melkein yhtä suuri. (Galaktionova & Jalkanen 2007, 11.)

Parhaiten Suomeen sopeutuneilla maahanmuuttajilla on tutkimuksen mukaan riittävä suomen kielen taito, työpaikka ja heidän ystäväpiiristään suurin osa suomalaisia (enemmän kuin 5 suomalaista ystävää). Vastaavasti ei-sopeutuneilta nämä kolme edellä mainittua tekijää puuttuivat kokonaan tai osittain. Maahanmuuttajia tulee paljon Etelä-Savoon suomalaisen puolison vuoksi, mutta sopeuttajana suomalainen puoliso on vasta jaetulla 4. sijalla (osalla maahanmuuttajista saattaa olla ulkomaalainen puoliso). (Galaktionova & Jalkanen 2007, 10.)

Vesterisen (2002) ja Kangasharjun ym. (2003, 21) mukaan varsinkin kiintiöpakolaisissa on paljon eri tavoin vajaakuntoisia. Jopa suomalaisista akateemisista tutkinnoista huolimatta heillä voi olla vaikeuksia päästä työmarkkinoille. Pakolaisväestössä on myös omassa maassaan akateemisen tai ammatillisen loppututkinnon suorittaneita.

Kangasharjun ym. (2003, 21) mukaan maahanmuuttajien työllistymisen esteiksi on mainittu

- kielivaikeudet
- ongelmat ammatillisen pätevyyden rinnastamisessa suomalaisiin tutkintoihin
- mahdollisesti tarvittavien kompensoivien opintojen puute
- työnantajien, työnantajien tai asiakkaiden asenteet.

Taulukossa 6 on kuvattu suomalaisten ja ulkomaiden kansalaisten työllistymistä eri toimialoille. Palvelualat ovat kummallekin ryhmälle suurin työllistäjä. Miltei 3/4 ulkomaiden kansalaisista toimii palvelualoilla. Kaupan palveluksessa sekä majoitus- ja ravitsemispalveluissa toimii suomalaisten osuutta suurempi osuus ulkomaiden kansalaisia. Majoitus- ja ravitsemistoiminnassa ulkomaiden kansalaisten osuus on selvästi suurempi; suomalaisista alalla toimii vain yksi kolmannes ulkomaan kansalaisten osuuteen verrattuna. (Kangasharju ym. 2003, 22.)

Taulukko 6. Työllinen työvoima toimialoittain ja kansalaisuuden mukaan; keskiarvo vuosina 1996–1999, % (Kangasharju ym. 2003, 23)

Toimiala	Suomalaiset %	Ulkomaiden kansalaiset %
Alkutuotanto	6,6	2,0
Jalostus	28,8	24,3
- metalliteollisuus, 10,0 % ulkomaiden kansalaiset 12,2 %		
- metsäteollisuus 3,5 % ulkomaiden kansalaiset 1,5 %		
- muu teollisuus 15,3% ulkomaiden kansalaiset 10,6 %		
Palvelut	64,6	73,7
- kauppa 6,6 % ulkomaiden kansalaiset 10,6 %		
- kuljetus, varastointi ja tietoliikenne 8,2 % ulkomaiden kansalaiset 6,2 %		
- majoitus- ja ravitsemistoiminta 3,1 % ulkomaiden kansalaiset 10,1 %		
- muut palvelut 46,8% ulkomaiden kansalaiset 47,1 %		
Yhteensä	100	100

Puutteellinen suomen kielen taito mainitaan useissa selvityksissä opiskelun ja työllistymisen esteeksi. Toisen näkökulman asiaan tuo vähemmistövaltuutettu Johanna Suurpää mainiten hyviä kokemuksia saadun siitä, että puhtauspalvelutyössä kohteessa työskentelevät tiettyä kieltä puhuvat työntekijät parina. Tällöin sujuvasti suomea puhuva työntekijä voi siirtää tiedon luotettavasti työparilleen. Suomeen tulee enemmän vierasta työvoimaa ja ainakin tietyille aloille tulee selkeästi työvoimapula. Vieraan työvoiman käyttö voi ollakin asenteellinen haaste. (Viskari 2008.)

3 HANKKEEN TUTKIMUSOSIO

3.1 Kyselylomakkeen laadinta

Hankkeessa tehdyn tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Suomessa asuvien ulkomaalaistaustaisten palvelutehtävissä toimivien työntekijöiden ammattikorkeakouluopintoihin hakeutumista ja hakeutumisen esteitä sekä opiskelemissa olevien työllistymistä ja työllistymiseen liittyviä esteitä. Tutkimus keskitettiin hankkeessa toimivien ammattikorkeakoulujen toiminta-alueille: Etelä-Savoon, Keski-Suomeen, Pohjois-Karjalaan ja pääkaupunkiseudulle.

Paperinen kyselylomake laadittiin yhteistyössä siten, että yliopettaja Irma Tikkanen laati ensimmäisen luonnoksen, jota muokattiin yhdessä Teamspeak-verkkokeskusteluissa. Kyselylomakeluonnoksia tehtiin yhteensä seitsemän kappaletta, joista viimeinen luonnos hyväksyttiin lähetettäväksi. Kyselylomakkeessa kysymykset olivat sekä suomeksi että englanniksi (liite 1). Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulussa kysely siirrettiin sähköiseen muotoon koulun Typala-ohjelmaan (liitteet 2 – 3).

3.2 Empiirisen aineiston hankinta

Kysely kohdistettiin hankkeessa mukana olevien ammattikorkeakoulujen toimialueille. Aineistoa kerättiin sekä paperi- että sähköisellä lomakkeella toukokuusta lokakuuhun vuonna 2007. Sähköinen kysely oli auki 3.5.–30.9.2007.

Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian Palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma hankki osoitteita ja lähetti kyselylomakkeet seuraavasti:

- Vantaan ammattiopisto Variasta vuosina 2000–2007 valmistuneet ulkomaalaiset, yhteensä 230 henkilöä
- Omnian ammattiopistosta valmistuneet ulkomaalaiset, yhteensä 28 henkilöä.

Lisäksi Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia lähetti sähköpostia 15.6.2007 Palmian henkilöstöpäällikkö Irmeli Lindille ja pyysi häntä lähettämään em. sähköpostin, joka sisälsi linkit sekä suomenkieliseen että englanninkieliseen kyselylomakkeeseen, Palmian palveluksessa oleville ulkomaalaisille.

Laurea-ammattikorkeakoulun matkailu-, ravitsemis- ja talousala hankki yhteyksiä monikulttuurisista järjestöistä, eri maiden ystävyysseuroista sekä Helsingin aikuisopistosta. Laurea sai kulttuurikeskus Caisan välityksellä Infopankin yhteystiedot. Infopankki.fi-osoitteessa on eri kielillä tietoa Suomeen muuttajille kaikista keskeisistä muuttoon liittyvistä aiheista. Kysely saatiin kahdeksi viikoksi Infopankin sivulle keväällä 2007.

Lisäksi Laureasta saatiin kyselyn linkki Kassarandan sivustoille. Kassaranda on monikulttuurinen taideyhteisö, joka tarjoaa kulttuurien rajat ylittävää taidetoimintaa. Toiminta sisältää taidetyöpajoja lapsille, koululaisille ja naisille. Lisäksi Kassaranda tarjoaa esityksiä, koulutuspaketteja ja kulttuuritilaisuuksia kaikille halukkaille.

Maakohtaisia sähköpostiyhteyksiä otettiin Laurea-ammattikorkeakoulusta Liettuan, Latvian, Viron ja Somalian Suomi-seuroihin sekä African People -järjestöön. Yhteydenottojen tavoitteena oli kyselystä tiedottaminen ja siihen vastaamaan motivointi. Suomi-Somalia-seura esitteli kyselyä uutiskirjeessään.

Lisäksi Laurea-ammattikorkeakoulu solmi kontaktin Helsingin aikuisopiston opettajan Sirpa Rönkön kanssa. Hänelle toimitettiin nippu kyselylomakkeita keväällä 2007. Aikuisopistosta palautettiin 14 vastattua kyselyä.

Mikkelin ammattikorkeakoulun Palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma hankki tietoa MaRaTa-alan ammatillisissa opinnoissa opiskelevista ja palvelualan yrityksissä työskentelevistä ulkomaalaistaustaisista henkilöistä Mikkelin ammattiopiston henkilöstöltä ja oman koulutusohjelman harjoittelupaikkarekisterin yrityksiltä. Mikkelissä toimivasta monikulttuurikeskuksesta pyydettiin myös lupa kyselyn tekemiseen sen asiakkaille.

Kyselylomakkeita vastauslähetytkuorineen toimitettiin 16.5.2007 seuraavasti:

- Monikulttuurikeskus Mimosaan 50 kappaletta
- vähemmistöryhmien tukijärjestöön, Omega ry, kuusi kappaletta
- palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelman harjoittelurekisterin sellaisiin yrityksiin, joissa oli maahanmuuttajataustaisia harjoittelijoita tai työntekijöitä, kuusi kappaletta
- Varamiespalvelu-yhtiöt Mikkelin toimipisteeseen kuusi kappaletta.

Kyselylomakkeita toimitettiin syyskuussa 2007 seuraavasti:

- Mikkelin aikuiskoulutuskeskukseen kahdelle Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavat opinnot maahanmuuttajille -ryhmälle, yhteensä 25 kappaletta.
- Mikkelin ammattiopiston Monikulttuurinen talouskoulu -ryhmälle 13 kappaletta.

Sähköisen lomakkeen yhteystiedot toimitettiin 10.–11.5.2007 seuraavasti:

- Mikkelin Aikuiskoulutuskeskuksen opintosihteerille, joka toimitti edelleen maahanmuuttajaopiskelijan tutor-opettajalle
- Mikkelin ammattiopiston hotelli- ja ravintola-alan perustutkinnon ryhmätutorille
- Monikulttuurikeskus Mimosaan, jossa asiakkaiden käytössä oli nettiyhteydellä varustettu tietokone
- siivousliikkeelle, jonka palveluksessa oli ulkomaalaisia opiskelijoita osa-aikaisina työntekijöinä.

Lähetettyjä paperisia kyselylomakkeita oli siis 107. Täytettyjä kyselylomakkeita palautui 30 kappaletta. Vastausprosentiksi muodostui 28. Tyhjiä kyselylomakkeita monikulttuurikeskuksesta palautui 46 kappaletta. Palautuneet vastauslomakkeet kopioitiin ja alkuperäiset lähetettiin Jyväskylän ammattikorkeakouluun.

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun matkailun koulutusohjelmasta lähetettiin sähköisen kyselyn linkki sähköpostilla Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymässä toukokuussa 2007 maahanmuuttajien koulutuksessa olleille opiskelijoille sekä toimistohenkilökunnan välityksellä palvelualan koulutuksissa olleille ulkomaalaistaustaisille opiskelijoille Joensuussa ja Nurmeksessa. Myös ulkomaalaistaustaiset ammattikorkeakoulun opiskelijat saivat kyselyn linkin toukokuussa 2007. Joensuussa toimivan KOODI-hankkeen vetäjälle kyselyn linkki lähetettiin sähköpostilla syyskuussa 2007.

Jyväskylässä aineisto kerättiin Monikulttuurisessa kotitalousopetuksessa (talouskoulu) olleilta maahanmuuttajaopiskelijoilta toukokuussa 2007. Kotitalouskurssi oli viiden kuukauden mittainen ja päättyi juuri silloin. Koulutukseen hakeutuu opiskelijoita, jotka ovat olleet maassa suhteellisen vähän aikaa, noin 1–3 kuukautta. Lomakkeiden täyttämiseen meni noin tunti, koska opiskelijat eivät tunteneet vielä Suomen koulutusjärjestelmää eivätkä osanneet ilman selittämistä vastata koulutusta koskeviin kysymyksiin.

3.3 Määrällisen aineiston analysointi

Sähköisen kyselyn vastaukset lähetettiin Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun Työpa-ohjelmasta Excel-tiedostona Jyväskylän ammattikorkeakouluun SPSS-ohjelmaan siirrettäväksi. Lomakevastausten tiedot siirrettiin opiskelijatyönä em. ohjelmaan.

Aineisto käsiteltiin SPSS-ohjelmalla Jyväskylän ammattikorkeakoulussa lehtori Jorma Asunnan johdolla. Aineiston kuvailuun käytettiin lukumääriä ja prosentiosuuksia havaintojen pienen määrän vuoksi. Analysoinnissa käytettiin ristiintaulukointia sekä ympyrädiagrammeja ja pylväsdiagrammeja.

3.4 Haastattelut

Haastattelujen tavoitteena oli selvittää maahanmuuttajataustaisten henkilöiden, heidän työnantajensa, opettajiensa ja sosiaaliviranomaisten näkemyksiä opiskelun ja työllistymisen esteistä. Haastattelun runko on liitteessä 4. Yliopettaja Irma Tikkanen haastatteli loka-marraskuussa 2007 Vantaan kaupungin Maahanmuuttajien yhteispalvelutoimiston kolmea virkailijaa (sosiaalityöntekijä, terveydenhoitaja ja ohjaaja).

Lehtori Mailis Korkiakangas keräsi Laurea-ammattikorkeakoulussa ulkomaalaistaustaisilta opiskelijoilta kirjoituksia heidän opiskelukokemuksistaan. Kysymyksiksi strukturoitu kirjoittamispyyntö lähetettiin kymmenelle opiskelijalle, joista kolme palautti laatimansa vastauksensa. Lisäksi lehtori Mailis Korkiakangas haastatteli yhdessä opiskelijan kanssa ravitsemispalvelualalla toimivan yrityksen ravintolapäällikköä lokakuussa 2007.

Lehtori Marja-Leena Rautiainen haastatteli tammikuussa 2007 Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän maahanmuuttajakoulutuksen opettajaa ja lähetti syksyllä 2007 sähkö-

postikyselyyn kuudelle matkailu-, ravitsemis- ja talousalan työnantajalle. Kyselyyn vastasi kolme työnantajan edustajaa. Lehtori Eliisa Kotro haastatteli Mikkelin kaupungin ruokahuoltopäällikköä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun opiskelija haastatteli marraskuussa 2008 kongressipalveluja järjestävän yrityksen esimiestä.

3.5 Tutkimuksen luotettavuus ja pätevyys

Tulosten luotettavuus tarkoittaa, että tutkimuksen toimenpiteet, kuten aineiston keräysprosessi, voidaan toistaa samoin tuloksin (Yin 1989). Arvioitaessa tämän tutkimuksen luotettavuutta päähuomio kohdistuu aineiston keräykseen kyselylomakkeella. Kyselylomakkeella kerättiin empiiristä aineistoa monilta eri ryhmiltä. Ongelmana oli ulkomaalaistaustaisten henkilöiden erittäin vaikea tavoitettavuus osoitetietojen puuttumisen vuoksi, joten vastausprosentti muodostui erittäin alhaiseksi. Sähköinen kyselylomake saattoi helposta vastaustavasta huolimatta aiheuttaa ongelmia suomen- ja englanninkielisten kysymyksiä sekä teknologian vuoksi, joten vastausprosenttia on vaikea arvioida. Saadut vastaukset heijastavat ainoastaan vastaajien tietoja, eikä niitä voida välttämättä yleistää koskemaan kaikkia ulkomaalaistaustaisia henkilöitä. Tuloksia heikentää myös se, että sekä paperisissa että sähköisissä kyselylomakkeissa oli vastaamattomia kysymyksiä sangen runsaasti.

Tutkimuksen rakennepätevyydellä tarkoitetaan, että tutkimuksessa on oikeat operationalisoidut mittarit tutkittavia konsepteja varten (Yin 1989). Kyselylomakkeissa olevat kysymykset liittyvät ulkomaalaistaustaisten henkilöiden työllistymisen ja koulutuksen hakeutumisen esteisiin. Mainituista näkökulmista muodostetut kyselylomakkeen kysymykset johdettiin aiemmasta tutkimuksesta. Mittarina oli järjestysasteikollinen Likertin 1–5-asteikko. Rakennepätevyyttä voidaan pitää hyvänä, koska kysymysten määrä on sangen kattava em. osa-alueilta. Toisaalta, koska kohdeilmio eli ulkomaalaistaustaisten henkilöiden työllistymisen ja koulutukseen hakeutumisen esteet on muuttuva ilmiö, tarvittiin myös laadullista aineistoa ilmiön haltuun ottamiseksi eri sidosryhmien näkökulmasta.

Ulkoisella pätevyydellä tarkoitetaan, että on luotu viitekehys, johon tutkimuksen tulokset voidaan yleistää (Yin 1989). Tässä tutkimuksessa viitekehyksellä tarkoitetaan teoreettista keskustelua. Aiemmassa tutkimuksessa, joka on esitelty viitekehyksessä, mielenkiinto on ollut alueellisessa painotuksessa. Tässä tutkimuksessa samoja kysymyksiä on esitetty eri sidosryhmien edustajille. Heidän osaltaan tuloksia voidaan vertailla eri ryhmien välillä.

Laadullisen aineiston kohdalla validiteetti merkitsee ensinnäkin aitoutta: aineisto on aitoa, kun tutkimushenkilöt puhuvat tai muuten ilmaisevat itseään samasta asiasta kuin tutkija oletti. Toiseksi, aineiston on oltava relevanttia ongelman asettelun taustana olevien teoreettisten käsitteiden suhteen. Tutkimuksen tulosten osalta aitous tarkoittaa sitä, vastaavatko jäsenyykset tutkittavien tarkoittamia merkityksiä. Relevanssi puolestaan tarkoittaa tulosten osalta sitä, ovatko jäsenyykset relevantteja tutkimuksen teorian kannalta. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1994, 129–130.) Tässä tutkimuksessa laadullisen aineiston aitous tarkoittaa sitä, että haastatellut henkilöt ilmaisivat itseään vapaasti ja toivat vastauksissa esiin oman näkökulmansa kohdeilmiöön liittyviin kysymyksiin. Relevanssi syntyi siitä, että kysymykset on johdettu teoreettisesta keskustelusta, joka pohjautuu aiempaan tutkimukseen.

4 ULKOMAALAISTAUSTAISTEN HENKILÖIDEN KOULUTTAUTUMISEN JA TYÖLLISTYMISEN ESTEET

4.1 Vastaajien tiedot

Kyselyyn vastasi yhteensä 118 henkilöä. Sähköiseen kyselyyn vastasi 43 henkilöä. Kirjallisia vastauksia saatiin seuraavasti: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadiasta 20 kyselylomaketta, Laurea-ammattikorkeakoulusta 14, Jyväskylän ammattikorkeakoulusta 12 ja Mikkelin ammattikorkeakoulusta 29 lomaketta.

4.1.1 Ikä, sukupuoli ja asuinkunta

Suurin osa vastaajista oli naisia; sukupuolensa ilmoitti 81 naista ja 31 miestä. Kuusi vastaajaa ei siis vastannut sukupuolta kartoittavaan kysymykseen.

Kysely kohdistettiin hankkeessa toimivien ammattikorkeakoulujen toiminta-alueille eli pääkaupunkiseudulle, Etelä-Savoon, Keski-Suomeen ja Pohjois-Karjalaan. ”Asuinkuntani on” -vastausten perusteella vastaajat ryhmiteltiin em. asuinalueille. Neljän vastaajan tiedot asuinalueesta olivat puutteelliset. Heidät sijoitettiin pääkaupunkiseudun aineistoon. Vastauksista 80 % oli pääkaupunkiseudun ja Etelä-Savon alueilta. (Taulukko 7.)

Taulukko 7. Vastaajien sukupuoli ja asuinalue

Sukupuoli	Alue				Yhteensä kpl	%
	Pääkaupunkiseutu kpl	Etelä-Savo kpl	Keski-Suomi kpl	Pohjois-Karjala kpl		
Nainen	34	28	9	10	81	72,3
Mies	14	14	2	1	31	27,7
Yhteensä	48	42	11	11	112	
%	42,9	37,5	9,8	9,8		100,0

Vuonna 2006 (taulukko 2, Tilastokeskus 2008c) ulkomaalaisista 49,4 % asui pääkaupunkiseudulla, 2,8 % Keski-Suomessa, 1,9 % Pohjois-Karjalassa ja 1,6 % Etelä-Savossa. Tässä tutkimuksessa korostui ulkomaalaistaustaisten osuus Etelä-Savossa.

Vanhin kyselyyn vastanneista oli syntynyt vuonna 1948 ja nuorin vuonna 1990. Enemmistö vastanneista oli syntynyt 1970-luvulla. Pääkaupunkiseudulla asuvien vastaajien enemmistö oli iältään 21–40 vuotta, Etelä-Savossa 21–50 vuotta, Keski-Suomessa 41–50 vuotta ja Pohjois-Karjalassa 17–20 vuotta. (Taulukko 8.)

Taulukko 8. Vastaajien ikäluokka ja asuinalue

Ikäluokka	Alue				Yhteensä	%
	Pääkaupunki-seutu henkilöä	Etelä-Savo henkilöä	Keski-Suomi henkilöä	Pohjois-Karjala henkilöä		
17-20	3	2	0	5	10	8,7
21-30	19	13	0	3	35	30,4
31-40	16	13	1	1	31	27,0
41-50	5	11	9	1	26	22,6
51-59	6	4	2	1	13	11,3
Yhteensä	49	43	12	11	115	
%	42,6	37,4	10,4	9,6		100

4.1.2 Koulutus

Vastaajien peruskoulutus vaihteli alueittain. Pääkaupunkiseudulla ja Keski-Suomessa korkeakoulututkinnon suorittaneita oli eniten. Etelä-Savossa ja Pohjois-Karjalassa vastaajien koulutuksena oli peruskoulu, lukio tai ammatillinen perustutkinto. (Taulukko 9.) Avoimessa kysymyksessä 28 henkilöä ilmoitti tutkintonsa. Tutkinnot vaihtelivat autonkuljettajasta insinööriin, kirjanpitäjästä juristiin tai ompelijasta opettajaan. MaRaTa-alan koulutuksia edustivat kokki ja leipuri-kondiittori.

Taulukko 9. Vastaajien koulutus ja asuinalue

Koulutus	Alue				Yhteensä	%
	Pääkaupunki-seutu henkilöä	Etelä-Savo henkilöä	Keski-Suomi henkilöä	Pohjois-Karjala henkilöä		
Peruskoulu	2	16	1	5	24	22,4
Lukio, ammatillinen perustutkinto	20	15	5	5	45	42,1
Korkeakoulututkinto	24	6	7	1	38	35,5
Yhteensä	46	37	13	11	107	100,0

Tilastokeskuksen (2007) mukaan maahanmuuttajissa on myös koulutettua väkeä. Venäläisistä reilulla neljänneksellä on keskiasteen koulutus, samoin korkea-asteen koulu-

tus. Tässä tutkimuksessa lähtömaan mukaan ristiintaulukoituna Venäjältä muuttaneilla oli runsaasti koulutusta: 45 %:lla oli lukio tai ammatillinen perustutkinto ja 42 %:lla korkeakoulututkinto. Virolaisista yli puolella oli lukio tai ammatillinen perustutkinto.

Suomessa suoritettu ammatillinen perustutkinto -kysymykseen saatiin 61 vastausta. Catering-alan perustutkinto oli neljällä, elintarvikealan tutkinto kolmella, hotelli- ja ravintola-alan perustutkinto yhdeksällä, koti- ja kuluttajapalvelujen perustutkinto yhdellä, matkailualan perustutkinto kolmella, puhdistuspalvelujen perustutkinto kahdella ja talouskoulu 13 vastaajalla. Maahanmuuttajien ammatillisiin opintoihin valmistava koulutus oli 17 vastaajalla. Yksi vastaajista oli suorittanut maahanmuuttajien ravintola-alan koulutuksen. Kahdeksan vastaajaa pääkaupunkiseudulta ilmoitti suorittaneensa ammattitutkinnon Suomessa. (Taulukko 10.) Suoritetut ammattitutkinnot olivat mm. perhepäivähoitajan ammattitutkinto, merkonomi, lentokoneasentajan perustutkinto, kuvallisen ilmaisun perustutkinto ja ulkomaankaupan erikoisammattitutkinto.

Taulukko 10. Suomessa suoritettu ammatillinen perustutkinto tai valmentava koulutus

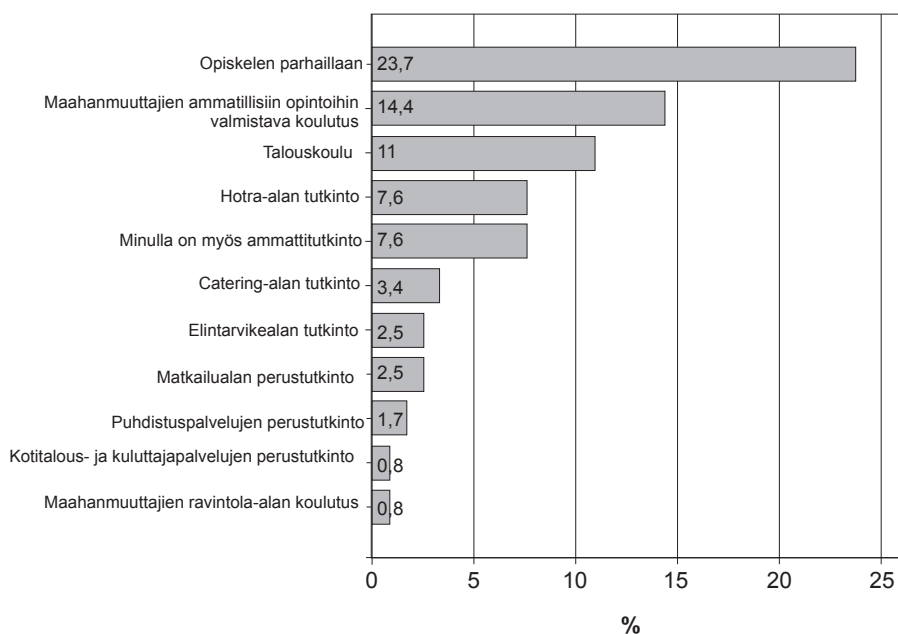
Suomessa suoritettu tutkinto tai koulutus	Pääkaupunkiseutu henkilöä	Etelä-Savo henkilöä	Keski-Suomi henkilöä	Pohjois-Karjala henkilöä	Yhteensä henkilöä
Catering-alan perustutkinto	3	1	-	-	4
Elintarvikealan perustutkinto	2	1	-	-	3
Hotelli- ja ravintola-alan perustutkinto	9	-	-	-	9
Kotitalous- ja kuluttajapalvelujen perustutkinto	1	-	-	-	1
Matkailualan perustutkinto	-	-	-	3	3
Puhdistuspalvelujen perustutkinto	1	1	-	-	2
Talousskoulu	1	-	11	1	13
Maahanmuuttajien ammatillisiin opintoihin valmistava koulutus	2	11	1	3	17
Maahanmuuttajien ravintola-alan koulutus	1	-	-	-	1
Ammattitutkinto	8	-	-	-	8
Yhteensä	28	14	12	7	61

Neljännes vastaajista opiskeli vastaushetkellä. Heistä suurin ryhmä oli talousskouluissa (24 henkilöä). Muita opintoja olivat mm. suomen kieli, matkailu, maahanmuuttajien valmentava koulutus, puhtauspalvelujen perustutkinto, hotelli- ja ravintola-alan perustutkinto. Eniten opiskelijoita oli Keski-Suomessa ja Etelä-Savossa. (Taulukko 11.)

Taulukko 11. Vastaajien opiskelu alueittain

Opiskelen parhaillaan	Alue				Yhteensä	
	Pääkaupunki-seutu henkilöä	Etelä-Savo henkilöä	Keski-Suomi henkilöä	Pohjois-Karjala henkilöä	henkilöä	%
en	45	32	1	10	88	75,9
kyllä	4	11	12	1	28	24,1
Yhteensä	49	43	13	11	116	100

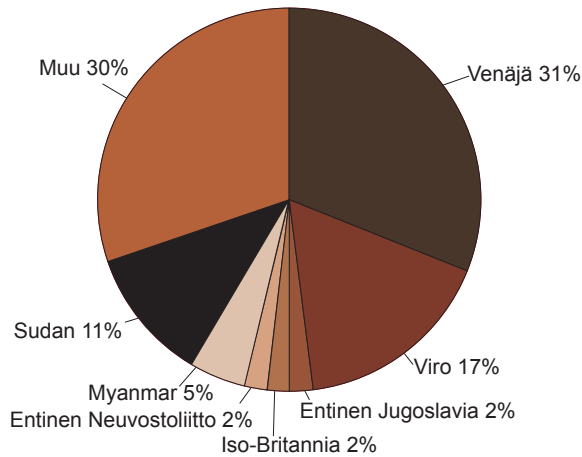
Tilastokeskuksen (2007a) mukaan Suomessa asuvista ulkomaiden kansalaisista opiskelijoita ja koululaisia oli noin 10 %. Aineiston keräystavasta johtuen opiskelevien ulkomaalaisten osuus korostui tässä tutkimuksessa (Kuvio 5).

Kuvio 5. Vastaajien Suomessa suorittama tutkinto tai koulutus

4.1.3 Lähtömaa, Suomeen muuton vuosi ja ulkomaalaisasema

Vastaajista kolmasosa oli muuttanut Venäjältä ja vajaa viidennes Virossa. Sudanista muuttaneita oli 11 %. Muita lähtömaita olivat Myanmar, Iso-Britannia ja entinen Jugoslavia. Ryhmän muu lähtömaa on jokin seuraavista: Afganistan, Bulgaria, Dominikaaninen tasavalta, Espanja, Etelä-Afrikka, Filippiinit, Iran, Italia, Kamerun, Kiina, Korea, Latvia, Portugali, Sri Lanka, Tansania, Thaimaa, Tsetsenia, Ukraina tai USA. (Kuvio 6.)

Kuvio 6. Vastaajien lähtömaat

Alueittain tarkasteltuna Virosta muuttaneita oli eniten pääkaupunkiseudulla eikä lainkaan Itä-Suomessa. Myanmarista ja Sudanista muuttaneet olivat sijoittuneet Etelä-Savoon. Venäjältä muuttaneita asui kaikilla tutkimusalueilla. Kaksitoista vastaajaa ei ilmoittanut lähtömaataan. (Taulukko 12.)

Taulukko 12. Vastaajien lähtömaa ja nykyinen asuinalue

Lähtömaa	Alue				Yhteensä
	Pääkaupunkiseutu henkilöä	Etelä-Savo henkilöä	Keski-Suomi henkilöä	Pohjois-Karjala henkilöä	
Venäjä	6	13	7	7	33
Viro	16	0	2	0	18
Entinen Jugoslavia	1	0	0	1	2
Iso-Britannia	2	0	0	0	2
Entinen Neuvostoliitto	1	1	0	0	2
Myanmar	0	4	1	0	5
Sudan	0	12	0	0	12
Muu	18	10	2	2	32
Yhteensä	44	40	12	10	106

Tilastokeskuksen (2007a) mukaan suurimmat ulkomaalaisryhmät Suomessa vuonna 2006 olivat venäläiset 21 %, virolaiset 14 % ja ryhmä muut 31 %. Tässä tutkimuksessa korostuivat Sudanista ja Myanmarista muuttaneet ulkomaalaiset.

Vastaajista 79 % oli muuttanut Suomeen vuonna 2000 tai sen jälkeen. Yli 40 % vastaajista oli muuttanut Suomeen vuosina 2004–2005. Pääkaupunkiseudulla asuvat vastaajat olivat muuttaneet Suomeen vuosina 1990–2007. Heistä 44 % oli tullut Suomeen ennen vuotta 2000. Etelä-Savossa asuvat vastaajat olivat muuttaneet Suomeen vuosina

1994– 2007, mutta vain 7 % vastaajista oli muuttanut Suomeen ennen vuotta 2000. Keski-Suomessa asuvat vastaajat olivat muuttaneet Suomeen vuosina 2000–2005. Pohjois-Karjalassa asuvat olivat muuttaneet vuosina 1997–2006, mutta vain yksi heistä oli muuttanut ennen vuotta 2000. (Taulukko 13.) Kolme vastaajaa oli syntynyt Suomessa.

Taulukko 13. Suomeen muuton vuosi alueittain

Suomeen muuton vuosi	Alue				Yhteensä
	Pääkaupunki-seutu henkilöä	Etelä-Savo henkilöä	Keski-Suomi henkilöä	Pohjois-Karjala henkilöä	
1990	1	0	0	0	1
1993	5	0	0	0	5
1994	3	1	0	0	4
1996	1	0	0	0	1
1997	3	0	0	1	4
1998	3	1	0	0	4
1999	4	1	0	0	5
2000	1	1	1	1	4
2001	4	0	0	0	4
2002	2	0	0	1	3
2003	1	5	1	1	8
2004	4	14	4	6	28
2005	7	10	6	0	23
2006	6	9	0	1	16
2007	3	1	0	0	4
Yhteensä	48	43	12	11	114

Yli kolmannes vastaajista oli Suomessa oleskeluluvalla, ja vajaa kolmannes kuului ryhmään EU:n kansalainen tai siihen rinnastettava. Pakolaisia oli viidennes vastaajista. Pääkaupunkiseudun vastaajista enemmistö oli EU:n kansalaisia (30 henkilöä) ja oleskeluluvan saaneita (14 henkilöä). Etelä-Savossa enemmistön muodostivat pakolaiset (19 henkilöä). (Taulukko 14.)

Taulukko 14. Vastaajien ulkomaalaisasema alueittain

Ulkomaalaisasema	Alue				Yhteensä	%
	Pääkaupunki-seutu henkilöä	Etelä-Savo henkilöä	Keski-Suomi henkilöä	Pohjois-Karjala henkilöä		
EU:n kansalainen tai rinnastettava	30	0	1	0	31	27,7
Oleskelulupa	14	15	4	8	41	36,6
Työntekijän oleskelulupa	1	0	0	0	1	0,9
Pakolainen	0	19	2	1	22	19,6
Kansainvälisen suojelun mukainen pakolaisasema	0	1	0	0	1	0,9
Paluumuuttaja	2	3	3	0	8	7,1
Muu	2	2	2	2	8	7,1
Yhteensä	49	40	12	11	112	100,0

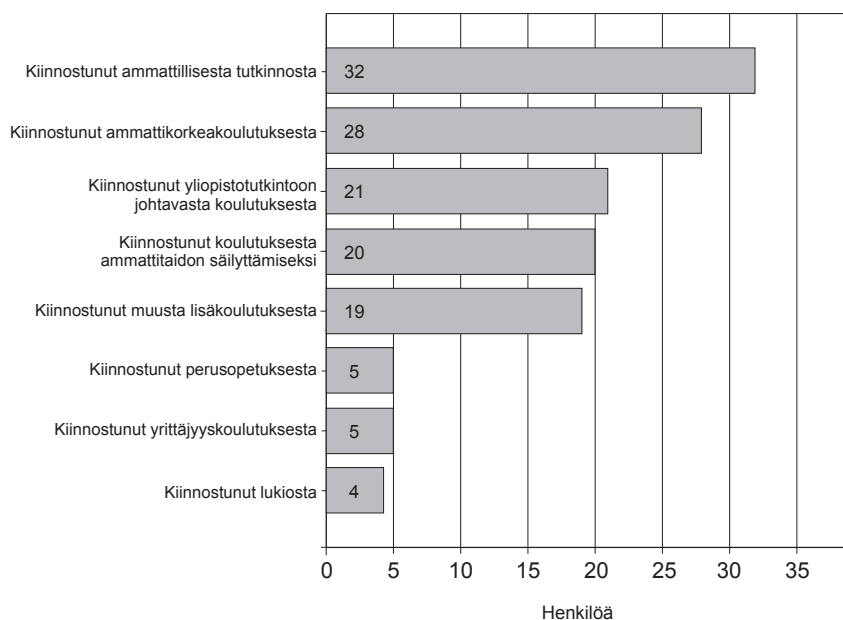
Paluumuuttajat tulivat Venäjältä, Pietarin alueelta, Karjalasta ja Virossa. Ulkomaalaisaseman kohtaan ”muu, mikä?” vastaajat ilmoittivat mm. avioliiton suomalaisen kanssa, suomalaisen isoäidin tai Suomen kansalaisuuden.

Tähän tutkimukseen osallistuneista EU:n kansalaisia oli muuttanut Suomeen vuosina 1990–2007 vuosittain 0–4 henkilöä. Pakolaiset ja enemmistö oleskeluluvalla asuvista oli muuttanut Suomeen 2000-luvulla.

4.2 Vastaajien tulevaan koulutukseen liittyvät tiedot

4.2.1 Vastaajien kiinnostus Suomessa saatavaan koulutukseen

Vastaajia kiinnosti ammatillinen tutkinto (32 vastausta), ammattikorkeakoulu (28), yliopisto (21), koulutus ammattitaidon täydentämiseksi (20), perusopetus (5), yrittäjyyskoulutus (5) sekä lukio (4 vastausta). Muusta lisäkoulutuksesta oli kiinnostunut 19 vastaajaa. Heistä enemmistö halusi lisää kielikoulutusta (9 vastausta). (Kuvio 7.)

Kuvio 7. Vastaajien kiinnostus Suomessa saatavaan koulutukseen

Vajaa neljännes kaikista vastaajista oli kiinnostunut ammattikorkeakouluopinnoista. Pääkaupunkiseudulla kiinnostuneita oli 31 %, Etelä-Savossa 19 % ja Pohjois-Karjalassa 46 %. Kiinnostuneimpia ammattikorkeakouluopinnoista olivat 21–40-vuotiaat, mutta kiinnostusta löytyi kaikista ikäluokista. Keski-Suomessa vastaajat eivät olleet kiinnostuneita ammattikorkeakouluopinnoista. Heitä kiinnosti lisä- ja täydennyskoulutus. Keski-Suomessa asuvat kuuluivat pääasiassa 41–50-vuotiaiden ikäryhmään. Yrittäjyyskoulutus kiinnosti pääkaupunkiseudulla ja Etelä-Savossa asuvia. (Taulukko 15.)

Taulukko 15. Kiinnostus koulutukseen alueittain

Koulutus	Pääkaupunki-seutu henkilöä	Etelä-Savo henkilöä	Keski-Suomi henkilöä	Pohjois-Karjala henkilöä	Yhteensä henkilöä
Kiinnostunut ammatillisesta tutkinnosta	4	20	2	6	32
Kiinnostunut ammattikorkeakoulututkintoon johtavasta koulutuksesta	15	8	-	5	28
Kiinnostunut yliopistotutkintoon johtavasta koulutuksesta	14	3	-	4	21
Kiinnostunut koulutuksesta ammatitaidon täydentämiseksi	10	6	4	-	20
Kiinnostunut muusta lisäkoulutuksesta	6	5	8	-	19
Kiinnostunut perusopetuksesta	1	4	-	-	5
Kiinnostunut yrittäjyyskoulutuksesta	4	1	-	-	5
Kiinnostunut lukiosta	1	2	-	1	4
Yhteensä	55	49	14	16	134

Kiinnostus muuta lisäkoulutusta kohtaan oli suurinta Keski-Suomessa. Vastaajat toivoivat erityisesti kielikoulutusta, yleensä aikuiskoulutusta sekä opaspalveluja. Suomen kielien opintoja toivottiin Etelä-Savossa sekä pääkaupunkiseudulla. Muita koulutustavoitteita olivat mm. CAD-koulutus, ”cake design” ja Raamattuopisto.

Kiinnostusta matkailu- ja ravitsemisalan ammattikorkeakoulututkintoa kohtaan selvitettiin viisiportaisella asteikolla (erittäin vähän – erittäin paljon). Vastaajilta kysyttiin kiinnostusta ammattikorkeakoulujen matkailu-, ravitsemis- ja talousalan opintoihin. Taulukkoon 16 on otettu vain ne vastaajat, joita kiinnosti paljon tai erittäin paljon opiskelu ammattikorkeakoulussa. Eniten kiinnostusta herätti opiskelu hotellialalla, ruoka- ja ravintolapalveluissa sekä matkailualalla. Aloista kiinnostuneita oli kaikissa ikäluokissa.

Taulukko 16. Matkailu-, ravitsemis- ja talousalan ammattikorkeakouluopinnoista kiinnostuneet

Suuntautumisala	Pääkaupunki-seutu henkilöä	Etelä-Savo henkilöä	Keski-Suomi henkilöä	Pohjois-Karjala henkilöä	Yhteensä henkilöä
Hotelliala	7	8	1	5	21
Ruoka- ja ravintolapalvelu	9	6	1	4	20
Matkailuala	5	8	1	6	20
Muu ala	9	3	1	4	17
Palveluliiketoiminta	4	4	1	5	14
Kuluttajapalvelut	6	3	1	2	12
Toimitilapalvelut	5	3	1	2	11

Hotelliala ammattikorkeakoulussa kiinnosti paljon tai erittäin paljon yhteensä 21 vastaajaa. Heistä pääkaupunkiseudulla asui seitsemän vastaajaa, Etelä-Savossa kahdeksan vastaajaa, Keski-Suomessa yksi vastaaja ja Pohjois-Karjalassa viisi vastaajaa. Hotelliala kiinnosti eniten venäläisiä (8 henkilöä). Suomessa suoritettu hotelli- ja ravintola-alan perustutkinto oli kolmella ja catering-alan perustutkinto kahdella ja matkailualan perustutkinto kahdella hotellialasta kiinnostuneella.

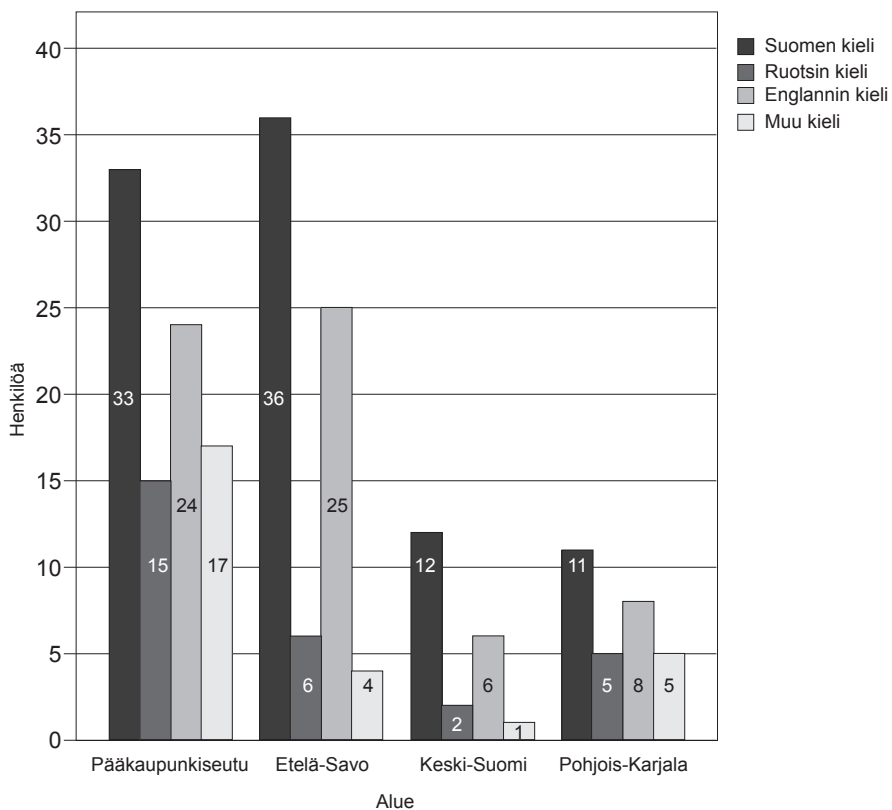
Ruoka- ja ravintolapalveluista ammattikorkeakoulussa oli kiinnostunut paljon tai erittäin paljon 20 vastaajaa. Heistä pääkaupunkiseudulla asui yhdeksän, Etelä-Savossa kuusi, Keski-Suomessa yksi ja Pohjois-Karjalassa neljä vastaajaa. Ruoka- ja ravintolapalvelut kiinnostivat eniten venäläisiä (5 henkilöä). Ruoka- ja ravintolapalveluista kiinnostuneet olivat suorittaneet Suomessa hotelli- ja ravintola-alan perustutkinnon (5 vastaajaa) tai catering-alan perustutkinnon (3 vastaajaa). Myös elintarvikealan, kotitalous- ja kuluttajapalvelujen, matkailualan ja puhdistuspalvelujen perustutkinnon suorittaneet olivat kiinnostuneita ruoka- ja ravintolapalveluista ammattikorkeakoulussa.

Matkailualan opinnot ammattikorkeakoulussa kiinnostivat paljon tai erittäin paljon 20 vastaajaa. Heistä pääkaupunkiseudulla asui viisi, Etelä-Savossa kahdeksan, Keski-Suomessa yksi ja Pohjois-Karjalassa kuusi vastaajaa. Matkailualan opinnoista kiinnos-

tuneimpia olivat venäläiset (8 henkilöä). Matkailualasta kiinnostuneilla oli matkailualan perustutkinto (3 henkilöä) tai hotelli- ja ravintola-alan perustutkinto (2 henkilöä). Muut ammattikorkeakoulun alat kiinnostivat pienempää vastaajajoukkoa. Palveluliiketoiminta 14:ää, kuluttajapalvelut 12:ta ja toimitilapalvelut 11:tä vastaajaa. Vastaajista 17 nimesi jonkin muun kiinnostuskohteen (mm. tekniikka, ympäristö, terveys, viestintä, kauppa, muotoilu). Eräs vastaaja kertoi kiinnostuksestaan alaan seuraavasti:

I'm interested to have more education in a degree of catering and restaurant service. I finished studies at Vantaan Ammatillinen koulutuskeskus/Hotelli- ja ravintola-alan perustutkinto, Ravintolan ruokatuotannon ko. I have been working in deferences companies n Finland. I started to learn Finnish course in 8.8.2005-9.6.2006. I finished. I'm interested in a degree in a polytechnic/university of applied Catering and Restaurant service. (Havainto 22.)

Vastaajat halusivat opiskella lisäksi kieliä. Suomen ja englannin kielet olivat toivotuimmat kaikilla alueilla. Ruotsin kielen lisäksi kielitoiveita olivat espanja, saksa, ranska, italia, liettua, venäjä, japani, unkari ja slovakia. Kuviossa 8 kielitoiveet on esitetty alueittain.

Kuvio 8. Vastaajien kielitoiveet alueittain

Pohjois-Karjalassa kaikki vastaajat halusivat opiskella suomen kieltä. Myös ruotsin kielen opiskeluhaluukkuus suhteessa muihin alueisiin oli Pohjois-Karjalassa suurinta. Vähiten ruotsin kieli kiinnosti Etelä-Savossa ja Keski-Suomessa. Koko aineistossa suomen kielen opiskeluhaluukkuus oli suurin ja englannin kielen opiskeluhaluukkuus toiseksi suurin. (Taulukko 17.)

Taulukko 17. Vastaajien kielitoiveet ikäluokittain

Kielitoive	Ikäluokka				Yhteensä
	17-20 henkilöä	21-30 henkilöä	31-40 henkilöä	41-50 henkilöä	
Suomen kieli	8	27	22	24	91
Ruotsin kieli	3	9	8	6	28
Englannin kieli	7	23	14	12	63
Muu kieli	2	12	7	2	27
Ikäluokan koko	9	33	31	26	111

Avoimissa vastauksissa korostui myös halu opiskella suomen kieltä tai parantaa kielitaitoa yleensä. Toiveena oli esimerkiksi 4 kk työharjoittelua, halua opiskella suomen kieltä ja parantaa kielitaitoa (havainnot 96 ja 101).

4.2.2 Esteet koulutukseen osallistumiselle

Suurimpina esteinä (esteitä paljon tai erittäin paljon) koulutukseen osallistumiselle vastaajat pitivät kielivaikeuksia (40 vastausta), rahan puutetta (27) sekä tiedon puutetta koulutustarjonnasta (14). Kielivaikeuksia paljon tai erittäin paljon oli pääkaupunkiseudulla (13), Etelä-Savossa (22) ja Keski-Suomessa (5). Pohjois-Karjalassa asuvat vastaajat pitivät kielivaikeuksia vähäisinä. (Taulukko 18.)

Taulukko 18. Esteet koulutukseen osallistumiselle. Taulukossa on niiden vastaukset, joiden mielestä esteitä on paljon tai erittäin paljon.

Esteet	Pääkaupunki-seutu henkilöä	Etelä-Savo henkilöä	Keski-Suomi henkilöä	Pohjois-Karjala henkilöä	Yhteensä
Kielivaikeudet	13	22	5	-	40
Rahan puute	14	9	2	2	27
Tiedon puute koulutustarjonnasta	6	6	2	-	14
Ei esteitä osallistua	-	-	-	-	11
Perhetilanne	9	1	1	-	11
Oppimisvaikeudet	2	6	2	-	10
Rohkeuden ja omaaloitteisuuden puute	2	5	2	-	9
Perheen asenteet	4	2	2	-	8
Terveydelliset syyt	1	3	3	-	7
Muut syyt	2	1	2	1	6

Vanhemmissa ikäluokissa kielivaikeudet korostuivat. Paljon tai erittäin paljon kielivaikeuksia oli 41,7 %:lla ikäluokan 31–40 vuotta vastaajista ja 65,2 %:lla ikäluokan 41–50 vuotta vastaajista. Miehillä ja naisilla kielivaikeuksia oli samassa suhteessa. Kielivaikeuksia paljon tai erittäin paljon oli Venäjältä (9/25), Myanmarista (4/5) ja Sudanista (5/9) muuttaneilla. Myös ryhmässä muut lähtömaat kielivaikeuksia oli runsaasti (14/25). Yli puolet oleskeluluvalla olevista sekä pakolaisista koki paljon tai erittäin paljon kielivaikeuksia. Kielivaikeuksia oli erityisesti vuoden 2002 jälkeen muuttaneilla.

Naisilla rahan puute oli koulutuksen esteenä 38,4 %:lla vastaajista (N = 52), miehillä vain 24 %:lla vastaajista (N = 25). Muut esteet eivät olleet olennaisesti erilaisia sukupuolten välillä. Rahan puute koulutuksen esteenä oli lähes yhtä suurta sekä oleskeluluvalla olevilla (10/28) että EU:n kansalaisilla tai heihin rinnastettavilla henkilöillä (10/23). Vain kaksi pakolaisstatuksella olevaa piti rahan puutetta estetekijänä.

Tiedon puutetta koulutustarjonnasta esiintyi sekä EU:n kansalaisilla että oleskeluluvalla Suomessa asuvilla. Muilla ryhmillä se oli vähäistä. Vastanneista joka viides mies ja nainen koki tiedon puutetta koulutustarjonnasta. Kymmenellä vastaajalla oli oppimisvaikeuksia paljon tai erittäin paljon. Heistä puolet oli muuttanut Venäjältä. Tähän kysymykseen vastanneet olivat muuttaneet Suomeen vuoden 2002 jälkeen. Miehet ilmoittivat oppimisvaikeuksia hieman naisia enemmän. Vaikeuksia oli eniten ikäluokassa 41–50 vuotta.

Miehet ilmoittivat perheen asenteet ja perhetilanteen opiskelun esteeksi useammin kuin naiset. Perhetilanne ja perheen asenteet koettiin estetekijöinä ikäluokissa 21–50 vuotta. Lähtömaa ei vaikuttanut em. estetekijöihin. Rohkeuden ja oma-aloitteisuuden puutetta esiintyi sekä naisilla että miehillä kaikissa ikäluokissa yli 20-vuotiailla vastaajilla (9 henkilöä). Näiden vastaajien koulutustausta oli lähinnä lukio tai ammatillinen perustutkinto.

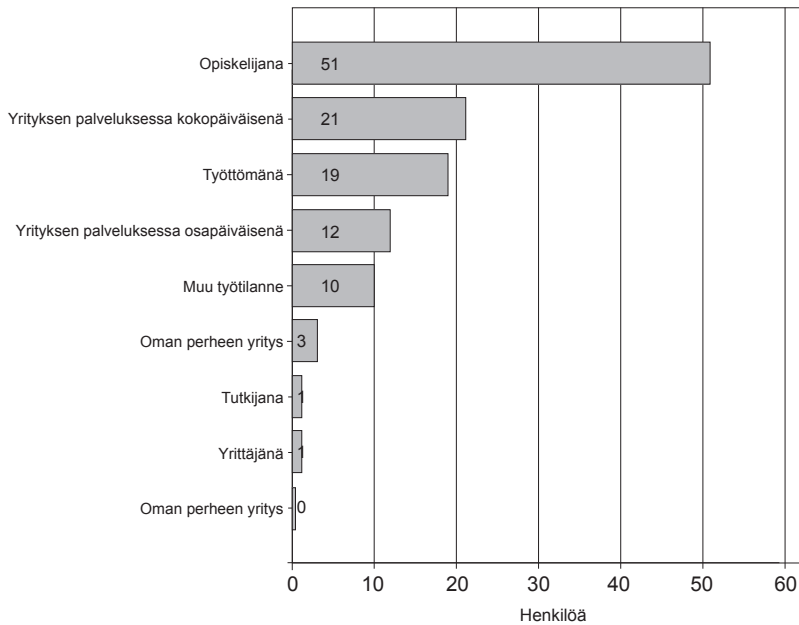
Terveydelliset syyt esteenä koulutukseen osallistumiseen ilmenivät seitsemästä vastauksesta. Terveydellisiä syitä oli kaikissa yli 20-vuotiaiden ikäluokissa. Muita syitä esteenä koulutukseen osallistumiselle olivat muun muassa jo hankitut korkeakoulututkinnot. Kahdeksan naista ja kolme miestä ilmoitti, ettei heillä ollut esteitä koulutukseen osallistumiselle. Heistä kymmenellä oli jo peruskoulu, lukio tai ammatillinen perustutkinto, ja yhdellä oli korkeakoulututkinto. He olivat 21–40-vuotiaita, ja viisi heistä oli lähtöisin Venäjältä.

4.3 Vastaajien työllistymiseen liittyvät tiedot

4.3.1 Vastaajien työllistyminen

Vastaajista 43,2 % opiskeli, 16,1 % oli työttömänä, yksi vastaaja toimi tutkijana ja yksi yrittäjänä. Oman perheen yrityksessä työskenteli kolme vastaajaa. Vajaa 10 % oli lasten kanssa kotona tai vain silloin tällöin pätkätöissä. 28 % vastaajista oli koko- tai osapäiväisessä työssä. (Kuvio 9.)

Vastaajista eniten oli kokopäiväisesti työssä ja toisaalta työttöminä ikäluokissa 21–40 vuotta. Opiskelijat kuuluivat ikäluokkiin 21–30 ja 41–50 vuotta.

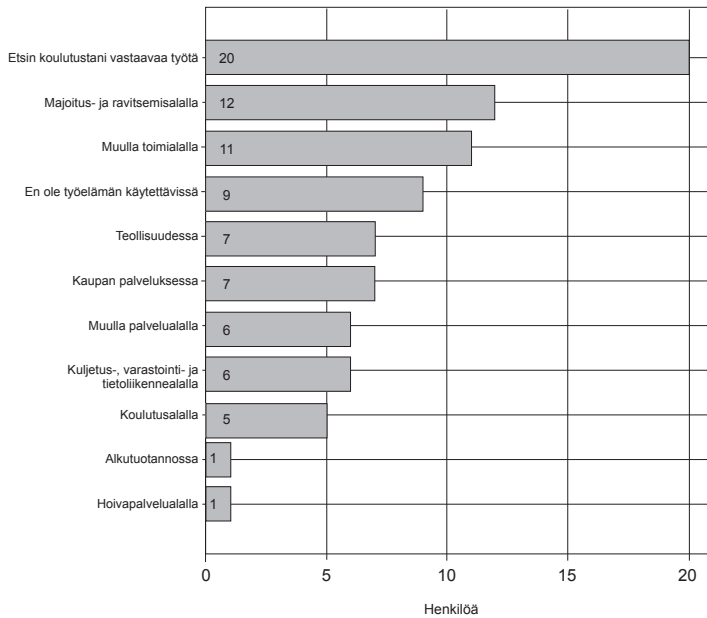
Kuvio 9. Vastaajien työllistymiseen liittyvät tiedot

Työssäolokokemuksiaan vastaajat kuvasivat seuraavasti:

Nyt ma olen töissä ja olen tyytyväinen. Mutta työ on määräaikainen ja sijainen. 4 tunti päivässä. Ma olen 6 vuotta sitten siellä harjoittelupaikassa, mutta silloin töihin ei kutsuttu. Mutta silloin ma olin 6 vuotta nuorempi ja tervempi. Vielä harjoitulu aika surulista et se ei mene missaan kirjan. Minulla on harjoitelu aika yli 2 vuotta, mutta missa kirjassa ei ole. Mutta need 2 vuotta olisi hyvä lisata eläkeen vuoksi kirjaan. (Havainto 17.)

Kaverini toimi ulkomailla ruotsalaisen ompeluteht. os.johtajana, kävi ammattikeskusteluissa työvoimatsossa. Hänelle pätemätön ihminen ilmoitti: turhaa mitää ompelua edes yrittää, kun kaikki tehdään Kiinan tehtailla. Kaverini on puolivuotta erittäin onnistuneesti pyörittänyt omaa yritystä Kalliossa, ompelee eduskunnan naisille iltamekkoja. Hänellä on vaikeita löytää pät. suom.apulaista, tekevät huonoa työtä. Päinvastoin Virosta tai Venäjältä tulevat ompelijat osaavat ammattinsa loistavasti. (Havainto 38.)

Kysymykseen työssäoloajasta vastasi vain 16 henkilöä. Heistä yli puolet oli ollut työssä alle kaksi vuotta. Vastaajat työskentelivät useilla toimialoilla, enemmistö majoitus- ja ravitsemisalalla, 10,2 % (Kuvio 10).

Kuvio 10. Vastaajien työllistyminen eri toimialoille

Majoitus- ja ravitsemisalalla työskenteli pääkaupunkiseudulla seitsemän, Etelä-Savossa kaksi ja Pohjois-Karjalassa kolme vastaajaa (Taulukko 19). Alalla työskentelevien suurin ryhmä oli muuttanut Venäjältä. Majoitus- ja ravitsemisalalla oli töissä sekä ulkomaalais-taustaisia naisia että miehiä, heistä muutamia olivat olleet töissä jopa 5 vuotta.

Taulukko 19. Työllistyminen majoitus- ja ravitsemisalalla alueittain

Majoitus- ja ravitsemisalalla	Alue				Yhteensä henkilöä
	Pääkaupunki-seutu henkilöä	Etelä-Savo henkilöä	Keski-Suomi henkilöä	Pohjois-Karjala henkilöä	
Ei	42	41	13	8	104
Kyllä	7	2	0	3	12
Yhteensä	49	43	13	11	116

Majoitus- ja ravitsemisalalle työllistyneistä kuusi oli suorittanut hotelli- ja ravintola-alan perustutkinnon, kaksi matkailualan, ja kaksi catering-alan ja yksi elintarvikealan perustutkinnon. Alalle työllistyneistä puolet kuului ikäryhmään 21–30 vuotta. Muulla palvelualalla työskentelevät kuuluivat ikäryhmään 21–40 vuotta. Kaupan palveluksessa oli myös vanhempia ikäluokkia.

Koulutustaan vastaavaa työtä etsi 20 vastaajaa, joista enemmistö asui Keski-Suomessa ja pääkaupunkiseudulla (Taulukko 20). Kahdeksan henkilöä ilmoitti, etteivät he ole työelämän käytettävissä muun muassa opiskelun vuoksi.

Taulukko 20. Koulutustaan vastaavaa työtä etsivät ulkomaalaistaustaiset alueittain

Etsin koulutustani vastaavaa työtä	Alue				Yhteensä henkilöä
	Pääkaupunki-seutu henkilöä	Etelä-Savo henkilöä	Keski-Suomi henkilöä	Pohjois-Karjala henkilöä	
En	43	42	3	8	96
Kyllä	6	1	10	3	20
Yhteensä	49	43	13	11	116

Kangasharjun ym. (2003) mukaan työttömyys vaivaa erityisesti pakolaistaustaisia. Tässä selvityksessä eniten työttömiä oli EU:n kansalaisten tai heihin rinnastettavien sekä oleskeluvalla Suomessa asuvien vastaajien joukossa. Kolmanneksi eniten työttömyyttä oli pakolaistaustaisten vastaajien joukossa.

4.3.2 Työllistymisen esteet

Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden työnsaantia vaikeuttivat monet tekijät. Yli 30 vastaajaa ilmoitti kielivaikeudet työllistymisen esteeksi. Yleisimpiä muita esteitä olivat verkostojen ja kontaktien puute, työnantajien asenteet, pätevyyden rinnastamisen vaikeudet, täydentävien opintojen puute sekä yrityksen perustamisen esteet. Taulukkoon 21 on koottu ne työllistymisen esteet, joita vastaajat kokivat paljon tai erittäin paljon.

Kielivaikeudet työn saamisessa korostuivat erityisesti Keski-Suomen vastaajien kohdalla. 45,5 % vastaajista koki kielivaikeuksien estävän työllistymistä erittäin paljon. Myös pääkaupunkiseudulla (51,6 %, paljon ja erittäin paljon) ja Etelä-Savossa (42,9 %, paljon ja erittäin paljon) kielivaikeudet estivät työllistymistä. Pohjois-Karjalassa vastaajat eivät pitäneet kielivaikeuksia työllistymisen esteenä.

Taulukko 21. Työllistymisen esteet alueittain

Työllistymisen esteet	Pääkaupunki-seutu henkilöä	Etelä-Savo henkilöä	Keski-Suomi henkilöä	Pohjois-Karjala henkilöä	Yhteensä
Kielivaikeudet	17	12	5	0	34
Ei esteitä työnsaannissa	17	9	0	4	30
Verkostojen ja kontaktien puute	7	4	6	0	17
Työnantajien asenteet	6	5	4	1	16
Pätevyyden rinnastamisvaikeudet	4	3	6	2	15
Täydentävien opintojen puute	2	3	7	2	14
Yrityksen perustamisen esteet	3	3	6	1	13
Rajoite harjoittaa aikaisempaa ammattia	3	3	2	1	9
Asiakkaiden asenteet	0	4	3	1	8
Vaikeudet työnhakutaidoissa	3	2	3	0	8
Työntekijöiden asenteet	1	2	3	0	6
Terveydelliset syyt	0	3	2	0	5
Perhesyyt	1	3	0	0	4
Muut syyt	2	1	0	1	4

Noin kolmasosa (9 vastaajaa 26 vastaajasta) Venäjältä tulleista maahanmuuttajista koki paljon tai erittäin paljon kielivaikeuksia työllistymisessään. Myös Espanjasta (3 henkilöä) muuttaneiden työllistymistä estivät kielivaikeudet.

Kielivaikeudet korostuivat vuoden 2002 jälkeen muuttaneiden kohdalla. Vuonna 2005 ja sen jälkeen muuttaneista yli 70 %:lla oli työllistymisvaikeuksia juuri kielivaikeuksien vuoksi. Taulukossa 13 on muuton vuosi alueittain. Etelä-Savoon oli muutettu eniten vuosina 2004–2005.

Verkostojen ja kontaktien puute esti 17 vastaajan työllistymistä kaikilla muilla tutkimusalueilla, mutta Pohjois-Karjalassa tämä ei ilmennyt työllistymisen esteenä. Eniten verkostojen ja kontaktien puute oli esteenä EU:n kansalaisten (4) ja oleskeluluvalla asuvien (5) joukossa. Verkostojen ja kontaktien puute oli naisten ongelma. Sitä esiintyi kaikissa ikäluokissa, eniten ryhmässä 31–40 vuotta.

Lähtömaassa hankitun pätevyden rinnastaminen suomalaisiin tutkintoihin on vaikeaa. Siksi usein tarvitaan täydentäviä opintoja. Niiden puute oli työllistymisen esteenä 16 vastaajalla. Yli 30-vuotiaat Venäjältä ja Virosta muuttaneet pitivät työllistymisen esteenä täydentävien opintojen puutetta. Lähes kaikki Keski-Suomessa asuvista vastaajista pitivät työllistymisen esteenä täydentävien opintojen puutetta.

Työnantajien asenteet olivat työllistymisen esteenä 16 vastaajan mielestä. Eniten asenteet vaikuttivat pääkaupunkiseudulla, Etelä-Savossa ja Keski-Suomessa. Naiset kokivat työnantajien asenteet esteeksi useammin kuin miehet. Korkeakoulututkinnon suorittaneista kahdeksan vastaajaa koki työnantajien asenteiden estävän paljon tai erittäin paljon työllistymistä. Eniten Venäjältä ja Virosta tulleet kokivat asenteet esteeksi. Nuorin ikäluokka ei kokenut työnantajien asenteita esteeksi työllistymiselle.

Keskisuomalaisista vastaajista 75 % piti pätevyden rinnastamista vaikeana tai erittäin vaikeana työllistymisen esteenä. Muilla alueilla pätevyden rinnastamisvaikeutta koki joka viides kysymykseen vastannut. Pätevyden rinnastamisvaikeutta esiintyi erityisesti Venäjältä ja Virosta muuttaneiden joukossa.

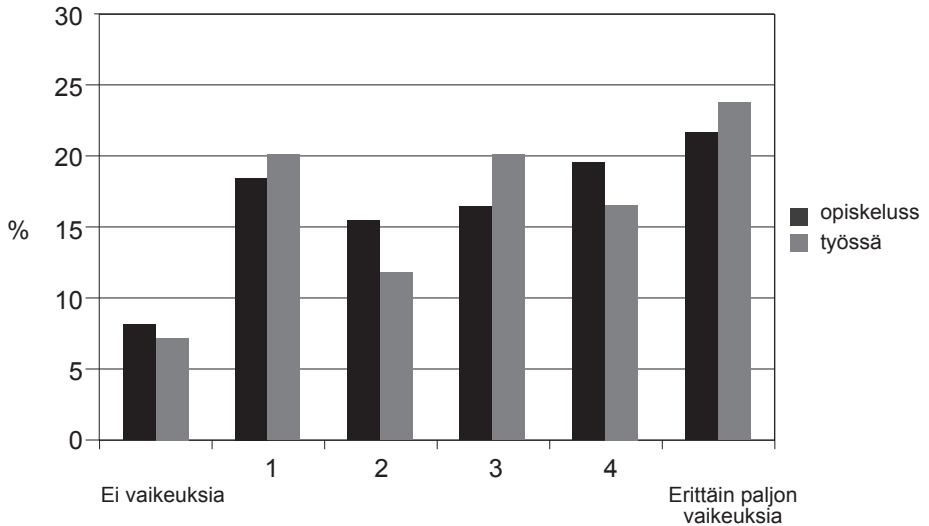
Yrityksen perustamisen esteitä koki 11 vastaajaa eri lähtömaista. Naisia vastaajissa oli yhdeksän ja miehiä kaksi. Yli 20 vastaajaa ei kokenut yrityksen perustamisen esteitä lainkaan. Rajoite harjoittaa aikaisempaa ammattia oli esteenä yhdeksällä vastaajalla. Este esiintyi nuorinta ikäluokkaa lukuun ottamatta kaikissa ikäluokissa, erityisesti Venäjältä muuttaneiden vastauksissa.

Kahdeksan vastaajaa koki, että asiakkaiden asenteet estivät heitä työllistymästä. Nämä henkilöt asuivat muualla kuin pääkaupunkiseudulla, ja he olivat joko oleskeluluvalla asuvia, paluumuuttajia tai pakolaisia ulkomaalaistaustaltaan. Työntekijöiden asenteet estivät kuuden vastaajan mielestä työllistymistä. Nämä vastaajat olivat paluumuuttajia ja pakolaisia, ja he kuuluivat ikäluokkiin 31–40 ja 41–50 vuotta. Muita vaikeuksia työsaannissa oli neljällä opiskelevalla naispuolisella vastaajalla.

Yhteensä 30 vastaajaa ilmoitti, ettei työsaannissa ole vaikeuksia. Heistä 14 asui pääkaupunkiseudulla, yhdeksän Etelä-Savossa ja neljä Pohjois-Karjalassa. Viisi vastaajaa ilmoitti koulutukseen peruskoulun, 12 lukion tai ammatillisen perustutkinnon ja 11 korkeakoulututkinnon. Yli puolella oli vähän tai ei lainkaan kielivaikeuksia. Vain seitsemän oli

kokenut paljon tai erittäin paljon kielivaikeuksia opiskellessaan. Vastaajien lähtömaat olivat Venäjä, Viro, Myanmar, Sudan, Espanja, Filippiinit, Kamerun ja Latvia.

Kielivaikeudet olivat esteenä sekä opiskelussa että työllistymisessä. Vastaajat arvioivat kielivaikeudet työllistymisessä merkittävämmiksi kuin opiskelussa. (Kuvio 11.)

Kuvio 11. Kielivaikeudet opiskelussa ja työssä

Kielivaikeuksista työllistymisessä ja opiskelussa kertovat seuraavat vastaajien kommentit:

Minä en voi mennä työtä koska en ymmärrä suomea hyvin myös en muuta kieliä (Havainto 56).

Opiskelen amattikorkeakoulussa. Toivon, että sekä opettajat että oppillat olisivat joustavampia. Puhun ja kirjoitan jatkuvasti suomeksi, mutta joskus suututtaa, kun ne puhuvat koko ajan kielivirheistä. En ole suomalainen, mutta todella yritän parhaani. (Havainto 28.)

4.4 Vastaajien kokemukset

Viidennes (22) vastaajista kertoi kokemuksiaan koulutukseen hakeutumisesta ja työllistymisestä. Vastauksista nousi esille erilaisia näkemyksiä. Esimerkiksi vastaajien mukaan työn saaminen Suomessa on vaikeaa. On koulutettu paljon ihmisiä, mutta ei ole työtä tai ei pääse edes työhaastatteluun. Työvoimatoimistoista toivotaan enemmän tietoa. Toisaalta vastaajat olivat sitä mieltä, että työtä saa, jos sitä haluaa tehdä. Suomessa on hyvät mahdollisuudet, jos jaksaa yrittää.

Ei mitään kommenttia, työn saaminen on vaikea saada Suomessa. Koulutettu paljon ihmisiä mutta ei ole työtä. (Havainto 117.)

Since I came to Finland, so far I only had one interview. Unfortunately I failed. After that I have searched many jobs, most of jobs need good Finnish skills. However sometimes the companies always dont give me any interview chance. This sometimes really discourages me. But I never give up. Now I am studying Finnish language. (Havainto 45.)

I have applied at four work places during the past year and have followed the application with a phone call and/or email. I have not heard back from any of the places. It is a difficult + expensive process to have my credentials (education) evaluated + approved. (Havainto 29.)

Haluaisin saada enemmän tietoja (information) työvöimatoimistosta. Koska joudun etsimään sopivat kurssit, jotka liittyy minun ammattiin yksin. (Havainto 44.)

Hyvä työpaikka ja työtä saa jos sitä haluaa tehdä (Havainto 53).

Hyvät mahdollisuudet, jos jaksaa yrittää (Havainto 75).

Osa vastaajista on päässyt suomalaiseseen koulutusjärjestelmään, osa ei. Päivätyötä tekevä vastaaja etsi opiskelumahdollisuutta iltaisin. Työkokemuksen saamiseksi on oltava valmis tekemään työtä käytännössä ilmaiseksi. Moni yritys ei palkkaa harjoittelujan jälkeen. Vastaajat esittivät omissa kommentteissaan kokemuksiaan seuraavasti:

Kun olen hakeutunut, olen päässyt, kiitos suomalaisen koulutusjärjestelmän (Havainto 107).

I'm graduated from the Vantaa Vocational Collage VARIA. Getting into Varia I didn't have any negative experiences in applying cause I had my certificate from secondary and high school and had all the characteristics and qualifications they wanted. I could express myself in couple of languages and I was very interested to study. Will be my pleasure to continue my education to the higher level if I was given the opportunity. I didn't face any difficulties either in finding a job. (Havainto 25.)

I have tried to apply and took entrance examination in Haaga Institute last 2004 but unfortunately I didn't pass. I wasn't able to continue to any other studies due to my family condition and concentrate of working to support them financially and take care of my daughter's need as well. (Havainto 24.)

Olen ollut kiinnostunut matematiikasta ja fysiikasta mutta en ole lähtenyt ottamaan selvää, että onko se mahdollista opiskella iltaisin. Koska käyn töissä, mikä on vuorotyö, niin siihen ajan sopivaa opiskelu paikkaa. (Havainto 7.)

Mielestäni työelämään kiinni pääseminen on vaikeutunut merkittävästi nuorilla, melkein koulutuksesta riippumatta. Tähän on johtanut erilaiset harjoittelu- ja oppisopimusjärjestelmät, joilla jo ammattiin kouluttautuneita ja työnsä osaavia nuoria mielestäni hyväksikäytetään. Työkokemuksen saamiseksi ollaan valmiita tekemään töitä käytännössä ilmaiseksi. Tähän on suostuttava, joskus vuosiksin, jotta ” saisi jalkaa oven väliin”. Moni yritys ei harjoittelun jälkeen palkkaa harjoittelijaa. (Havainto 20.)

Edellä olevat vastaajien autenttiset kommentit myötäilevät määrällisiä tuloksia. Vastaajat puhuvat paljon kielivaikeuksien vaikutuksesta eteenpäin pääsyn esteenä sekä koulutukseen että työelämään.

5

ERI TOIMIJOIDEN KOKEMUKSIA ULKOMAALAISTAUSTAISISTA TYÖNTEKIJÖISTÄ

5.1 Asiantuntijoiden kokemuksia pääkaupunkiseudulla

Teemahaastattelujen tarkoituksena oli kartoittaa näkemyksiä ulkomaalaistaustaisten henkilöiden työllistymisestä, työllistymisen esteistä ja ongelmista sekä koulutukseen hakeutumisesta ja sen esteistä sekä mahdollisista ongelmien ratkaisuksista. Pääkaupunkiseudulla haastateltiin Vantaan kaupungin Maahanmuuttajien yhteispalvelutoimistossa kolmea työntekijää. Heidän kertomuksensa on yhdistetty teemakysymysten alle.

Haastateltavien mukaan Vantaan kaupungin Maahanmuuttajien yhteispalvelutoimiston asiakkaina olevat ulkomaalaistaustaiset henkilöt ovat kotoisin monista eri maista. He ovat ulkomaalaisstatuksiltaan

- pakolaisia
- aiemmin turvapaikanhakijoina olleita positiivisen oleskeluluvan saaneita henkilöitä
- yllä mainittujen henkilöiden perheenjäseniä, jotka saavat Suomesta oleskeluluvan ja tulevat kuntaan perheenyhdistämisenä;
- paluumuuttajia ja heidän perheenjäseniänsä
- avioliiton kautta ulkomailta suoraan tulevia puolisoita ja mahdollisesti heidän lapsiansa.

Mistä maista organisaationne asiakkaina olevat ulkomaalaistaustaiset henkilöt tulevat?

Ulkomaalaistaustaisia henkilöitä tulee monesta maasta, ympäri maailmaa. Suurin ryhmä on paluumuuttajaryhmä eli Venäjältä ja Virosta tulevat. Virosta tulevien määrä on vähentynyt. Somalialaisia tuli aiemmin paljon, mutta nyt tulijat liittyvät enemmänkin perheiden yhdistämiseen. Myanmarilaiset ovat aika iso ryhmä ja heitä tulee jatkossa lisää. Irakista, Iranista ja Turkista tulee jonkin verran kurdeja. Angolasta, Kongosta ja muista Afrikan maista tulee pakolaisia.

Minkälainen koulutus ulkomaalaistaustaisilla yleensä on?

Koulutus vaihtelee riippuen lähtömaasta. Pakolaisista osa voi olla todella korkeasti koulutettuja, mutta sitten voi olla täysin luku- ja kirjoitustaidottomia. Riippuu myös siitä,

tulevatko he kiintiöpakolaisina vai turvapaikkaprosessin kautta. Kiintiöpakolaisissa voi olla heitä, jotka ovat olleet koko elämänsä pakolaisleirillä ja jääneet ilman koulutusta. Leireillä olevat lapset ovat yleensä saaneet peruskoulutusta. Paluumuuttajat ovat yleensä aika hyvin koulutettuja. Entisen Neuvostoliiton alueelta tulevilla on yleensä korkea koulutus. Avioliiton kautta tulevilla, esimerkiksi suomalaisen ulkomaalaisella puolisoilla, on yleensä hyvä koulutus. Jos ko. henkilöllä on lapsia, niin usein lapset ovat käyneet kouluja. Maahanmuuttajataustaisten avioliittoon haettujen puolisojen koulutus voi vaihdella koulutetusta luku- ja kirjoitustaidottomaan.

Minkäläinen kielitaito ja suomen kielen taito maahanmuuttajilla yleensä on?

Suomen kielen taito on heikko, kun ulkomaalainen tulee maahan. Jos turvapaikkaprosessi on kestänyt pitkään, jotkut ovat oppineet käytännön suomea. Alkutason suomen kielen taito täytyy olla yhdellä paluumuuttajalla perheessä, kun he tulevat Suomeen. Se on monella kuitenkin huono, sillä ei ole ollut käytännön mahdollisuutta käyttää sitä tai kurssista lähtömaassa on kulunut liian pitkä aika. Sellaista pärjäävää kielitaitoa heillä ei ole, paitsi niillä, jotka osaavat Inkerin suomea ja joille vanhemmat ovat aikoinaan puhuneet vain suomea. Jotkut pakolaisista puhuvat hyvää englantia oman äidinkieltensä lisäksi, paluumuuttajat harvemmin. Osa pakolaisista puhuu ranskaa ja arabiaa. Kukin puhuu oman maansa kieltä. Kouluissa on todettu olevan ainakin 70 eri äidinkieltä. Lisäksi tulevat eri kielimurteet. Joissakin maissa on lukemattomia kieliä, kuten esim. Etiopiassa, jossa pääkieli on amharan kieli, mutta yläasteella siellä saattaa olla opetuskielenä englannin kieli.

Millä kielellä heidän kanssaan keskustellaan?

Keskustellaan tulkin avulla. Englannin kieltä käytetään akuuttikielenä, jos asianomainen osaa sitä. On todettu, että oman äidinkielen käyttö on molemmin puolin parasta. Toimistossa on työntekijöitä, jotka käyttävät venäjää tai ranskaa itse vastaanotoillaan, mutta se tarkoittaa, että molemmat hallitsevat sen täysin. Kielitaitoisia työntekijöitä käytetään myös tarvittaessa akuuttitilanteissa, mutta mieluiten keskustellaan tulkin avulla!

Minkälaisiin tehtäviin ulkomaalaistaustaiset henkilöt työllistyvät ja minkälaisiin tehtäviin he haluaisivat työllistyä?

Ulkomaalaistaustaiset miehet työskentelevät taksinkuljettajina tai bussikuskeina, mikä on melko yleistä, koska alalla on töitä. Siivoojina on sekä miehiä että naisia. Ulkomaalaistaustaiset toimivat yrittäjinä ja perustavat omia pizzerioitaan tai pieniä liikkeitä. He työllistyvät myös kampaajina, myyjinä, tulkkeina ja oman äidinkieltensä opettajina.

Hotellialalle on halukkuutta, mutta ei ole tietoa, miten ulkomaalaistaustaiset ovat työllistyneet. Moni haluaa hoitoalalle hoitajaksi, hammaslääkäriksi tai lääkäriksi. Ulkomaalaistaustaisia on sosiaalityöntekijöinä, matkatoimistoissa ja rakennusalalla.

Ulkomaalaistaustaiset työllistyvät harvoin omalle ammattialalleen, koska heillä ei ole työkokemusta Suomessa tai kielitaito on heikko. He joutuvat työskentelemään koulutustaan vastaamattomissa tehtävissä tai siirtymään kielikurssilta toiselle. Haastateltavien mukaan ulkomaalaistaustaisten tulisi päästä nopeammin työhön kiinni ja heille tulisi järjestää kielikoulutusta, jossa alan termit tulisivat tutuiksi. Oppisopimuskoulutus olisi hyvä vaihtoehto.

Onko ulkomaalaistaustaisia henkilöitä työttöminä?

Työttömiä on paljon. Venäläiset työllistyvät hyvin, somalit huonommin ja arabimaista tulevat huonoimmin. Myanmarilaisista ei vielä tiedetä, sillä he ovat uusi ryhmä, mutta he ovat kovin ahkeria ja halukkaita menemään työelämään. Myanmarilaisten työkokeilujen tulokset mm. MOST-hankkeesta ovat olleet erittäin positiiviset. Kosovosta tulleista osa on työllistynyt erittäin hyvin, mutta osa ei ollenkaan.

Mitkä tekijät estävät ulkomaalaistaustaisten henkilöiden työllistymistä?

Yleisesti ottaen työllistymisen esteenä on rasismi. On suomalaisia, jotka sanovat, että ”meille ei somali ainakaan tule, meille ei mustaa oteta”. Toisten suomalaisten mielestä on ”kiva, että saadaan vähän vaihtelua tähän työelämäänkin”. Asenne voi olla iso este.

Ulkomaalaistaustaisista henkilöistä johtuvia työllistymisen esteitä on useita. Luku- ja kirjoitustaidottomuus on merkittävä este. On opiskeltava paljon, ennen kuin pääsee Suomessa vaadittavaan tasoon. Monilta puuttuu perus- tai ammatillinen koulutus, koska he eivät ole käyneet koulua tai koulunkäynti on keskeytynyt. Naisten työllistymisen esteenä on perhe, mutta on niitäkin, joilla on iso perhe ja jotka ovat työllistyneet. Työkokemuksen puute tai eläkkeellä olo lähtömaassa (Venäjällä eläkkeelle jo 50-vuotiaana) voi estää työllistymisen.

Toimeentulotukien tai Kelan tukien varassa eläminen estää työhön hakeutumisen. Vaikka työssä tienaisi 100 € tai 150 € enemmän, lasketaan, että ei kannata käydä työssä. Tämä on loukku joillekin, mutta toiset arvostavat sitä, että pääsee tutustumaan suomalaisiin, suomalaiseen työelämään eikä tarvitse olla sosiaaliturvan varassa. Epäillään, että pimeät työt, esim. rakennusalalla, pitserioissa tai ravintoloissa, ovat varsinaisen työllistymisen tai koulutukseen menon este. Sairaudet, joiden taustalla on esim. kidutusta ja sotaa, pyritään hoitamaan niin, että henkilöt parannuttuaan pääsisivät töihin. Uskonto saattaa vaikeuttaa työhön pääsyä, koska henkilö ei voi tulla tiettyinä päivinä työhön tai rukoushetket täytyy järjestää.

Haastateltavien mielestä ulkomaalaistaustaisilta vaaditaan joka paikkaan täydellinen suomen kielen taito. Jos he eivät osaa suomea, he eivät pääse töihin. Hyvän kielitaidon vaatimus voi olla asenne-este. Toisaalta ulkomaalaistaustaiset saattavat olla arkoja käyttämään suomen kieltä. On niitäkin, jotka haluaisivat vain kurssittaa itseään kurssilta toiselle, jolloin ei tarvitse mennä töihin ja ottaa vastuuta.

Suomen kielen kurseille ei pääse kuin osa; kaikki pakolaiset pääsevät, mutta hekin voivat joutua jonottamaan. On kurseja luku- ja kirjoitustaidottomille, alkeiskurseja ja jatkokurssi. Kaikille kurseille pitää hakea. Aivan ensimmäiseksi on kartoituskurssi, johon pitää hakea. Jos ei heti pääse kurssille, saattaa tulla vielä monen kuukauden tauko ennen kuin pääsee seuraavalle kurssille. Sellaista järjestelmää ei ole, että kaikki pääsisivät hyvälle kurssille, ei ainakaan isoissa kunnissa.

Kunnissa on yritetty järjestää starttikurseja, joita esim. vapaaehtoiset tai tuntityöläiset pitävät, mutta ne saattavat olla muutaman kerran viikossa. Jos haluaa intensiivisesti opiskella, se ei riitä. Suomen kielen opetuksen pitäisi olla tehokkaampaa, ihan ”non stoppina” niin, että aina pääsee.

Ulkomaalaistaustaiselta henkilöltä vaaditaan sitkeyttä etsiä työtä. Monet luovuttavat liian helposti työn hakemisen.

Mitä ratkaisukeinoja ehdotatte ulkomaalaistaustaisten henkilöiden työllistämiseksi?

Ensimmäiseksi pitää kartoittaa, tarvitaanko joka paikkaan suomen kieltä ja mitkä suomen kielen vaatimukset ovat. Jos suomen kieli on vaatimuksena, niin pitää myös huolehtia, että opetusta saadaan. Kieli on numero yksi. Toiseksi kaikki luku- ja kirjoitustaidottomat eivät pääse siihen tasoon, mitä meillä vaaditaan. Heillä pitäisi olla mahdollisuus työharjoitteluun ja oppisopimuskoulutuksiin. Ei luku- ja kirjoitustaidottomuus tarkoita, että on tyhmä. Moni on tehnyt ammatillisesti kotimaassaan vaikka mitä, mutta Suomessa ei ole mahdollisuuksia mihinkään. Meidän täytyy ryhtyä pienentämään vaatimustasoa. Työhalukkuutta ihmisillä yleensä on. Esimerkiksi somalialaiset 1990-luvulla heti maahan tultuaan halusivat töihin ja ansaitsemaan elantonsa. Voi huomata, että kaikilla on valtava into päästä töihin ja päästä rakentamaan omaa elämää. Kun henkilön aika menee kurssien odottamiseen ja rahaa tulee toimeentulotukena, osalla motivaatio alkaa laskea.

Kelalla on pienten lasten äitejä koskevat tiukat säännökset, esimerkiksi vauvaikäisen lapsen äiti ei voi mennä kurssille. Raskausaikana osa naisista menee kurssille, mutta kun lapsi syntyy, niin kurssitukset loppuvat. Entä jos lapsia syntyy lähes joka vuosi? Pitäisi olla jokin perhekurssi tai lapsi-äitikurssi, etteivät äidit syrjäytyisi työelämästä. Olisi velvoitettava naiset osallistumaan siihen kuten pakolaisia velvoitetaan kotouttamissuunnitelmaan. Se tarkoittaa sitä, että jos asiakas ei tee kuten on kotoutumissuunnitelmassa sovittu, sakotetaan eli voidaan toimeentulotukea laskea.

Kotouttamisen onnistumiseksi pitäisi olla suomen kielen ja käytännön taitojen (ompelu, ruoanlaitto jne.) kursseja ja rahoitusta niin, ettei rahoista tarvitse riidellä. Jos Suomi ottaa maahanmuuttajia, niin vastaavasti heidän kotoutumisestaan ja työllistymisestään pitää huolehtia!

Minkälaista koulutusta ulkomaalaistaustaiset henkilöt mielestänne tarvitsisivat?

Oppisopimukset ja kielikurssit yhdessä voisi olla hyvä muoto. Esimerkiksi MOST-projektissa myanmarilaiset pakolaiset pian maahan tultuaan pääsivät työharjoitteluun ja samalla heillä oli kielenharjoittelu. Toinen tapa olisi, että tulijalla olisi noin kolme kuukautta aikaa tutustua Suomeen ja sen jälkeen kuuden kuukauden kielikurssi ja vasta sen jälkeen olisi työ- ja kieliharjoittelun aika. MOST-projektin tuloksia ei vielä tiedetä, mutta tuon tyyppinen suuntaus olisi hyvä. Yllättävän hyvin pakolaiset saivat harjoittelu- paikkoja, kirjastoon, kirpputorille ym.

Minkälaisesta koulutuksesta ulkomaalaistaustaiset mielestänne ovat kiinnostuneet?

Maahanmuuttajia kiinnostaa täydennyskoulutus, jotta he voisivat jatkaa omalla alallaan opettajina tai terveydenhuollon ammattilaisina. Tietokoneet kiinnostavat kovasti, varsinkin afrikkalaisia ja aasialaisia, ja hoitoala, esim. lähihoitajan ja lääkärin työ kiinnostaa. Halutaan myös LVI-alalle, rakennusalalle, kuljetusalalle ja opetuslalle. Harvoin näistä asioista keskustellaan. Paluumuuttajat pitävät itseään liian vanhoina oppimaan uutta, vaikka ovat alle 50-vuotiaita.

Kenen järjestämää koulutus voisi olla? Minkä tasoista, ammattiopisto, ammattikorkeakoulu, yliopisto, tms?

Ammattikoulut olisivat tärkeimpiä kouluttajia. Tarvittaisiin myös oppisopimuskoulutusta ja mm. kehitysvammaisille suojatyötä eri työkeskuksissa. Pääasia on, etteivät he syrjäydy vaan saisivat olla yhteiskunnalle hyödyksi. Niille, jotka menestyvät koulussa, on koulutuksessa sama tie kuin suomalaisillakin. Toisen polven maahanmuuttajilla on jo paljon helpompaa.

Millä kielellä koulutuksen tulisi tapahtua?

Kaikki haastateltavat korostivat sitä, että koulutuksen pitää olla ehdottomasti suomenkielistä. Niillä, jotka ovat käyneet englanninkielisen koulutuksen Suomessa, suomen kielen taito on niin huono, etteivät he tule saamaan Suomesta työpaikkaa vaan todennäköisesti lähtevät Suomesta pois. Esimerkiksi hoitoalalla on ammatteja, joissa suomen kielen taito on välttämätön. Ongelmia on jopa niillä, jotka oppivat ruotsin kielen (eli ruotsi peruskielenä suomen tilalla) ja tulevat Etelä-Suomeen esim. Oravaisten vastaanottokeskuksesta. He joutuvat aloittamaan suomen kielen opiskelun. On niiden ihmisten resurssien hukkaan heittämistä, kun opitaan ensin ruotsin kieli. Toki me olemme kaksikielinen maa. Tämä on kielipoliittinen asia.

Mitkä ovat mielestänne ulkomaalaistaustaisten henkilöiden koulutukseen hakeutumisen esteet?

Pääasiallisimpana esteenä on kielitaidon puute. Puhekieli on usein kunnossa, mutta kirjoittaminen on vaikeaa. Naisilla ja perheenäideillä on vaikeampaa hakeutua koulutukseen tai jatkaa koulutusta. Monissa kulttuureissa naisen tehtävä on hoitaa lapsia eikä heitä sen vuoksi päästetä koulutukseen. Joskus miehet kieltävät naisten koulutukseen osallistumisen vain siksi, että koulutukseen osallistuu muita miehiä. Haastateltavien mielestä myös pimeät työt, lähtöopiskelutaso ja hyvä sosiaaliturva ovat koulutukseen hakeutumisen esteitä.

Helsingin ammattikorkeakoulu Stadiassa koulutetaan ravitsemisalalle. Onko näissä ulkomaalaistaustaisissa henkilöissä halukkuutta ravitsemisalan ja ravintola-alan koulutukseen?

Yksityisyrittäjyys kiinnostaa ulkomaalaistaustaisia henkilöitä. He haluavat perustaa oman ravintolan tai pizzerian, ja monet osaavat omasta mielestään hyvin laittaa ruokaa, joten ravitsemisalan koulutuksesta ei puhuta. Vantaalla on ravitsemisalan koulutus. Siellä on ollut ulkomaalaistaustaisia nuoria.

On huolestuttavaa, että valtiovalta suunnittelee hankkivansa esim. Intiasta tai muualta työntekijöitä, kun ”tarvitaan työvoimaa”. Kun Filippiineiltä tulee hoitajia, on otettava huomioon, että heilläkin on perheet. Kuka ne perheet integroi, mitkä ovat ne ongelmat, joita tulee perheille? Entä kuka huolehtii kaikesta siitä, mitä perheet tarvitsevat? Nämäkin tulijat tarvitsevat suomen kieltä. Ei voi tulla siivoojaksi, kun ei osaa suomen kieltä eikä ole siivoojan koulutusta! Esimerkiksi Venäjällä opetetaan suomea Suomeen tuleville, mutta sillä kielitaidolla ei pääse töihin. Työnantajat vaativat hyvää suomen kielen taitoa.

Jos uskonnolliset rajoitteet ovat liian tiukat, ne voivat estää koulutukseen hakeutumisen. Mm. muslimien voi olla vaikea valita alaa, jos ei voi käsitellä uskonnollisista syistä tiettyjä ruoka-aineita kuten sikaa, eri ruokia tai liivatetta.

5.2 Opiskelijoiden kokemuksia ammatillisesta opiskelusta Suomessa

Kolme ulkomaalaistaustaista matkailu-, ravitsemis- ja talousalan ammattikorkeakoulu-opiskelijaa kertoi omasta opiskelu- ja työkokemuksestaan vastaamalla sähköpostikyselyyn syksyllä 2007. Vastauksissaan opiskelijat pohtivat oman kokemuksensa perusteella suomen kielen oppimishaasteitaan sekä kertoivat työhön liittyvistä näkemyksistään.

Irina on muuttanut Suomeen Venäjältä yhdeksän vuotta sitten. Hän on opiskellut 3,5 vuotta matkailualaa Pohjois-Suomessa sijaitsevassa ammatti-instituutissa ennen pääkaupunkiseudulle muuttoaan. Vuona 2001 Irina aloitti hotellivirkailijaopinnot aikuiskoulutuksessa, mutta lopetti opinnot päästyään ammattikorkeakouluun. Hänen ammattikorkeakouluopintonsa ovat vielä kesken. Irina kokee oppineensa ammatti-instituutissa asiakaspalvelun perustaidot sekä jonkin verran suomen kieltä. Ammattikorkeakouluopinnot ovat ohjanneet hänen kehitystään asiantuntijuuden suuntaan.

Aleksandra on syntynyt Vietnamin. Hän on muuttanut Suomeen vuonna 1990. Hän on suorittanut suomalaisen ylioppilastutkinnon sekä valmistunut restonomiksi ammattikorkeakoulusta. Aleksandra asuu ja työskentelee Helsingissä. Hänen koulussa oppimansa suomen kielen taito on auttanut orientoitumista ja kotiutumista suomalaiseen kulttuuriin.

Janos on asunut Suomessa koko ikänsä. Hänen isänsä on unkarilainen ja äiti suomalainen. Hän on oleskellut myös paljon Unkarissa. Janos on suorittanut koulunsa suomalaisen koulujärjestelmän mukaisesti. Hän on valmistumassa ammattikorkeakoulututkintoon lähiaikoina tavoitteenaan sijoittua alan esimiestasoiseen työhön.

Opiskelijoiden kokemuksissa **suomalainen koulutus** on painottunut heidän kohdallaan ammatillisten valmiuksien ohella myös suomen kielen opiskeluun. He toteavat suomen opiskelun olevan palkitsevaa osaamisen karttuessa. Irina kokee onnistumisia kielitaidon kehittyessä, sillä hänen ei tarvitse ujustella enää puhumista. Kielen oppiminen on lisännyt hänen kykyään ymmärtää eri tavalla ajattelevia ihmisiä. Kielitaidosta on hyötyä erityisesti vaikeissa esiintymistilanteissa, kun oppii tekemään itsensä ymmärrettäväksi, vaikka esiintymistilanteet ovat vaativia. Lisääntyvä kulttuurin ja ihmisten tuntemus ovat auttaneet myös tiimi- ja projektityöskentelyssä. Irina toteaa oppineensa

... työskentely muiden kanssa yhteisten päämäärien hyväksi. Osaan kanta vastuu omasta toiminnasta. Olen oppinut muutoksiin sopeutuminen. Minulla on vahvempi itsetuottamus.

Opiskelijat kertovat, että monet suomalaiset ajattelevat huonon suomen kielen taidon tarkoittavan myös huonoa ammatillista osaamista ja koulussa menestymistä. Opiskelussa ilmenee erilaisia pulmia, kun on vaikea ymmärtää kieltä ja saada selvää siitä, mitä ihmiset tarkoittavat. Sen lisäksi on vaikea itse aloittaa puhuminen suomeksi, kun pelkää sanovansa väärin ja tekevänsä sellaisia virheitä, etteivät toiset ymmärrä. Puhumisen vaikeuden väistyessä ongelma siirtyy kirjoittamiseen sekä opiskelutilanteisiin, joista tiimi- ja projektityöt ovat haastavimpia. Irina kertoo olleensa

aivan pihalla kun meille tuli ensimmäisen projekti, koska en tiennyt mitä on projektin työskentelyn tavat enkä osannut työskentele eri ihmisten kanssa.

Kielitaidon puutteellisuus sekä kulttuurin ja ihmisten erilaisuus tuottavat usein pettymyksiä vuorovaikutustilanteissa. Ulkomaalainen opiskelija saattaa jäädä työskentelemään ryhmien ulkopuolelle yksinään, kun ei pääse mukaan yhteisiin ryhmiin. Aleksandra puhuu siitä, että pahin kulmakivi on ollut suomen kielen kirjallisen viestinnän täydellinen hallinta. Hän kokee osaavansa suomea ja päässeensä mukaan tähän kulttuuriin. Aleksandra sanoo käsittäneensä aktiivisuuden merkityksen ja halunsa näyttää koulukavereille; ”minä osan ja minä pystyn tekemään tehtävät”. Opiskelijoiden mielestä paikkansa opiskeluryhmissä joutuu itse ansaitsemaan kovalla työskentelyllä.

Työmahdollisuudet ovat avautuneet opiskelijoille **harjoittelukokemuksen** sekä aiemmin hankitun työkokemuksen avulla. Aleksandra teki osan harjoitteluistaan koulun tutkimusassistentteina, johon tehtävään hän pääsi opinnäytetyötä ohjaavan opettajansa kautta. Janos suoritti ensimmäisen harjoittelun aiemmassa työpaikassaan. Hän arvelee kohtaavansa pulmia esimiestehtäviin pyrkiessään, koska ei ole lukenut lainkaan ruotsia koulussa. Tämä puute saattaa rajoittaa ”hakemistani tiettyihin työpaikkoihin”. Irinalla oli palvelualan kokemusta jo muuttaessaan Suomeen, joten ensimmäinen harjoittelu hiihtokeskuksen valvomossa vahvisti käsitystä suomalaisesta kulttuurista ja tavasta tehdä työtä.

Opiskelijat ovat työskennelleet erilaisissa tehtävissä myös opiskelun aikana. Työpaikat he ovat löytäneet tuttavien ja opiskelukavereiden avustuksella. Irina on hankkinut myös itse työpaikan internetistä työvoimatoimiston sivuilta. Ekstratarjoilijana toimiminen on vahvistanut hänen ammatillista palveluosaamistaan.

Se oli aika pätevä kokemus, joutunut työskentelemä eri yrityksessä ja eri ihmisten kanssa. Opin toimima eri työympäristössä ja käsitellä eri ihmiset, sekä myös opin tehdä erilaiset tehtävät ja käytä erilaiset laitteet.

Opiskelijat muistavat tilanteita, joissa ovat joutuneet tekemään sellaisia tehtäviä, joihin heillä ei ole ollut koulutusta eikä osaamista. Välillä niiden tekeminen on onnistunut aika hyvin, mutta joistakin tilanteista on jäänyt epämieluisia kokemuksia. Onnistuminen työtehtävissä on tuottanut oman tyytyväisyyden ohella lisää työtilaisuuksia, kun työnantajat ovat kutsuneet uudelleen töihin. Opiskelijat näkevät epäonnistumisten työssä johtuneen huonosta tai täysin puuttuneesta perehdyttämisestä.

Työelämä tarjoaa mielenkiintoisia haasteita ja mahdollistaa yksilön kehittymisen ammattiuralla. Se vaatii myös panostamista ja kovaa tahtoa päästä eteenpäin. Aleksandra pyrki heti valmistuttuaan asiantuntijatehtäviin. Ystävän suosituksella hän pääsi konsulttiyritykseen. Tehtävä on haasteellinen ja ponnisteluita vaativa. Opiskeluaikainen työkokemus sekä järjestöissä toimiminen ovat helpottaneet työelämään sopeutumista, joten työelämä on alkanut tuntua muutaman kuukauden sisällä ihan normaalilta.

Siinä ovat tietyt kuviot ja järjestelmällisyyttä sekä rutiinia. Se edellyttää ammatillista osaamista, että osaa toimia työelämässä, pohtii Aleksandra.

Opiskelijat näkevät perehdyttämisen työelämän keskeisenä kehittämiskohteena. He pitävät työpaikan hyvinä ominaisuuksina seuraavia asioita: Työpaikalla on oltava positiivi-

nen ilmapiiri, jotta sinne on mukava mennä. Pitäisi olla myös varmuus siitä, että työssä saa apua ja tukea tarvittaessa. Työelämä voi tarjota myös sosiaalisia kontakteja, jos siellä on mahdollisuus vapaamuotoiseen keskusteluun. Kunkin tulee voida päättää itse, mitä henkilökohtaisia asioitaan puhuu työpaikalla. Työn ulkopuolisista asioista puhumisen on oltava kohtuullista ja toisten työrauhaa kunnioittavaa.

Lisäksi opiskelijoiden käsityksen mukaan yrityksen pitää ymmärtää yksilöllisiä elämäntilanteita ja suhtautua esimerkiksi työaikajärjestelyihin joustavasti. Ihmisen merkitys korostuu entisestään, sillä monen yrityksen päämääränä on henkilöstön fyysinen ja henkinen hyvinvointi. Suomessa huolehditaan työturvallisuudesta, sillä työympäristö on turvallinen ja terveellinen. Myös ergonomiaan ja ympäristön viihtyisyyteen panostetaan. Työ tarjoaa haastavia urakehitysvaihtoehtoja ja etenemismahdollisuuksia. Nykyaikana ulkomaalaisen on helpompaa saada työpaikka kuin aiempina vuosina.

Tulevaisuuden työelämä vaatii ammattitaidon kehittämistä ja jatkuvaa uudistumista, joten ei ole syytä jäädä lepäämään laakereille ja olettaa koulutuksen tarjoavan riittävät eväät muuttuvaan työelämään. Vastavalmistunut Aleksandra arvelee, ettei hänen saamansa restonomikoulutus työllistä häntä pidemmällä tähtäimellä. Hän kertoo jälkeensä tajunneensa, että olisi pitänyt vaihtaa koulutusohjelma, kun olisi voinut sen tehdä..

Irina haluaa suuntautua tulevaisuudessa kiinteistösijoitusalan johtaviin tehtäviin. Hän toivoo pääsevänsä esimerkiksi YIT:lle tai Spondaan, jotka tekevät paljon yhteistyötä Venäjän kanssa. Irina uskoo valinneensa itselleen sopivan uran, jossa pääsee toteuttamaan itseään. Venäjän kielen taito ja kulttuurin tuntemus sekä toimitilapalvelualan osaaminen tuottavat asiantuntemusta vaativiin tehtäviin, kuten palvelukonseptien suunnittelu, hallinta ja kehittäminen. Koulutus antaa hyvät lähtökohdat urakehitystä varten. Ensimmäisen työpaikan saaminen ei silti tule olemaan helppoa, sillä avoimista työpaikoista vain kaksi kymmenestä on julkisessa haussa. Kahdeksan kymmenestä paikasta on avoinna piilomarkkinoilla, tietää Irina. Hän suunnittelee aloittavansa työhaun seuraamalla työpaikkailmoituksia sekä haravoimalla työmahdollisuuksia omien verkostojensa ja suorien yhteydenottojen avulla. Tietysti on mahdollista jättää CV:nsä verkossa toimivien rekrytointifirmojen sivuille.

Janos pohtii siirtymistään työelämään valmistumisen jälkeen. Ammattiopinnoissaan hän on keskittynyt lähes täysin toimitilapalveluihin ja suorittanut niissä myös asiantuntijuusalueeseen kuuluvia vaihtoehtoisia opintoja. Työuraansa hän miettinyt siten, että hän lähtee heti valmistumisensa jälkeen hakeutumaan omalle toimialalleen. Oikean työpaikan hän uskoo löytävänsä jonkin palvelutarjoajan yrityksestä, kuten ISS:ltä:

Sieltä saisin hyvän pohjan työuralle ja siellä ylenemismahdollisuudet ovat hyvät.

Koulutus ja siihen liittyvät harjoittelut ovat avanneet opiskelijoille erilaisia mahdollisuuksia työelämään sijoittumista varten. Erityisesti he muistavat osallistumisensa Urasuunnittelu ja elämänkulku -opintojaksolle, jonka he kokivat opettavana ja kannustavana. Opintojakso tarjosi käytännön neuvoja ja vinkkejä työhaastatteluun sekä työhakemuksen ja ansioluettelon laatimiseen. Sen perusteella on mahdollista tiedostaa myös paremmin, mitkä asiat saattavat vaikuttaa omaan motivaatioon ja toimivat vaikuttimina urakehitykselle.

Opintojaksolla opetettiin suunnittelemaan omaa työuraa sekä tutustuttiin työelämän tarjoihin mahdollisuuksiin. Suunnittelussa nähtiin tärkeinä oman elämän nykyiset päämäärät ja tavoitteet sekä samanaikaisesti uran päämäärät ja tavoitteet. Tuntuman saaminen näihin asioihin mahdollistaa työllistymisen, koulutuksen ja kehittymisen aikatauluttamisen sekä oman urapolun luonnostelun.

5.3 Työelämän edustajien kokemuksia pääkaupunkiseudulla

Haastateltava työskentelee ravintolapäällikkönä henkilöstöravintolassa, jossa käy päivittäin 350 asiakasta. Vakinaisten seitsemän työntekijän lisäksi ravintolassa tarvitaan osa- ja määräaikaista työvoimaa. Henkilöstöravintola kuuluu Pohjoismaiden ja Baltian johtavaan henkilöstö- ja opiskelijaruokailujärjestäjäorganisaatioon. Ravintolapäällikkö on työskennellyt 24 vuotta ruokapalvelualalla. Hänellä on yli kymmenen vuoden ajalta kokemusta eri maista tulleista ulkomaalaistaustaisista työntekijöistä.

Haastattelun tarkoituksena oli kartoittaa työnantajatahon näkemyksiä ulkomaalaistaustaisten henkilöiden työllistämistä, työllistymisen esteistä ja ongelmista sekä mahdollisista ongelmien ratkaisusta.

Mistä maista ulkomaalaistaustaiset työntekijät tulevat?

Tällä hetkellä vakinaisessa työsuhteessa on yksi thaimaalainen 37-vuotias keittiöapulainen ja yksi nigerialainen osa-aikainen tiskaaja. Lisäksi tilapäistyövoimaa tulee vuokrafirmasta. Heitä on eri maista, kuten Nigeriasta, Ruandasta, Virosta ja Venäjältä. Somaleja ei ole ollut yhtään. Ulkomaalaistaustaiset työntekijät toimivat pääasiallisesti keittiöapulaisina, ravintolatyöntekijöinä ja tiskaajina, mutta harvoin asiakaspalvelutehtävissä.

Mitkä tekijät estävät ulkomaalaistaustaisten henkilöiden työllistämistä?

Työllistymistä estäviä tekijöitä on useita, joista keskeisimmät ovat alan alhainen palkkataso, puutteellinen kielitaito, ammatillisen osaamisen taso ja muut työsuhteeseen liittyvät tekijät. Kykenevät henkilöt eivät jää alalle, vaan kouluttauvat paremmin palkattuihin töihin. Kielitaito saattaa olla niin heikko, että kaikki tehtävät on näytettävä monta kertaa. Alan taitojen puute ja työprosessien ohjeistuksen monimutkaisuus vaikeuttavat henkilön työllistymistä. Ulkomaalaistaustaisten motivoituneisuus ja halukkuus sitoutua alalle on heikkoa. Merkittävää on myös suomalaisten esimiesten heikko kielitaito ja haluttomuus opettaa ulkomaalaistaustaisia työntekijöitä.

Mitä ongelmia kohtaatte ulkomaalaistaustaisten työllistämässä?

Edellisessä kohdassa käsitellyt työllistymisen esteet näyttäytyvät myös palkkaustilanteissa. Lisäksi esiintyy toimialaan ja kulttuuriin liittyviä ongelmia. Ravitsemisalalan status matalapalkka-alana on huono. Alan myyminen on vaikeaa, jos joku ei oikeasti halua alalle. Miesten ja naisten asema eri kulttuureissa vaikuttaa siten, että vuokrafirmat lähettävät yritykseen pääasiassa ulkomaalaistaustaisia miehiä.

Millainen koulutus ja kenen järjestämänä voisi edistää työllistämistä?

Keskeisenä nousee esille ammatillinen, kieleen liittyvä, lyhytkestoinen ja harjoittelujaksoja työpaikalla sisältävä sekä työpaikalla jatkuva kouluttaminen. Haastateltavan mukaan koulutuksen tulisi olla monipuolista ja siihen tulisi sisältyä kaikki se, mitä tarvitaan työssäkkin:

Varmaan tällainen, mä en nyt sitten tiedä tästä sen enempää, mistä tämä Amiedun catering-alan aikuiskoulutuslinja on ollut varmaankin onnistunut, koska hän (nykyinen työntekijä) niin hyvin on kaikki perusasiat jo oppinut. Niin, siellä koulutuksessa, niin ja sitten toi, se että läpäisee ton hygieniapassin ja muut. Onhan se jo ihan selvä osoitus, että siellä jo vaaditaan kaikkee, mitä pitää tehdä työssäki.

Onko siinä sit jotakin sen tyyppistä siinä koulutuksessa, että siinä on vaihtelevasti sitä, niin kuin alaan liittyvää, tekemiseen liittyvää, mutta myös sitten tätä harjoittelua. Koska nyt näyttäis siltä, että työntekijämme kohdalla on ainakin sitten nää erilaiset harjoittelupaikat vienyt sitä oppimista eteenpäin.

Mitä muita ratkaisukeinoja ehdotatte ulkomaalaistaustaisten työllistämiseksi?

Myös vakituisia työsuhteita eikä pelkkiä ekstrauksia. Nythän on oikeastaan työvoimapula ja sitähan pitäisi saada koulutettuja maahanmuuttajia, muuhunkin kuin pelkkiin tiskihommiin.

5.4 Työnantajan kokemuksia Etelä-Savossa

Mikkelin kaupungin ruokapalveluissa, jonka henkilöstömäärä on 83, oli lokakuussa 2007 yksi ulkomaalaistaustainen, määräaikainen työntekijä. Aikaisemmin on ollut kaksi työllistettyä. Ensimmäinen ulkomaalaistaustainen työntekijä organisaatioon on otettu 6 vuotta sitten. Työntekijät ovat tulleet Slovakiasta, Virosta ja Venäjältä ja he ovat toimineet ruokapalvelutyöntekijöinä sekä valmistus- että palvelukeittiöissä.

Ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden työllistämisen esteenä on puutteellinen kielitaito sekä puutteellinen ammatillinen osaaminen. Pääosin kokemukset työntekijöistä ovat olleet hyviä. Kohdatut ongelmat ovat liittyneet puutteelliseen kielitaitoon sekä eroihin työkuultuurissa; hygieniakäsityksessä, suhtautumisessa työhön ja työkaverihin. Ammatitylpeys ja epärealistinen käsitys omasta ammattitaidosta sekä temperamenttierot ovat aiheuttaneet ongelmia.

Työllistämistä ja työllistymistä edistäisivät suomen kielen opinnot, niin että työnhakija ymmärtää lukemaansa ja pystyy kirjoittamaan tyydyttävästi, sekä ammatillinen täydennyskoulutus, jossa perehdytään suomalaiseen työkuultuuriin ja lainsäädäntöön. Ruokapalvelupäällikön mielestä työvoimahallinnon tehtävä on ostaa työllistymistä tukevaa koulutusta niille, joilla on kotimaassaan hankittu ammatillinen koulutus. Koulutuksen järjestäjällä ei niinkään ole merkitystä.

Työvoimahallintoa tulisi uudistaa, jotta työllistyminen paranisi. Nykyinen lainsäädäntö ei tue lyhytaikaista työllistymistä, alle 2 viikon sijaisuuksia, jotka ruokapalveluissa ovat tavallisia.

5.5 Työnantajien ja maahanmuuttajien opettajan näkemyksiä ulkomaalaistaustaisten työllistymisestä Pohjois-Karjalassa

Pohjois-Karjalassa selvitettiin syksyllä 2007 kolmen matkailu-, ravitsemis- ja talousalan harjoittelupaikan näkemyksiä ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden työllistämisestä ja työllistymisestä.

Pohjoiskarjalaisen kunnan siivous- ja ruokapalvelupäällikkö kertoi, että kunnan siivous- ja ravintopalveluissa on 25 työntekijää, jotka kaikki ovat suomalaisia. Harjoittelemassa on ollut venäläissyntyisiä laitoshuoltajaopiskelijoita. Työntekijöistä ei ole pulaa, joten ulkomaalaisia ei ole ollut tarvetta palkata. Työllistymisen esteenä voisi olla huono suomen kielen taito tai ammattitaidon puute.

Pienen joensuulaisen yrityksen ruokapalveluvastaava kertoi, että työssä on vain suomalaisia, mutta ei ole periaatteellista estettä palkata ulkomaalaisia. Estetekijöinä hän mainitsi kieli- ja kulttuuriongelmat ja ratkaisuehdotuksena mm. yrityksen henkilöstön kielitaidon ja kulttuurien tuntemuksen kohottamisen.

Valtakunnallinen ravitsemisalalan yritys työllistää 145 henkilöä. Ulkomaalaistaustaisia työntekijöitä on ollut yrityksessä kahdeksan vuoden ajan. Haastatteluhetkellä yrityksessä oli seitsemän ulkomaalaistaustaista työntekijää, jotka olivat tulleet Nigeriasta, Portugalista, Marokosta, Venäjältä, Ranskasta, Tunisiasta ja Kosovosta. Itä-Suomen alueella ainoastaan opiskelijaravintoloissa oli ulkomaalaistaustaisia työssä.

Ulkomaalaistaustaisten työllistymistä estivät ammatillisen koulutuksen puute sekä puutteellinen suomen tai englannin kielen taito. Ongelmiksi työllistymisessä muodostuivat myös kulttuurierot, jolloin suomalaisen työkulttuurin ja -moraalin hyväksyminen oli vaikeaa. Työajan ja hygieniasääntöjen noudattaminen oli ulkomaalaistaustaisille vaikeaa.

Haastateltavan mielestä ammatillinen koulutus on välttämätön myös ulkomaalaistaustaiselle työntekijälle. Yritys oli löytänyt sopivat työntekijät työkokeilujen kautta. Ulkomaalaistaustaiset henkilöt tulisi ohjata ammattiopistojen järjestämiin koulutuksiin ja sitä kautta alalle.

Maahanmuuttajien opettajaa haastateltiin tammikuussa 2007. Hänen mukaansa ulkomaalaistaustaisen henkilön opiskelun esteenä on tietenkin kielitaidon puute, mutta esteenä on myös kulttuuri ja uskonto. Esteenä voi olla myös asenne parityöskentelyä kohtaan tai erilainen huumori. Tenttikäytäntöjä pitäisi kehittää. Koulutukseen pääsyn esteenä voi olla ulkomaalaisuus, kielikoe tai psykologiset testit, jotka eivät sovellu ulkomaalaistaustaisen kokemuspäiriin.

5.6 Työnantajan kokemuksia Keski-Suomessa

Jyväskylän ammattikorkeakoulusta haastateltiin kongressipalveluita asiakkaille järjestävän yrityksen edustajaa marraskuussa 2008. Yrityksessä on ollut ulkomaalaistaustaisia työntekijöitä noin kymmenen vuoden ajan mm. Espanjasta, Virosta ja Kreikasta. Henkilöltä odotetaan hyvää suomen kielen taitoa, asiakaspalvelutaitoja, aikaisempaa työkokemusta sekä atk-osaamista. Myös englannin kielen taito on tärkeä, koska useimpien kongressien kieli on englanti. Yrityksessä on hallittava monia asioita samanaikaisesti, joten projektin hallinnan taito olisi työntekijälle eduksi.

Suomessa toimitaan tiimeissä, mutta myös hyvin omatoimisesti ja otetaan vastuuta työstä. Se on hyvin vieras tapa monelle ulkomaalaiselle. Haasteita työtilanteissa aiheuttaakin ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden erilainen työkulttuuri. Välimeren maista tulevien

miespuolisten työntekijöiden on vaikea sopeutua suomalaiseen työkuulttuuriin ja ottaa vastaan ohjeita naisjohtajilta tai naispuolisilta työtovereilta. Vaikka yhteisen sävelen löytäminen vie aikaa, niin se löytyy kuitenkin.

Puutteellinen suomen kielen taito aiheuttaa ongelmia erityisesti puhelintilanteissa. Työtehtäviin kuuluu kuitenkin puhelinpäivystys. Joitakin ongelmatilanteita on syntynyt myös sähköposteissa, koska niissäkin tulisi käyttää korrektia kieltä. Sama ongelma tulee esiin englannin kielessä. Monissa Euroopan maissa englannin kielen osaaminen ei ole niin korkealla tasolla kuin pohjoismaissa eikä haastateltavan mielestä kielioppiin kiinnitetä riittävästi huomiota.

Ulkomaalaistaustaisista työntekijöistä on yrityksessä ollut pääasiassa hyviä kokemuksia. Jos vastakkain olisi suomalainen ja esimerkiksi Aasiasta kotoisin oleva työnhakija, jolla on suomen kielen taito, ulkomaalainen saisi työpaikan, koska hänen oletetaan olevan ahkera ja tehokas. Hän on todennäköisesti valmis tekemään kaikenlaisia tehtäviä ja huomioi kaikki pienetkin asiat, mikä on tärkeää kongressien järjestelyissä.

6 YHTEENVETO TULOKSISTA

Keskeiset tulokset ulkomaalaistaustaisten koulutukseen hakeutumisen ja työllistymisen esteistä ovat taulukossa 22. Ensimmäisenä taulukossa on kirjallisuuden pohjalta saatua tietoa työllistymisen esteistä. Toisena on tässä hankkeessa ulkomaalaistaustaisille henkilöille suunnatun kyselyn tulokset esteistä (suluissa vastaajien lukumäärä) ja kolmantena haastateltujen työnantajien ja sidosryhmien näkemykset työllistymisen ja koulutukseen hakeutumisen esteistä.

Taulukko 22. Työllistymisen ja koulutukseen hakeutumisen esteet vastaajaryhmittäin

Saatu tutkimustieto	Työllistymisen esteet	Koulutukseen hakeutumisen esteet
Tilastot ja tutkimukset	<ul style="list-style-type: none"> - ulkomaiden kansalaisilla alhaisempi koulutus kuin suomalaisilla - kielivaikeudet - tutkintojen vastaamattomuus - aiemmat tutkinnot ovat jääneet kesken - kantaväestön ja työelämän ennakkoluulot - perheenhoito, eläke, sairausloma - suomen kielen puutteellinen taito - vajaakuntoisuus - ongelmat ammatillisen pätevyyden rinnastamisessa suomalaisiin tutkintoihin - kompensoivien opintojen puute - työnantajien, työntekijöiden tai asiakkaiden asenteet 	
Suoritettu kvantitatiivinen tutkimus Yksilön työllistymisen ja kouluttautumisen esteet	<ul style="list-style-type: none"> - kielivaikeudet (34) - verkostojen ja kontaktien puute (17) - työnantajien asenteet (16) - pätevyyden rinnastamisvaikeudet (15) - täydentävien opintojen puute (14) - yrityksen perustamisen esteet (13) - rajoite harjoittaa aikaisempaa ammattia (9) - asiakkaiden asenteet (8) - vaikeudet työnhakutaidoissa (8) - työntekijöiden asenteet (6) - terveydelliset syyt (5) - perhesyyt (4) - muut syyt (4) 	<ul style="list-style-type: none"> - kielivaikeudet (40) - rahan puute (27) - tiedon puute koulutustarjonnasta (14) - perhetilanne (11) - oppimisvaikeudet (10) - rohkeuden ja oma-aloitteisuuden puute (9) - perheen asenteet (8) - terveydelliset syyt (7) - muut syyt (6)

(jatkuu seuraavalla sivulla)

...(jatkoa edelliseltä sivulta) Työllistymisen ja koulutukseen hakeutumisen esteet vastaajaryhmittäin

Saatu tutkimustieto	Työllistymisen esteet	Koulutukseen hakeutumisen esteet
Maahanmuuttajien yhteispalvelu-toimisto – haastateltujen näkemykset	<ul style="list-style-type: none"> - luku- ja kirjoitustaidottomuus - heikko koulutustausta - perhesidonnaiset syyt - ei kokemusta työelämästä - toimeentulotuki vs. työ - pimeät työt - sairaudet - suomen kielen taidon puute - kielitaidon puute - kielitaidottomuus - ammattitaidon puute - työkokemuksen puute - asenteet ja työnantajien ennakkoluulot - henkilökohtaiset ominaisuudet - sosiaaliturva - lyhytjänteisyys etsiä työtä, hakea työtä - epärealistiset tavoitteet - motivaation puute - työnantajasta johtuvat ongelmat 	<ul style="list-style-type: none"> - suomen kielen taidon puute - kielitaidon puute - perhesyyt - pimeät työt - sosiaaliturva - lähtöopiskelutaso - naisten tehtävät (perhe, raskaus) - maahanmuuttajavanhempien ja heidän lastensa kotoutumisen kuilu - kotiäitiyden perinne - uskonnolliset rajoitteet - heikko suomen ja englannin kielen taito - koulutuksen pitkäkestoisuus - taloudellinen laskelmointi - koulutuksen arvoa investointina tulevaisuuteen ei ymmärretä
Työnantajien näkemykset	<ul style="list-style-type: none"> - alan palkkataso - heikko kielitaito - osaamisen ja ammattitaidon puute - motivaatiotekijät - kulttuuriset tekijät - tilapäisiä työsuhteita tarjolla 	<ul style="list-style-type: none"> - hyvä sosiaaliturva - korkea vaatimustaso - koulutus on teoreettista - tiedon puute koulutusmahdollisuuksista
Opiskelijoiden näkemykset	<ul style="list-style-type: none"> - kielitaidon puutteellisuus - kokemusten vähäisyys - yksilöllisen tuen tarve ja puute - kulttuurin ja ihmisten erilaisuus - huono perehdytys työtehtäviin 	<ul style="list-style-type: none"> - kielitaidon puute - kulttuurin erilaisuus - aiempi koulutus pohja - ohjauksen puute erilaisista väylistä
Opettajan näkemykset	<ul style="list-style-type: none"> - kielitaidon puute - kulttuuri ja uskonto - asennoituminen työskentelyolosuhteisiin - erilainen huumori 	<ul style="list-style-type: none"> - ulkomaalaisuus - kielikoe - psykologiset testit (eivät sovellu ulkomaalaistaustaisten kokemuspäiriin) - opiskelu- ja tenttikäytänteet

Yleisimpänä työllistymisen esteenä koettiin *kielivaikeudet*, lähinnä suomen kielen puutteellinen taito. Maahanmuuttajien kieliongelmat ovat monimuotoisia vaihdellen luku- ja kirjoitustaidottomuudesta suomen kielen puutteelliseen kirjalliseen osaamiseen. Toisena työllistymisen esteenä koettiin *ammattilliseen pätevyyyteen liittyvät ongelmat*, kuten tutkintojen vastaamattomuus, keskenjääneet tutkinnot, pätevyiden rinnastamisvaikeudet, täydentävien opintojen puute, osaamisen ja ammattitaidon puute, työkokemuksen puute, työkokemuksen vähäisyys, huono perehdytys työtehtäviin ja asennoituminen työolosuhteisiin.

Suomalaiseen työkuultuuriin liittyvät esteet olivat moninaisia, kuten kantaväestön ja työelämän ennakkoluulot, työnantajien, työntekijöiden ja asiakkaiden asenteet, verkostojen ja kontaktien puute.

Työntekijästä johtuvina työllistymisen esteinä mainittiin perheenhoito, terveydelliset syyt, eläke, vajaakuntoisuus, pimeät työt, henkilökohtaiset ominaisuudet, lyhytjänteisyys etsiä työtä, epärealistiset tavoitteet, motivaatiotekijät, yksilöllisen työn tarve ja puute, vaikeudet työnhakutaidoissa.

Suomalaisen yhteiskunnan erilaisuudesta johtuvina tekijöinä mainittiin seuraavia: toimeentulotuki, sosiaaliturva, yrityksen perustamisen esteet, alojen palkkaustaso, tilapäisten työsuhteiden tarjonta.

Koulutukseen hakeutumisen esteinä mainittiin *suomen kielen taidon puute*, aiempi alhaisempi koulutus pohja ja oppimisvaikeudet. Toisena koulutukseen hakeutumisen esteiden ryhmänä mainittiin *taloudelliset syyt*, kuten rahan puute, sosiaaliturva ja taloudellinen laskelmointi. *Koulutustarjontaan liittyviä esteitä* olivat tiedon puute koulutustarjonnasta ja erilaisista väylistä, koulutuksen pitkäkestoisuus sekä koulutuksen arvon vähämerkityksellisyys investointina tulevaisuuteen. *Perheeseen liittyviä esteitä* olivat perhesyyt, perhetilanne, kotiäitiyden perinne, perheen asenteet, naisten tehtävät, maahanmuuttajavanhempien ja heidän lastensa kotoutumisen kuilu. *Kulttuurisiin tekijöihin liittyvät esteet* olivat uskonnolliset rajoitteet, kulttuurien erilaisuus, psykologiset testit koulutukseen hakeutumisessa ja pimeät työt. *Muina syinä* mainittiin terveydelliset syyt, oma-aloitteisuuden puute, opiskelu- ja tenttikäytänteet ja ulkomaalaisuus.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Tässä hankkeessa selvitettiin ulkomaalaistaustaisten matalapalkkaisissa palvelutehtävissä toimivien työntekijöiden työllistymisen ja jatko-opintoihin hakeutumisen esteitä. Hankkeen tulosten perusteella voidaan tarkastella alan ammattikorkeakoulutusten valintaperusteita, koulutukseen hakeutumisessa tarvittavia tukitoimenpiteitä ja koulutuksessa olevien ja tutkinnon suorittaneiden työllistymisen tukitoimenpiteitä.

Hankkeen tulosten perusteella voidaan ammattikorkeakoulutuksen valintaperusteita ja nykyistä tutkintoa kehittää esimerkiksi muotoilemalla valintakoe siten, että suomen kielen osaamisen puute ei muodosta estettä tulla valituksi. Nykyistä ammattikorkeakoulutusta voitaisiin kehittää suunnittelemalla restonomikoulutus ulkomaalaistaustaisille henkilöille, joilla on jo aiempi ammattitutkinto MaRaTa-alalta. Tämän kohderyhmän tutkinnossa suomen kielen opintojen osuus tulee olla laajempi kuin normaalissa restonomikoulutuksessa. Lisäksi restonomitutkintoon tulisi lisätä suomalaisen kulttuuriin liittyviä opintoja. MaRaTa-verkoston toimijoiden tulee yhdessä miettiä, miten restonomikoulutusta voitaisiin tuottaa ulkomaalaistaustaisille henkilöille siten, että toteutusvastuu olisi mahdollista jakaa eri ammattikorkeakoulujen kesken.

Koulutukseen hakeutumiseen tarvittavia tukitoimenpiteitä ovat mm. tiedon lisääminen kohdennetusti ulkomaalaistaustaisille henkilöille. Tehostettujen ohjaus- ja yhteistyöverkostojen rakentaminen lukioiden ja alan ammatillisen koulutuksen tarjoajien kanssa on tärkeää, jotta syntyisi luontevia väyliä siirtyä ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun.

Koulutuksessa olevien ja tutkinnon suorittaneiden työllistymisen tukitoimenpiteitä tulee kehittää yhteistyössä työnantajien kanssa esimerkiksi harjoittelujaksojen ja projektiopintojen avulla sekä opinnoissa työnhakutaitojen avulla. Urasuunnitteluun ja -ohjaukseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Lisäksi suomalaisen yhteiskunnan ja työkalttuurin tunnetuksi tekemistä ja arvojen korostamista tulee lisätä opinnoissa.

Tämän hankkeen tuloksilla tuodaan esiin ulkomaalaistaustaisten henkilöiden koulutuksen ja työllistymisen esteiden taustatekijöitä, minkä pohjalta eri tahoilla on mahdollisuus suunnitella näitä esteitä poistavia toimenpiteitä. UTKE-hankkeen tulokset lisäävät tietoa erityisesti palveluammateissa toimivista ulkomaalaistaustaisista henkilöistä, heidän

koulutustarpeistaan ja tavoitteistaan. Tulosten avulla voidaan kehittää koulutusta ja niitä toimenpiteitä, joita käytetään työllistymisen tukena. Saatujen tulosten perusteella voidaan vähentää monikulttuuristumisen haittoja ja tuottaa erilaisten kulttuuritaustojen pohjalta parempaa palveluosaamista.

Tilastojen valossa ulkomaalaistaustaisten henkilöiden määrä alueellisesti on hyvin erilainen, myös heidän lähtömaataustansa on erilainen. Esimerkiksi ulkomaalaisia Pohjois-Karjalassa on vain 1,7 % koko väestöstä, joista venäläisiä on 64 %. Pääkaupunkiseudulla ulkomaalaistaustaiset henkilöt ovat kotoisin monista eri lähtömaista, mikä tuottaa erilaiset kehittämishaasteet. Tällöin tarvitaan alueittaisia kehittämistoimenpiteitä.

Tämän hankkeen innoittamana Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulussa on kiinnitetty aikaisempaa enemmän huomiota ulkomaalaistaustaisten opiskelijoiden kieliopintoihin. Kielipalveluissa on aloitettu suomen kieleen ja kulttuurin tuntemukseen tähtäävän opintojakson suunnittelu erityisesti ulkomaalaistaustaisille opiskelijoille.

LÄHTEET

- A280/2006. Valtioneuvoston asetus maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun asetuksen muuttamisesta.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060280>. 16.11.2008.
- Forsander, A., Ekholm, E. & Hautaniemi, P. 2000. Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsingin yliopisto.
- Galaktionova, T. & Jalkanen, S. 2007. Etelä-Savon työikäiset maahanmuuttajat. Etelä-Savon TE-keskus.
- Kangasharju, A., Korpinen, L. & Parkkinen, P. 2003. Suomessa asuvat ulkomaalaiset: Esiselvitys. VATT-keskustelualoitteita. VATT Discussion Papers, 297.
http://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/k297.pdf. 31.1.2008.
- L1295/2002. Laki julkisesta työvoimapalvelusta.
<http://www.edilex.fi.tietopalvelu.ncp.fi:8080/saadokset/lainsaadanto/20021295?search=1>. 16.11.2008.
- L301/2004. Ulkomaalaislaki.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>. 16.4.2008.
- Maahanmuuttovirasto. 2008a. Turvapaikkayksikön tilastoanalyysi, vuosi 2007.
<http://www.migri.fi/download.asp?id=Turvapaikka+tilastoanalyysi;1262;{BDAF2C98-F0A0-4897-98F7-F9694E37725B}> 31.1.2008.
- Maahanmuuttovirasto. 2008b. Kansalaisuusyksikön tilastoanalyysi, vuosi 2007.
<http://www.maahanmuuttovirasto.fi/download.asp?id=Tilastoanalyysi+kany+2007;1286;{5BF1DFA4-5858-4D28-9998-F1727982DB07}> 5.5.2008.
- Maahanmuuttovirasto. 2008c. Vuosikertomus 2007.
<http://www.maahanmuuttovirasto.fi/download.asp?id=Vuosikertomus+2007;1365;{9C0EA983-0702-4743-B172-6E24AF7D4846}> 12.5.2008.
- Miettunen, S. 2006. Itä-Suomi aktiivisen maahanmuuttopolitiikan pilottialueeksi. Taustaselvitys. Etelä-Savon TE-keskus.
http://rakennerahastot.ita-suomi.fi/alueportaali/www/fi/muu_yhteisty/Ita-Suomi_ohjelma/M14_laaja_tauaselvitys1.pdf. 31.1.2998.
- Opetusministeriö. 2004. Koulutus ja tutkimus 2003 – 2008. Kehittämissuunnitelma.
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_190_opm06.pdf?lang=fi. 16.4.2008.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Tilastokeskus. 2002. Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2002. Tilastokeskus.
- Tilastokeskus 2006. Suomen korkeakoulut vetävät kiinalaisia. Tilastokeskus.
http://www.stat.fi/tup/tietotrendit/tt_06_06_ulkom_opiskelijat.html. 27.2.2007.
- Tilastokeskus. 2007a. Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2006. Tilastokeskus.
- Tilastokeskus. 2007b. Suomen kansalaisuuden saaneiden määrä laskussa vuonna 2006.
http://www.stat.fi/til/kans/2006/kans_2006_2007-05-04_tie_001.html 14.2.2008.
- Tilastokeskus 2008a. Suomen väestö 2006.
http://www.stat.fi/til/vaerak/2006/vaerak_2006_2007-03-23_tie_001.html 5.5.2008.

- Tilastokeskus. 2008b. Väestö- ja kuolemansyytilastot.
http://www.stat.fi/til/kans/2006/kans_2006_2007-05-04_tie_001.html
 2.5.2008.
- Tilastokeskus 2008c. Väestörakenne.
http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak_fi.asp 14.2.2008.
- Työhallinto. 2006. Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma.
http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/07_julkaisu/thj371.pdf. 8.4.2008.
- Työministeriö. 2008a. Ulkomaalaisen työntekijän luvat ja rekisteröinnit.
http://www.mol.fi/mol/fi/02_tyosuhteet_ja_lait/02_ulkom_suomessa/00_luvat/index.jsp.
- Työministeriö. 2008b. Työhallinto keskittää lupa-asiat.
http://www.mol.fi/mol/fi/06_tyoministerio/05_tiedotteet/00_2006/2006-06-02-01/index.jsp 8.4.2008.
- Vesterinen, P. 2002. Maahanmuutto – ikääntymisongelmien ratkaisu? Valtiovarainministeriö kansantalousosasto, muistioita.
http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/08_muut_jul.kaisut/16929/16930_fi.pdf. 31.1.2008.
- Viskari, M. 2008. Myös kielitaidoton maahanmuuttaja voi pärjätä siivoustyössä. PUHTAUS&PALVELUsektori 39 (1), 20 -21.
- Väestörekisterikeskus. 2008. Suomen asukasluku vuodenvaihteessa 2007 – 2008.
 5.5.2008.
- Yin R. K. 1989. Case Study Research. Design and Methods. Applied Social Research Methods Series, 5, Sage Publications, Inc.

AMMATTIKORKEAKOULU

KYSELYLOMAKE/
QUESTIONNAIRE

14.5.2007

Koulutusohjelma

Degree Programme in ...

Arvoisa vastaaja/Dear Respondent!

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää Suomessa asuvien ulkomaalaistaustaisten palvelutehtävissä toimivien työntekijöiden ammattikorkeakouluopintoihin hakeutumista ja hakeutumisen esteitä sekä opiskelemissa olevien työllistymistä ja työllistymiseen liittyviä esteitä.

Pyydämme Teitä vastaamaan alla oleviin kysymyksiin ja palauttamaan täytetyn kyselylomakkeen oheisessa kirjekuoressa, jonka postimaksu on maksettu etukäteen. Kyselyyn vastaaminen vie aikaa 5-10 minuuttia. Kiitokset vastauksestanne etukäteen!

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Laurea ammattikorkeakoulu, Mikkelin ammattikorkeakoulu, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu.

Do you have an immigration background and work in the service sector? Are you interested in studying at the polytechnic or university of applied sciences level? If yes, please take a moment to reply to this questionnaire. Filling it in takes only 5-10 minutes.

The purpose of this survey is to explore the possible barriers in applying to the educational institutes. We are also interested about your possible difficulties in finding employment in Finland.

Please answer the questions below and return the filled questionnaire in the attached envelope, where the postal charge has already been paid. Thank you for your input in advance.

Haaga-Helia University of Applied Sciences, Helsinki Polytechnic Stadia, Jyväskylä University of Applied Sciences, Laurea University of Applied Sciences, Mikkeli University of Applied Sciences, North Karelia University of Applied Sciences.

Terveisin/ *With best regards,*

VASTAAJAN TIEDOT/RESPONDENT'S DATA

- A1. (Ympyröikää oikea vaihtoehto/Please circle the appropriate choice)
 Olen/ 1 nainen/woman
 I am 2 mies/man
- A2. Olen syntynyt vuonna/The year when I was born _____
- A3. Asuinkuntani on/The place of my residence is _____
- A4. Koulutukseni on (Ympyröikää oikea vaihtoehto)
 My education is (Please circle the appropriate choice)
 1 peruskoulu/comprehensive school
 2 lukio, ammatillinen perustutkinto/upper secondary school, vocational degree
 3 korkeakoulututkinto/polytechnic or university degree
 Mikä tutkinto/What degree? _____
- A5. Minulla on myös Suomessa suoritettu ammatillinen perustutkinto/
 I have also a vocational upper secondary degree taken in Finland:
 (Ympyröikää oikea vaihtoehto/Please circle the appropriate choice)
 1 Catering-alan perustutkinto/Catering
 2 Elintarvikealan perustutkinto/Food Production
 3 Hotelli- ja ravintola-alan perustutkinto/Hotel and Restaurant Services
 4 Kotitalous- ja kuluttajapalvelujen perustutkinto/Household and Consumer Services
 5 Matkailualan perustutkinto/Tourism Industry
 6 Suurtaloukokki/Cook, Institutional Catering
 7 Palveluvastaava/Service Organizer
 8 Leipuri-kondiittori/Baker-Confectioner
 9 Ravintolakokki/Restaurant Cook
 10 Ravintolarjoilija/Waiter/Waitress
 11 Puhdistuspalvelujen perustutkinto/Cleaning Services
 12 Talouskoulu/School of Home Economics
 13 Maahanmuuttajien ammatillisiin opintoihin valmistava koulutus/Preparatory education for immigrants
 14 Maahanmuuttajien ravintola-alan koulutus/Restaurant services for immigrants
 15 Minulla on myös ammattitutkinto/I have also a vocational degree:
 mikä/what: _____
 16 Opiskelen parhaillaan, mitä?/Currently I am studying, what? _____
-
- A6. Olen muuttanut Suomeen/I have moved to Finland from: (Ympyröikää oikea vaihtoehto/Please circle the appropriate choice)
 1 Venäjältä/Russia 7 Entisestä Jugoslaviasta/Former Yugoslavia
 2 Virolta/Estonia 8 Iso-Britanniasta/Great Britain
 3 Ruotsista/Sweden 9 Entisestä Neuvostoliitosta/Former Soviet Union
 4 Somaliasta/Somalia 10 Myanmarista/Myanmar
 5 Irakista/Iraq 11 Sudanista/Sudan
 6 Saksasta/Germany 12 Muualta, mistä?/Other country, where? _____

Liite 1 3(6)

- A7a. Olen muuttanut Suomeen vuonna/*I have moved to Finland in year:* _____
tai/*or*
- A7b. Olen syntynyt Suomessa vuonna/*I was born in Finland in year:* _____
- A8. Ulkomaalaisasemani on/*My immigrant status is:* (Ympyröikää oikea vaihtoehto/*Please circle the appropriate choice*)
- 1 EU:n kansalainen ja häneen rinnastettava (EU, Islanti, Liechtenstein, Norja, Sveitsi)/*EU citizen or a comparable person (EU, Iceland, Norway or Switzerland)*
 - 2 oleskelulupa/*residence permit*
 - 3 työntekijän oleskelulupa/*residence permit for an employed person*
 - 4 elinkeinonharjoittajan oleskelulupa/*residence permit for a self-employed person*
 - 5 pakolainen/*refugee convention*
 - 6 kansainvälisen suojelun mukainen pakolaisasema - oleskelulupa/*international protection - refugee status/residence permit*
 - 7 turvapaikalla myönnetty oleskelulupa/*asylum - a residence permit*
 - 8 paluumuuttaja, mistä?/*returnee, from where?* _____
 - 9 muu, mikä?/*other, what?* _____

VASTAAJAN KOULUTUKSEEN LIITTYVÄT TIEDOT/*INFORMATION RELATED TO RESPONDENT'S EDUCATION*

- B1. Olen kiinnostunut/*I am interested in:* (Ympyröikää oikea vaihtoehto/*Please circle the appropriate choice*)
- 1 perusopetuksesta/*comprehensive school education*
 - 2 lukio-opinnoista/*upper secondary school education*
 - 3 ammatilliseen tutkintoon johtavasta opetuksesta/*education for vocational secondary upper degree*
 - 4 koulutuksesta ammattitaidon täydentämiseksi/*education for completing the existing vocational proficiency*
 - 5 amattikorkeakoulututkintoon johtavasta opetuksesta/*education for polytechnic/university of applied sciences degree*
 - 6 yliopistotutkintoon johtavasta opetuksesta/*education for university degree*
 - 7 yrittäjyyskoulutuksesta/*entrepreneurship education*
 - 8 muusta lisäkoulutuksesta, mistä?/*other supplemental education, what?* _____

Olen kiinnostunut ammattikorkeakoulututkinnosta seuraavalla alalla/*I am interested in a degree in a polytechnic/university of applied sciences in a following sector:*

		(Ympyröikää oikea vaihtoehto/ Please circle the appropriate choice)				
		Erittäin vähän/ Very little		Erittäin paljon/ Very much		
		1	2	3	4	5
B2a.	matkailuala/ <i>Tourism</i>	1	2	3	4	5
B2b.	ruoka- ja ravintolapalvelut/ <i>Catering and restaurant services</i>	1	2	3	4	5
B2c.	hotelliala/ <i>Hotel Management</i>	1	2	3	4	5
B2d.	palveluliiketoiminta / <i>Service Management</i>	1	2	3	4	5
B2e.	kuluttajapalvelut/ <i>Consumer Services</i>	1	2	3	4	5
B2f.	toimitilapalvelut / <i>Facility Management</i>	1	2	3	4	5
B2g.	muusta, mistä?/ <i>other, what?</i> _____					
<hr/>						
B2h.	en ole kiinnostunut ammattikorkeakoulututkinnosta/ <i>I am not interested in a degree in a polytechnic/university of applied sciences</i>					

Haluan opiskella lisäksi seuraavia kieliä/*In addition, I would like to study the following languages:* (Ympyröikää oikea vaihtoehto/*Please, circle the appropriate choice*)

		Kyllä/Yes Ei/No	
		1	0
B3a.	suomen kieltä/ <i>Finnish language</i>	1	0
B3b.	ruotsin kieltä/ <i>Swedish language</i>	1	0
B3c.	englannin kieltä/ <i>English language</i>	1	0
B3d.	muuta kieltä, mitä?/ <i>other language, which?</i> _____		

Esteenä koulutukseen osallistumiseeni on/*Obstacles to my participation in education are:*

		(Ympyröikää oikeat vaihtoehdot alla/ Please circle the appropriate choices below)				
		Erittäin vähän/ Very little		Erittäin paljon/ Very much		
		1	2	3	4	5
B4a.	kielivaikeudet/ <i>difficulties with language</i>	1	2	3	4	5
B4b.	oppimisvaikeudet/ <i>difficulties in learning</i>	1	2	3	4	5
B4c.	perheeni asenteet/ <i>attitudes in my family</i>	1	2	3	4	5
B4d.	perhetilanne/ <i>family situation</i>	1	2	3	4	5
B4e.	rahan puute/ <i>lack of money</i>	1	2	3	4	5
B4f.	tiedon puute koulutustarjonnasta/ <i>lack of information about education possibilities</i>	1	2	3	4	5
B4g.	rohkeuden ja oma-aloitteisuuden puute/ <i>lack of courage and initiative</i>	1	2	3	4	5
B4h.	terveydelliset syyt/ <i>health problems</i>	1	2	3	4	5
B4i.	muut, mitkä?/ <i>other, what?</i> _____					
<hr/>						
B4j.	minulla ei ole minkäänlaisia esteitä osallistua koulutukseen/ <i>I do not have any obstacles to participate in education</i>					

**VASTAAJAN TYÖLLISTYMISEEN LIITTYVÄT TIEDOT/INFORMATION
RELATED TO RESPONDENT'S EMPLOYMENT**

Tällä hetkellä olen/I am currently: (Ympyröikää oikeat vaihtoehdot/Please circle the appropriate choices)

- C1a. työssä yrityksen palveluksessa kokopäiväisenä/Working as an employer in a company full-time
C1a1. Yrityksen omistaa oma perhe/
The company is owned by my family 1 Kyllä/Yes 0 Ei/no
- C1b. työssä yrityksen palveluksessa osapäiväisenä/Working as an employer in a company part-time
C1b1. Yrityksen omistaa oma perhe/
The company is owned by my family 1 Kyllä/Yes 0 Ei/no
- C1c. yrittäjänä/as an entrepreneur
C1d. opiskelijana/as a student
C1e. tutkijana/as a researcher
C1f. työttömänä/as an unemployed
C1g. muu, mikä?/other, what? _____
C1h. Kauanko olette ollut työssä?/How long you have been at work?
-
- C2. Jos olen töissä, työskentelen seuraavalla toimialalla/If currently employed, my field of employment is: (Ympyröikää oikea vaihtoehto/Please circle the appropriate choice)
- 1 alkutuotannossa/in primary production
2 teollisuudessa/in industrial production
3 kaupan palveluksessa/in retailing
4 kuljetus-, varastointi ja tietoliikennealalla/in transport, warehousing and IT sectors
5 majoitus- ja ravitsemisalalla/in hotel and restaurant services
6 hoivapalvelualalla/in caring services
7 koulutuslalla/in education sector
8 muut palvelut/other services
9 muu toimiala, mikä/other industry, what? _____
10 etsin koulutustani vastaavaa työtä/I am searching for a job corresponding to my education
11 en ole työelämän käytettävissä/I am currently not working

Arvoisa vastaaja!

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää Suomessa asuvien ulkomaalaistaustaisten palvelutehtävissä toimivien työntekijöiden ammattikorkeakouluopintoihin hakeutumista ja hakeutumisen esteitä sekä opiskelemissa olevien työllistymistä ja työllistymiseen liittyviä esteitä.

Kyselyyn vastaaminen vie aikaa 5 - 10 minuuttia.

Kiitos vastauksistanne etukäteen!

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Laurea-ammattikorkeakoulu, Mikkelin ammattikorkeakoulu, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu

Matkailu-, ravitsemis- ja talousala

VASTAAJAN TIEDOT

1. A1. Olen

- nainen
 mies

2. A2. Olen syntynyt vuonna

3. A3. Asuinkuntani on

4. A4. Koulutukseni on

- 1 peruskoulu
 2 lukio, ammatillinen perustutkinto
 3 korkeakoulututkinto
 Mikä tutkinto?

5. A5. Minulla on myös Suomessa suoritettu ammatillinen perustutkinto

- 1 Catering-alan perustutkinto
 2 Elintarvikealan perustutkinto
 3 Hotelli- ja ravintola-alan perustutkinto
 4 Kotitalous- ja kuluttajapalvelujen perustutkinto
 5 Matkailualan perustutkinto
 6 Suurtalouskokki
 7 Palveluvastaava
 8 Leipuri-kondiittori
 9 Ravintolakokki
 10 Ravintolatarjoilija
 11 Puhdistuspalvelujen perustutkinto
 12 Talouskoulu
 13 Maahanmuuttajien ammatillisiin opintoihin valmistava koulutus
 14 Maahanmuuttajien ravintola-alan koulutus
 15 Minulla on myös ammattitutkinto. Mikä?

 16 Opiskelen parhaillaan, mitä?

6. A6. Olen muuttanut Suomeen

- 1 Venäjältä
 2 Virosta
 3 Ruotsista
 4 Somaliasta
 5 Irakista
 6 Saksasta
 7 Entisestä Jugoslaviasta
 8 Iso-Britanniasta

- 9 Entisestä Neuvostoliitosta
- 10 Myanmarista
- 11 Sudanista
- 12 Muualta, mistä?

7. A7a. Olen muuttanut Suomeen vuonna

8. A7b. Olen syntynyt Suomessa vuonna

9. A8. Ulkomaalaisasemani on

- 1 EU:n kansalainen ja häneen rinnastettava (EU, Islanti, Liechtenstein, Norja, Sveitsi)
- 2 oleskelulupa
- 3 työntekijän oleskelulupa
- 4 elinkeinonharjoittajan oleskelulupa
- 5 pakolainen/pakolainen
- 6 kansainvälisen suojelun mukainen pakolaisasema - oleskelulupa
- 7 turvapaikalla myönnetty oleskelulupa
- 8 paluumuuttaja, mistä?
- 9 muu, mikä?/

VASTAAJAN KOULUTUKSEEN LIITTYVÄT TIEDOT

10. B1. Olen kiinnostunut

- 1 perusopetuksesta
- 2 lukio-opinnoista
- 3 ammatilliseen tutkintoon johtavasta opetuksesta
- 4 koulutuksesta ammattitaidon täydentämiseksi
- 5 ammattikorkeakoulututkintoon johtavasta opetuksesta

- 6 yliopistotutkintoon johtavasta opetuksesta
- 7 yrittäjyyskoulutuksesta
- 8 muusta lisäkoulutuksesta, mistä?

11. B2. Olen kiinnostunut ammattikorkeakoulututkinnosta seuraavalla alalla:

	erittäin vähän	2	3	4	erittäin paljon
B2a. matkailuala	☐	☐	☐	☐	☐
B2b. ruoka- ja ravintolapalvelut	☐	☐	☐	☐	☐
B2c. hotelliala	☐	☐	☐	☐	☐
B2d. palveluliiketoiminta	☐	☐	☐	☐	☐
B2e. kuluttajapalvelut	☐	☐	☐	☐	☐
B2f. toimitilapalvelut	☐	☐	☐	☐	☐

12. B2 Olen kiinnostunut ammattikorkeakoulututkinnosta

- g. muulla alalla, millä?
- h. en ole kiinnostunut ammattikorkeakoulututkinnosta

13. B3. Haluan opiskella lisäksi seuraavia kieliä

	Kyllä	Ei
B31. suomen kieltä	☐	☐
B3b. ruotsin kieltä	☐	☐
B3c. englannin kieltä	☐	☐

14. B3d. Haluan opiskella muuta kieltä, mitä?

15. B4. Esteenä koulutukseen osallistumiseeni on

	Erittäin vähän	2	3	4	Erittäin paljon
B4a. kielivaikkeudet	☐	☐	☐	☐	☐
B4b. oppimisvaikeudet	☐	☐	☐	☐	☐
B4c. perheeni asenteet	☐	☐	☐	☐	☐
B4d. perhetilanne	☐	☐	☐	☐	☐
B4e. rahan puute	☐	☐	☐	☐	☐
B4f. tiedon puute koulutustarjonnasta	☐	☐	☐	☐	☐
B4g. rohkeuden ja oma-aloitteisuuden puute	☐	☐	☐	☐	☐
B4h. terveydelliset syyt	☐	☐	☐	☐	☐

16. B4 Esteenä koulutukseen osallistumiseeni ovat

i. muut syyt, mitkä

j.minulla ei ole minkäänlaisia esteitä osallistua koulutukseen

VASTAAJAN TYÖLLISTYMISEEN LIITTYVÄT TIEDOT

17. C1 Tällä hetkellä olen

a. työssä yrityksen palveluksessa kokopäiväisenä

a1.Yrityksen omistaa oma perhe

b. työssä yrityksen palveluksessa osapäiväisenä

b1. Yrityksen omistaa oma perhe

c. yrittäjänä

d.opiskelijana

e. tutkijana

f. työttömänä

g. muu, mikä?

h. Kauanko olette ollut työssä?

18. C2. Jos olen töissä, työskentelen seuraavalla toimialalla

- 1 alkutuotannossa
- 2 teollisuudessa
- 3 kaupan palveluksessa
- 4 kuljetus-, varastointi ja tietoliikennealalla
- 5 majoitus- ja ravitsemisalalla
- 6 hoivapalvelualalla
- 7 koulutuslalla
- 8 muut palvelut
- 9 muu toimiala, mikä?
- 10 etsin koulutusta vastaavaa työtä
- 11 en ole ollut työelämän käytettävissä

19. C3. Minulla on seuraavia vaikeuksia työsaannissa

	Erittäin vähän	2	3	4	Erittäin paljon
C3a. kielivaikeuksia	☐	☐	☐	☐	☐
C3b. pätevyiden rinnastamisessa suomalaisiin tutkintoihin	☐	☐	☐	☐	☐
C3c. täydentävien opintojen puute	☐	☐	☐	☐	☐
C3d. työnantajien asenteet	☐	☐	☐	☐	☐
C3e. työntekijöiden asenteet	☐	☐	☐	☐	☐
C3f. asiakkaiden asenteet	☐	☐	☐	☐	☐
C3g. perhesyyt	☐	☐	☐	☐	☐
C3h. vaikeuksia työnhakutaidoissa	☐	☐	☐	☐	☐
C3i. verkostojen ja kontaktien puute	☐	☐	☐	☐	☐
C3j. terveydelliset syyt	☐	☐	☐	☐	☐
C3k. rajoite harjoittaa aikaisempaa ammattia	☐	☐	☐	☐	☐
C3l. yrityksen perustamisen esteet	☐	☐	☐	☐	☐

20. C3. Minulla on muita vaikeuksia työsaannissa

- m. muita, mitä?
- n. minulla ei ole minkäänlaisia vaikeuksia työsaannissa

21. C4. Mikäli haluatte kertoa lisää kokemuksistanne koulutukseen hakeutumisesta ja työllistymisestä, kirjoittakaa tähän

Liite 2 7(7)

TYPALA

<http://typala.ncp.fi/typala/viewprintsurveyinfo.do?scid=285>

Copyright © 2008 Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu Tuki ja palaute: typala.tuki@edu.pkamk.fi

Dear Respondent!

Do you have an immigration background and work in the service sector?
Are you interested in studying at the polytechnic or university of applied sciences level?

If yes, please take a moment to reply to this questionnaire. Filling it in takes only 5-10 minutes.

The purpose of this survey is to explore the possible barriers in applying to the educational institutes. We are also interested about your possible difficulties in finding employment in Finland.

Thank you for your input in advance.

Haaga-Helia University of Applied Sciences, Jyväskylä University of Applied Sciences, Laurea University of Applied Sciences, Mikkeli University of Applied Sciences, North Karelia University of Applied Sciences, Stadia University of Applied Sciences

RESPONDENT'S DATA

1. A1. I am

- woman
 man

2. A2. The year when I was born

3. A3. The place of my residence is

4. A4. My education is

- 1 comprehensive school
- 2 upper secondary school, vocational degree
- 3 polytechnic or university degree
- What degree?

5. A5. I have also a vocational upper secondary degree taken in Finland

- 1 Catering
- 2 Food Production
- 3 Hotel and Restaurant Services
- 4 Household and Consumer Services
- 5 Tourism Industry
- 6 Cook, Institutional Catering
- 7 Service Organizer
- 8 Baker-Confectioner
- 9 Restaurant Cook
- 10 Waiter/Waitress
- 11 Cleaning Services
- 12 School of Home Economics
- 13 Preparatory education for immigrants
- 14 Restaurant services for immigrants
- 15 I have also a vocational degree. What?
- 16 Currently I am studying, what?

6. A6. I have moved to Finland from:

- 1 Russia
- 2 Estonia
- 3 Sweden
- 4 Somalia
- 5 Iraq
- 6 Germany
- 7 Former Yugoslavia
- 8 Great Britain
- 9 Former Soviet Union
- 10 Myanmar
- 11 Sudan
- 12 Other country, where?

7. A7a. I have moved to Finland in year

8. A7b. I was born in Finland in year

9. A8. My immigrant status is

- 1 EU citizen or a comparable person (EU, Iceland, Norway or Switzerland)
- 2 residence permit
- 3 residence permit for an employed person
- 4 residence permit for a self-employed person
- 5 refugee convention
- 6 international protection - refugee status/residence permit
- 7 asylum - a residence permit
- 8 returnee, from where?
- 9 other, what

INFORMATION RELATED TO RESPONDENT'S EDUCATION

10. B1. I am interested in

- 1 comprehensive school education
- 2 upper secondary school education
- 3 education for vocational secondary upper degree
- 4 education for completing the existing vocational proficiency
- 5 education for polytechnic/university of applied sciences degree
- 6 education for university degree
- 7 entrepreneurship education
- 8 other supplemental education, what?

11. B2. I am interested in a degree in a polytechnic/university of applied sciences in a following sector:

	very little	2	3	4	very much
B2a. Tourism	☐	☐	☐	☐	☐
B2b. Catering and restaurant services	☐	☐	☐	☐	☐
B2c. Hotel Management	☐	☐	☐	☐	☐
B2d. Service Management	☐	☐	☐	☐	☐
B2e. Consumer Services	☐	☐	☐	☐	☐
B2f. Facility Management	☐	☐	☐	☐	☐

12. B2 I am interested in a degree in a polytechnic/university of applied sciences in

- g. other sector, what?
- h. I am not interested in a degree in a polytechnic/university of applied sciences

13. B3. In addition, I would like to study the following languages:

	Yes	No
B3a. Finnish language	☐	☐
B3b. Swedish language	☐	☐
B3c. English language	☐	☐

14. B3d. In addition, I would like to study other languages, which?

15. B4. Obstacles to my participation in education are

	Very little	2	3	4	Very much
B4a. difficulties with language	☐	☐	☐	☐	☐
B4b. difficulties in learning	☐	☐	☐	☐	☐
B4c. attitudes in my family	☐	☐	☐	☐	☐
B4d. family situation	☐	☐	☐	☐	☐
B4e. lack of money	☐	☐	☐	☐	☐
B4f. lack of information about educational possibilities	☐	☐	☐	☐	☐
B4g. lack of courage and initiative	☐	☐	☐	☐	☐
B4h. health problems	☐	☐	☐	☐	☐

16. B4 *Obstacles to my participation in education are*

- i. other, what?
- j. I do not have any obstacles to participate in education

INFORMATION RELATED TO RESPONDENT'S EMPLOYMENT

17. C1 I am currently

- a. Working as an employer in a company full-time
- a1. The company is owned by my family
- b. Working as an employer in a company part-time
- b1. The company is owned by my family
- c. as an entrepreneur
- d. as a student
- e. as a researcher

f. as an unemployed
 g. other, what?
 h. How long you have been at work?

18. C2. If currently employed, my field of employment is

1 in primary production
 2 in industrial production
 3 in retailing
 4 in transport, warehousing and IT sectors
 5 in hotel and restaurant services
 6 in caring services
 7 in education sector
 8 other services
 9 other industry, what?
 10 I am searching for a job corresponding my qualifications
 11 I am currently not working

19. C3. I have the following difficulties in getting a job

	Very little	2	3	4	Very much
C3a. difficulties with language	☐	☐	☐	☐	☐
C3b. the problem to equate my competence to the Finnish degrees	☐	☐	☐	☐	☐
C3c. lack of compensating studies	☐	☐	☐	☐	☐
C3d. employers' attitudes	☐	☐	☐	☐	☐
C3e. employees' attitudes	☐	☐	☐	☐	☐
C3f. customers' attitudes	☐	☐	☐	☐	☐
C3g. family reasons	☐	☐	☐	☐	☐
C3h. difficulties in capabilities to search for a job	☐	☐	☐	☐	☐
C3i. lack of networks and contacts	☐	☐	☐	☐	☐
C3j. health problems	☐	☐	☐	☐	☐
C3k. constraint to carry on my previous professional vocation	☐	☐	☐	☐	☐
C3l. obstacles to establish a company	☐	☐	☐	☐	☐

20. C3. I have other difficulties in getting a job

m. other, what?

n. I do not have any problems to get a job

21. C4. In addition, if you would like to tell more about your experiences in applying for education and employment, please write down:

Liite 4 1(1)

TEEMAHAASTATTTELURUNKO SIDOSRYHMILLE

Tämän haastattelun tarkoitus on kartoittaa työnantajatahon näkemyksiä ulkomaalaistaustaisten henkilöiden työllistamisestä, sen esteistä ja ongelmista sekä mahdollisista ratkaisuista ongelmiin.

TAUSTAKYSYMYKSET

1. Organisaation toimiala
2. Organisaation koko

TYÖLLISTÄMISTÄ KOSKEVAT KYSYMYKSET

3. Onko työyhteisössänne ulkomaalaistaustaisia työntekijöitä?
4. Kuinka kauan organisaatiossa on ollut ulkomaalaistaustaisia työntekijöitä?
5. Kuinka paljon on tällä hetkellä?
7. Mistä maista ulkomaalaistaustaiset työntekijät tulevat?
6. Missä tehtävissä ulkomaalaistaustaiset työntekijät toimivat?
7. Mitkä tekijät estävät ulkomaalaistaustaisten henkilöiden työllistämistä?
8. Mitä ongelmia kohtaatte heidän työllistämiseensä?
9. Millainen koulutus ja kenen järjestämänä voisi edistää työllistämistä?
10. Mitä muita ratkaisukeinoja ehdotatte ulkomaalaistaustaisten työllistämiseksi?

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun C-sarjassa ilmestyneitä julkaisuja:

C:34

Ulkomaalaistaustaiset palvelualalla: koulutukseen hakeutumisen ja työllistymisen esteet. Irma Tikkanen, Marja-Leena Rautiainen, Eliisa Kotro, Mailis Korkiakangas, Marja Nives. 2008.

C:33

Aikuiskoulutuksen toteuttajasta työyhteisöjen osaamisen kehittäjäksi: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksen opetussuunnitelmien arviointi. Pekka Auvinen, Anita Malinen, Harri Mikkonen. 2008.

C:32

Ohjaus on kuin tekisi palapeliä – näkökulmia aikuisopiskelijan ohjaukseen ammattikorkeakoulussa. Mervi Lähti, Päivi Putkuri (toim.) 2008.

C:31

Venäjä vetää – näkökulmia yritysten venäjä-yhteistyöhön. Pritazenie rossijkogo rynka - Eksperty i predprinimateli o sotrudnicestve. Lauri Honka (toim.) 2007.

C:30

Joensuun, Enon ja Pyhäselän perusterveydenhuollon yhdistymisprosessin arviointi. Pekka Auvinen, Päivi Sihvo. 2007.

C:29

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun aluevaikuttavuus. Teppo Tarnanen, Kim Wrange, Petri Raivo. 2007.

C:28

Invest in experience – Expert Perspectives on the Development of Age management in the O.W.L. Project. Anna-Riitta Mikkonen (ed.) 2007.

C:27

Työntekijä oman työnsä kehittäjänä. Ritva Väistö (toim.) 2007.

C:26

Osaamisen kohtaaminen - näkökulmia työelämälähtöiseen koulutukseen. Kari Kallberg ja Marjo Halila (toim.) 2007.

C:25

Palliativinen hoito: elämänlaatua parantumattomasti sairaille potilaille. Henna Myller (toim.) 2007.

C:24

Elämänilon välähdyksiä. Teija Nuutinen (toim.) 2007.

C:23

Maaseutumatkailu: palvelua ja yrittäjyyttä. Raija Komppula, Mervi Heikkinen. 2006.

C: 22

How Can I Help You? Kak Vam pomoč? Kielitaitotarpeiden kartoitus sosiaali- ja terveysalalla Joensuussa. Anneli Airola, Marjo Piironen. 2005.

C:21

Oppimisympäristön rakentaminen työelämän ja koulutuksen yhteistyönä. Miia Pasanen ja Päivi Putkuri (toim.) 2005.

C: 20

Mentorointi, ammatillisen kasvun ja työyhteisön kehittämismenetelmä sosiaali- ja terveysalalla. Ritva Väistö (toim.) 2004.

C:19

Voimavirtaa arkeen - Taide ja kulttuuri sosiaalialan työssä. Arja Jämsen, Tuula Kukkonen (toim.) 2005. (Painos loppuunmyyty)

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulussa toteutettiin opetusministeriön tuella Ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden koulutukseen hakeutumisen ja työllistymisen esteet palvelualalla (UTKE) –hanke. Hankkeen tavoitteena oli selvittää ulkomaalaistaustaisten henkilöiden työllistymisen ja koulutukseen hakeutumisen esteitä matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla. Hankkeessa olivat mukana Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Laurea-ammattikorkeakoulu ja Mikkelin ammattikorkeakoulu.

Kouluttautumisen ja työllistymisen esteitä kartoitettiin vuonna 2007 ulkomaalaistaustaisille henkilöille suunnatulla kyselytutkimuksella sekä teemahaastattelemalla ulkomaalaisia opiskelijoita ja eräitä sidosryhmiä. Suurimmaksi esteeksi todettiin puutteellinen kielitaito, mutta myös monet tekijät suomalaisessa työkuulttuurissa.

Raporttia voidaan hyödyntää suunniteltaessa ulkomaalaistaustaisten henkilöiden koulutusta erityisesti matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla. Valintaperusteita ja tutkintoja voidaan kehittää siten, että suomen kielen osaamisen puute ei ole este tulla valituksi ja tutkintoon lisätään riittävästi suomen kielen ja kulttuurin opintoja.

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun julkaisuja
C: Raportteja, 34

ISBN 978-951-604-094-6

ISBN 978-951-604-095-3 (pdf)

ISSN 1797-3848

ISSN 1797-3856 (pdf)